

cronica

REVISTA
DE
CULTURĂ
16 pagini
Preț : 300 lei
I.S.S.N. :
1220-4539

18

Anul XXIX
1398
16-30 IX - 1994

renaștere românească, integrare europeană

MERCI, DAN HATMANU

PARIS - CENTRE CULTUREL ROUMAIN -

1. RUE DE L'EXPOSITION

Dan Hatmanu

PEINTURE - GRAPHIQUE - 18 VII - 6 VIII 94

"LES VITRINES PARISIENNES"

Pentru pictorul Dan Hatmanu, reîntâlnirea cu Parisul echivalează cu revenirea într-un anotimp al elanurilor de tinerețe, al momentelor de fastă conexiune cu marea artă a lumii. După experiența artistică din atelierul maestrului său, Corneliu Baba cu al cărui destin se simte solidar, după anul de ucenicie la Academia Repin din Sankt Petersburg, șansa de a beneficia de o bursă de studii documentare în capitala Franței și, apoi, la Serves exprimă încă o etapă în șlefuirea meticuloasă a unui remarcabil talent.

Marcat profund și definitiv de atmosfera Parisului, de povara dulce a boamei de altădată, dar mai cu seamă de lecția mereu reînnoită a muzeelor de artă și a celor cîțiva mari artiști pe care i-a cunoscut, între care Giacometti și Georges Boudaille, Dan Hatmanu a simțit permanent nevoia dialogului cu publicul poate cel mai disponibil spre noutate, cel mai avid de insurgențe dar și cel mai exigent totodată. Oferindu-ți libertatea de a te exprima cum vrei, publicul parizian te încarcă în același timp de responsabilitatea de a spune ceva în ordinea valorii.

Recent, la distanță de cinci ani de la precedentă sa prezență expozițională pariziană, Dan Hatmanu se infățișează în sălile Centrului Cultural Român cu o selecție validată în timp de publicul și critica din România. Dacă în 1989 oferea iubitorilor de frumos imaginea cumva sentimentală a *lașului amintirilor*, o privire nostalgică dar și motivată de farmecul locurilor, acum asistăm odată cu aceste *Vitrine pariziene* la o aparent șocantă schimbare de registru. Dar, știm bine, Dan Hatmanu are, prin mobilitatea inteligenței sale exersate, știința de a păstra legătura intimă de atitudine de la un ciclu la altul. Acum, privirea sagace a artistului a surprins în metafore sugestive cîte ceva din spiritul locurilor, cînd grav și profund, cînd frivol și eclatant.

Inzestrat cu o remarcabilă capacitate de a surprinde în formulări lapidare esențialul, Dan Hatmanu deține în același timp și însușirea de a comunica direct. Lectura imaginii se face spontan iar nu o dată simți cum în colțul buzelor privitorilor înfloresc un zîmbet fin. De fapt, și în acest ciclu, pictorul mizează pe aceleași însușiri care l-au impus: o impecabilă structurare plastică a imaginii, un suport de idee limpede exprimată dar și virtuozitatea utilizării mijloacelor grafice. Practic, Dan Hatmanu pictează așa cum respiră, gesturile sale fiind tocmai de aceea firești și elegante, dezinvolve și ascunzînd cu abilitate efortul din spatele fiecărei tușe.

Sînt convins că această viziune „à la française” a fost foarte pe gustul publicului parizian. Am parcurs cîteva notații din cartea de impresii: toate sînt, vă asigur, excelente. M-au interesat sublinierile unor vizitatori: i-au încîntat rafinamentul și suculența metaforelor, picaneria unor formulări de subtext. Iată cîteva lucrări remarcate: *Așteptîndu-l pe Godot*, *Turul Eiffel*, *Întîlnire cu Paul Klee*, *Corabia scufundată*, *Moulin Rouge*, *Bancherii*, *Timpul* s.a.

Așadar, în *Vitrinele Parisului*, așa cum a subliniat și scriitorul Virgil Tănase la vernisaj, Dan Hatmanu, în lumina desăvîrșită a simplității sensurilor, a adus ceva din frumusețea spiritului românesc. Nu spun nici o noutate afirmînd că astfel de expoziții contribuie în chip exemplar la nuanțarea imaginii asupra lumii, asupra fiecăruia dintre noi. Merți, Dan Hatmanu... A bientôt!

Valentin CIUCĂ

Scurtă ochire asupra faunei cetății (17)

Corneliu ȘTEFANACHE

...După ce îi telefonează domnului K, domnul J își dă tot mai mult seama că întreaga sa călătorie din această Cetate, pe care o va părăsi peste câteva ore, a fost o pierdere de vreme. A crezut că va fi primit triumfal, de sute de simpatizanți și, cind colo, i-au venit în întâmpinare vreo douăzeci-treizeci de inși cam din pleava, din plevușca Cetății. Sigur, este și aici lume bună, dar cu ce naiba se ocupă ea, dacă nu vine la o conferință ca a lui? — se întreabă el tot mai furios. Da, lumea bună a acestei Cetăți e neîndoielnic una lașă, meschină, egoistă și conservatoare, probabil de academicieni care pun murături pentru iarnă, de scriitori care o fac pe gospodinele, preparind ciobă de burtă, de universitari care... Telefonul îi oprește brusc astfel de meditații. Ridică receptorul și, auzind vocea doamnei voluminoasă și răscăptă, care, toată vremea șederii lui aici i-a făcut o curte asiduă, se irită și mai mult. Noi vă stimăm, aude el în receptor, după un salut „dulce-dulce”, ce mai, noi vă iubim, domnule... Deși o numește în sinea sa cu numele animalului ce are coarne și dă lapte, domnul J îi răspunde amabil. Pînă cind, rîzind, doamna de la capătul firului îi propune să amine plecarea și să-i facă o vizită, acasă la ea, că i-a pregătit niște surprize. O refuză, o aude lamentîndu-se, vocea ei devine plîngăreată, aproape disperată, iar domnul J nu găsește alt mijloc de a scăpa de ea decît să pună telefonul în furcă. Da, își reia el din nou gîndurile, învîrtindu-se în jurul geamantanului pregătit de plecare, a ratat călătoria asta, a pierdut vremea cu niște neisprăviți. Telefonul sună din nou, însă nu mai răspunde, nu mai are nici un chef s-o aude pe „bovina” aia... Își ia geamantanul, trage ușa după el și ajunge cu liftul în holul

hotelului. Predă cheia la recepție, lasă geamantanul la camera de bagaje și începe să se plimbe prin hol. Este sigur că domnul K s-a așezat la o masă în restaurantul hotelului, însă crede de cuvință că este mai bine să nu se grăbească. Lumea din hol i se pare slinoasă, tinerii, blazați, nespălați, imbecilizați... Nu, nu vede nici un individ să arate așa cum ar dori el și asta îl face să se așeze într-un fotoliu, să-și aprindă o țigară și să-și scrie mental (cum obișnuiește) articolul ce-l va preda mîine cotidianului la care colaborează. În sfîrșit, după mai bine de un sfert de oră se îndreaptă către restaurant. Spre surprinderea lui, K nu-l așteaptă. Asta îl infurie mai rău decît ratarea călătoriei. La urma urmei, de ce a ținut la întîlnirea asta, de ce aproape l-a implorat pe domnul K să vină aici? se întreabă cuprins de un fel de panică. K nu reprezintă doar nimic, este o nulitate mușcărită și, iată, tocmai el, lider de opinie, scriitor în plină forță, trebuie să-l aștepte acum pe acest neica nimeni... Cum chelnerul se oprește în dreptul său, aplecîndu-se servil, trebuie să comande ceva. Cere, uitîndu-se spre tavan un suc de portocale și o cafea... Ajunși aici cu ochirea noastră, trebuie să precizăm că pînă mai acum trei-patru ani acei domni întrețineau relații de prietenie, își telefonau, își scriau, se felicitau reciproc de zilele lor de naștere, și, tot reciproc, își tolerau defectele. Dar după răzmeriță, după cum numește domnul K înlăturarea dictaturii, s-a așezat între ei mai întîi un fel de răceală, apoi o îndepărtare, ca pînă la urmă să se ignore reciproc. E drept, domnul K n-a fost primul care și-a retras mîna, el a mai ținut-o o vreme întinsă, cam în silă, e adevărat, însă domnul J a fost cel care s-a evaporat primul din respectiva prietenie... Dom-

nul J tocmai sorbea a doua oară din cafea, cu o mină îngîndurată, cînd apărură domnul K. După aproape patru ani, cel socotit în întrevvedere asta este domnul K, ale cărui prime vorbe sînt: Domnule, ești teribil, în loc să îmbătrînești, parcă te îndrepti spre tinerețe... Ți se pare, zice domnul K, însă interlocutorul repetă cuvintele, trăind gelozia unei femei bătrîne, îndreptată față de consoartele sale mai tinere. După care, ca altădată, au loc alte schimburi de amabilități, de întrebări despre familie etc. etc., însă nimic nu mai poate aduce risetele, glumele lor cu care își începeau „disputele” de altădată, atmosfera dintre ei este una de tatonare, de suspiciune și chiar de dispreț reciproc... Deodată, ca și cum ar fi vrut să întrerupă dialogul, domnul K arată spre paharul cu suc de portocale și îl întreabă pe domnul J: Cum naiba d-ai ajuns la limonadă? Apoi comandă un cognac, un pahar de apă minerală și gheață. De fapt, n-ar fi trebuit să pun această întrebare, ți-am citit articolele din care am înțeles perfect schimbarea la față a domniei tale. Luptă, abstenență, ideal, purificare, libertate... Ce vrei să spui? îl întrerupe domnul J. Ce îmi spun mie articolele tale. Adică articolul tău, pe care de vreo patru ani îl rescrii de cîteva ori pe săptămîină și tot de atîtea ori îl publici... Nu mă mir, replică domnul J, vād că ai rămas cu aceeași mentalitate, cu aceleași tabieturi, care te tot infundă într-un provincialism anacronic, falimentar... De ce-ai părăsit conferința mea?... Am vrut ca după... Nu știu ce-ai vrut tu, zice domnul K, după ce soarbe puțin cognac din paharul adus mai înainte de chelner, dar eu, recunosc, am fost îngreșat de demagogia monologului tău, care, fii sigur, a surprins și pe demagogii din sală, total nepregătiți pentru „delicatesele” servite de tine... Cu asta chiar că m-ai convins, zice domnul J, acum cu obrazii ca două spinări de raci fierți. Păcat de tine, vād că nu mai poți ieși din pielea în care ai fost... Așa-i, recunosc, îi răspunde domnul K, e o chestie de factori endocriini, nu năpîrlesc, ha, ha... Rizi a pagubă, domnul meu, lumea s-a schimbat, se schimbă, iar tu... tu ce faci? Te retragi mereu... Tocmai acum, cînd... Cînd, zice domnul K, toți aleargă după ciolan și îl vor cît mai mare. Așa cum fugi tu... Eu?! se miră domnul J, cu obrazii și mai îmbujorați. Domnule, sînt nevoit să-ți spun ceea ce

n-aș fi dorit să auzi de la mine. Ești un laș, un egoist. Din cauza asta, pînă la valoare va mușcăi, se va macera ca pămîntul în fața valorilor acestor lumi, ale lumii ce vine... În cîrînd vei fi, asemenea unui gunoi risipit de apele purificării, ale libertății. În loc de răspuns, domnul K izbucnește în ris, iar domnul J continuă: De fapt, am vrut, învîtîndu-te la această întîlnire, să mai verific încă o dată că nu ești decît o închipuire. Dar, zice domnul K, tot rîzînd, tot calm și în glumă, cum a vorbit pînă acum: poate chiar ai dreptate, poate chiar asta și sînt. O închipuire, ca să zic așa, privată, din care nu vreau să trag nici un folos. Pe cînd tu, din închipuirea ta, tot privată, ai tras înainte, tragi și acum foloseai cu ghiotura. Fost și actual lider de opinie, fost și actual călător pe banii altora, fost și actual autor de cărțuțici mediatizate cu toată rîvna celor ce, nu-i așa, te iubesc. Apolitic declarat, dar candidat (pînă acum) la fotoliul senatorial nu mai știu al cîtor partide... Domnule, dragul meu, fostul meu prieten, tu rîu ești liber, tu continui, ca ieri, să-ți vinzi cuvintele, gesturile. Nu mă interesează cine și cu cît te plătește, dar aș vrea să pleci de aici cu acest semnal de alarmă: ai devenit un caraghios, un bufon, ai aerul unui sarlatan sentimental, al unui escroc ce își bate joc de sentimentele cele mai de preț ale oamenilor. La sfîrșit, pentru că la toți vine chestia asta, vei fi îmbălsămat în minciună și cîțiva buticari îți vor ridica, într-o mahala un bust, Ros, obsedat de glorie, o vei avea, fostul meu amic... „Amicul”, domnul J, omul învățat să vorbească telespectatorilor ca propriei lui soții, cască puțin gura, ochii par să i se umfle și dreapta să i se înfepenească, stringîndu-i semn domnului H, care tocmai apare, parcă ivit de sub mese. În timp ce domnul K părăsește restaurantul, băgînd în buzunarul chelnerului banii pentru aceea ce comandase, domnul H se oprește lîngă domnul J, îi strînge mîna și se așază la masă. Am venit cu mașina, să vă pot duce la gară, zice domnul H. Iar domnul J, devenind brusc de-o veselie zgomotoasă, îi mulțumește, adăugînd: m-ai scăpat de-o secătură mușcărită. Vai, domnule, chiar mă întrebam, vādîndu-vă cu individul acela la masă, cum de puteți, dumneavoastră, ihiii... ihiii, ...să, ihiii...

Care este poziția dialectelor în cadrul limbii române? Spunem că limba română prezintă o extraordinară unitate în comparație, de exemplu, chiar cu franceza, chiar și cu spaniola — diferențele sînt foarte mari între castiliană, aragoneză și austriană-leoneză — și foarte mari în comparație cu limba italiană, dat fiind că dialectele din Nord țin de altfel de România, de România occidentală.

Tot ceea ce deosebește — spunea Pîșcariu, pe bună dreptate — limba română, pe de o parte, de limba latină și, pe de alta, de celelalte limbi romanice e comun celor patru dialecte. În acest sens, limba română este una dintre cele mai unitare dintre limbile romanice.

Din punct de vedere tipologic, toate dialectele limbii române țin de același tip romanic general, corespund aceluiași tip lingvistic romanic, uneori mai avansat în dialectul daco-român, alteori mai avansat în dialectul aromân (...), dar în cadrul aceluiași tip s-a dezvoltat și un sub tip, mai ales a dezvoltat un subtip dacoromân; faptul caracteristic este hipertrofia determinării; deci, nu numai omul, ci și cel bun, al doilea, al meu, acesta, așa, cu acest fel de articol, în realitate, și popular și unită, acolo ia, așa ia, aista ia etc. etc. Această hipertrofie a determinării în daco-română, care a dus și la tot ca morfem de identitate, la întrebîntarea lui pe, tot așa pentru un fel de determinare, la crearea lui eu însumi, tu însuși ș.a.m.d., această hipertrofie a determinării nominale, considerată de Levi (Ezio) drept trăsătură caracteristică a limbii daco-române, a dialectului daco-român.

Din punct de vedere areal, în sfîrșit, dialectele române formează astăzi, după o epocă de convergență care a dus la ceea ce numim româna comună, dar care, fără îndoială, n-a fost niciodată cu totul unitară, a dus, într-o epocă de divergență, a dus la trei sau patru arii diferite. Deci, convergența între graiuri nu s-a mai produs decît în cadrul dialectelor și mai ales în cadrul dialectului daco-român, care este foarte probabil o convergență între două tipuri de graiuri diferite.

Care este poziția așa-zisei „limbi moldovenești”? Trebuie să spunem că din punct de vedere al graiurilor vorbite efectiv între Prut și Nistru și dincolo de Nistru, graiul vorbit în Basarabia, că o limbă moldovenească pur și simplu nu există. Graiul vorbit în Basarabia și dincolo de Nistru ține în toate privințele de daco-română. Tot ceea ce e caracteristic pentru daco-română și desparte acest dialect de celelalte dialecte e caracteristic și pentru graiurile de dincolo de Prut.

Din punct de vedere tipologic, graiurile țin de tipul lingvistic romanic și de tipul lingvistic românesc și de subtipul daco-român cu aceleași preferințe în cadrul aceluiași tip și, deci, și cu aceleași așa-zise tendințe, deci, tot așa asta, aista, ista și chiar unită, altăia ș.a.m.d.

Din punct de vedere areal, daco-româna din Basarabia n-a fost atrasă în alte arii și rămîne în aria românei. Rusificarea sistematică, mai mult sub comunism decît sub țarism, n-a avut în realitate nici un efect fundamental, radical, esențial asupra limbii; a însemnat, fără îndoială, de multe ori, adoptarea limbii ruse pe lîngă

limba română, și chiar pierderea limbii române la unii vorbitori. A fost, deci, rusificarea vorbitorilor, n-a fost rusificare a limbii. Limba celor care vorbesc numai românește și care sînt încă marea majoritate a populației și din R. Moldova este limbă curat românească; nici un fapt comparabil cu adoptarea aspectului, de exemplu, în istroromână sau cu foremele 0 8 γ în aromână nu a fost înregistrat în limba țăranilor din Basarabia. La nici un nivel esențial, nici în fonetică, nici în gramatică nu au fost înregistrate fapte care să fi modificat limba. S-a modificat cunoașterea limbii, însă, nu limba.

Din punct de vedere genealogic, s-ar putea spune că e altfel limba de dincolo de Prut; însă, în realitate, nu este așa. Mai întîi de toate, graiurile din Basarabia nu sînt o unitate dialectală, nu sînt nici măcar un grai în graiul moldovenesc, fiindcă isoglosele, adică limitele dialectale nu sînt pe linia Prutului ci sînt, trec peste Prut de-a curmezișul; deci, unitatea este o unitate,

EUGEN COȘERIU

Latinitatea orientală

ca să spunem așa, orizontală, pe linia paralelelor, nu pe linia meridianelor. Graiurile din Nord și din centru din Basarabia țin de graiul așa numit moldovenesc, care, însă, precum se știe, se întinde și în nordul Transilvaniei, iar în sudul extrem graiurile din Basarabia țin de graiul muntean, ca și graiurile din sudul Moldovei dintre Prut și Carpați. Deci, nici această unitate, despre care s-a vorbit, între „limba” moldovenească din Basarabia și „limba” moldovenească din Moldova dintre Prut și Carpați, fiindcă dialectul moldovenesc trece dincolo de Carpați, pe de o parte, și, pe de altă parte, în sudul Moldovei se vorbește, în realitate, graiul muntelesc. Tot așa, de altfel, și în Basarabia. Am studiat din acest punct de vedere hărțile sintetice din vechiul ALR mic și am constatat că în toate cazurile în care Basarabia formează o zonă lingvistică continuă sau practic continuă, această arie lingvistică întrece cu mult granițele Basarabiei și cuprinde mare parte din teritoriul românesc, ori la nord, ori la sud și chiar teritoriul ro-

mănesc în întregime, tot dialectul daco-român. De cele mai multe ori nici nu este o arie continuă ci formează mai multe arii în Basarabia; acest dialect și aceste arii din Basarabia nu au granițe la Prut, ci trec de fiecare dată dincolo de Prut. Aproape nici un element specific nici în gramatică, nici în fonetică, și în vocabular extrem de puține elemente specifice sau aproape specifice; aproape specifice am găsit numai pleșcat (pentru chel), dar care trece și în Bucovina iar în extremul sud nu se spune pleșcat, ci chel, baistruc, pentru „copil din flori”, care trece și în Bucovina și se găsește și într-un punct cel puțin dincoace de Prut, în jud. Iași; ce, dar nu cu totul generale sînt grier pentru creier, însă, în Sud apar și alți termeni, cleioancă, pentru mușama, însă într-un punct cel puțin din fostul județ Cahul apare mușama și cu totul specifice și generale sînt numai două cuvinte: sobor, pentru catedrală și sârnice pentru chibrituri. Or, cu cîteva cleioance, cu cîteva sârnice, cu cîteva baistruci nu se poate face o limbă, nu se poate inventa o limbă. Dar nu s-ar putea face o limbă, ca limbă comună, dat fiind că graiurile nu pot fi delimitate ca fiind graiuri specifice. Fără îndoială, s-ar putea face ca limbă comună și literară, cum s-a și încercat, dar aceasta este din punct de vedere practic o întreprindere absurdă, e o absurditate și o utopie, indiferent de faptul că se elaborează această limbă pe baza graiurilor locale sau artificial, încercînd autorii acestei limbi artificiale să o separe de limba română comună și literară. Fiindcă, dacă se face pe baza dialectelor locale, ori se face pe baza graiurilor locale din centru și din nord și atunci corespunde dialectului moldovenesc, ori se face pe baza celor din sud și atunci ar corespunde dialectului muntean. Ori, dacă se face cu totul artificial, dacă, pe de o parte, se face cu palatalizarea labialelor, ca gîne ș.a.m.d. și, pe de altă parte, cu forme ca vād, crez ș.a.m.d. din sud se face o limbă pe care n-o vorbește nimeni în Basarabia și nici dincolo de Nistru. Oricum s-ar face, de altfel, această limbă, tot o limbă română va fi, o formă a limbii române. Și-mi aduc aminte de o vorbă a lui Sadoveanu, cînd niște îndrăzneți și neștiutori de carte din Republica pe atunci Moldovenească i-au propus să-l traducă în limba moldovenească. Sadoveanu se zice că ar fi spus: „Auzi, mișăii! Să mă traducă pe mine în, limba mē!...”

Deci, faptul de a afirma existența „limbii” moldovenești este, dacă este de bună credință, o greșeală științifică, și dacă este de rea credință, este o fraudă științifică. O limbă artificială făcută ca limbă comună pentru a o deosebi de limba română este o absurditate și o utopie, iar d.p.d.v. politic este un act de genocid cultural, fiindcă înseamnă asasinarea tradițiilor pe care poporul de dincolo, poporul român de dincolo de Prut le-a urmat intuitiv atîtea veacuri.

(Transcris de pe bandă magnetică de D. Irimia)

interviul „Cronicii“

— De ce vi se pare că lumea este mereu imperfectă, domnule Mihai Ursachi?

— Pentru simplul motiv că ea este imperfectă, așa cum am putut constata amindoi în cursul călătoriei cu tramvaiul pe care a trebuit s-o întreprindem pentru a ne întâlni. Ce să mai zicem de existența țințarilor, a purecilor, a lui C.V. Tudor, a Armatei a 14-a etc.? O chestiune ceva mai dificilă ar fi cauza pentru care Creațiunea este atât de departe de perfecțiune. Unii acuză neglijența sau chiar incompetența Creatorului... Semn sigur al imperfecțiunii umane a înșuși spiritului nostru este faptul că nu putem soluționa asemenea probleme. Sau poate chiar faptul că ni le punem...

— Și acum, după acest demaraj — fulminant, aș spune — citiți opinii despre poezia noastră contemporană...

— Opiniile mele despre poezia română contemporană sînt strict secrete.

— Poate ați face totuși o derogare de la acest secret, în favoarea cititorilor noștri.

— Bine. Voi accepta să dezvăluie o parte din acest formidabil secret. Încercarea de a acorda o „generație optzecistă“, una „nouăzecistă“ etc. s-a dovedit deșartă. Nu există nici o notă distinctă a „optzecismului“ sau a „nouăzecismului“ în poezie, așa cum nu există între conținutul optzeci și conținutul nouăzeci la armată. Poate diferă ceva în „dotare“. Există desigur citiva poeți de talent care s-au impus în anii '80 și chiar citiva care încep a se impune în acești ani, în ultima decadă a mileniului II p. Ch. Un poet bun se distinge prin aceea că scrie poezii bune, indiferent de accidentul de a fi trăit la 1980, 1990, 1870 sau 2007. Cam atât deocamdată despre acest mult zgomot pentru nimic.

— Care dintre volumele Dv. vă reprezintă cel mai bine?

— Fiecare poezie pe care am publicat-o pînă acum mă reprezintă integral. Nu am de retrătat nici o silabă, și nu știu dacă voi mai adăuga vreo una.

— Pentru cititori, voi aminti volumele dumneavoastră de pînă acum: „Inel cu enigmă“ (1970), „Missa Solemnis“ (1971), „Poezii“ (1972), „Poemul de purpură și alte poeme“ (1974), „Diotima“ (1975), „Marea înfățișare“ (1977), „Zidirea și alte povestiri“ (1978), „Arca“ (1979). O altă întrebare. Credeți că la triumful omeniei și al echilibrului, al armoniei generale deci, se poate ajunge și prin poezie?

— Mă indoiesc că vom asista, în viitorul apropiat sau îndepărtat, la echilibrul și armonia de care vorbim. Acestea sînt desiderate eterne, către care spiritul poate doar tinde, dar nu-i e dat a le atinge în această lume sublinară. Iisus însuși, perfect fiind, s-a îndoit o clipă doar (pe cruce), semn de imperfecțiune.

Deși poate că înșuși imperfecțiunea este unul din atributele perfecțiunii. Rolul poeziei în această sarabandă eternă? Același ca al oricărui efort spiritual: atingerea perfecțiunii, adică a triumfului și echilibrului de care vorbeam.

— Care ar fi bătaia poeziei în mileniul iminent? Sau cel puțin pentru primul lui secol?

— Mileniul III p. Ch. va începe în poezia română cu o „generație douămiezecistă“. Mentorii ei vor fi Ov. S. Crohmălniceanu și E. Simion. S-ar putea produce o disidență prin N. Manolescu și M. Martin. Altminteri, poezii talentați vor scrie poezii bune, iar cei netalentați, ca de obicei, poezii proaste, atât de o parte cit și de cealaltă a Ecuatorului. Excepție ar putea face poezia eschimosă și cea Tungu, care vor descoperi surrealismul și vor evolua rapid către postmodernism, împreună cu M. Cărtărescu. M. Dinescu va intra în completă uitare și decrepitudine. M. Sorescu va fi ales, cu 98,99%. Președinte al Republicii Oltenia și va fi un poet internațional de limbă oltenască (va fi posibilă

și o autoproclamată regiune secesionistă, cu capitala la Butimanu, avîndu-l ca președinte și poet național pe C. V. Tudor).

— Cum vă imaginați că arată un poet cu demnitate, care se respectă și este respectat?

— Nu cunosc deocamdată un asemenea specimen, dar îmi închipuiesc că trebuie să arate groaznic.

— Nu credeți că privilegiul poeziei este tocmai forța sa de a pătrunde pe terenul acesta instabil care este sufletul? Pentru că, mi se pare, ce este profund în sufletul omului nu poate fi eva-

dialectic a fost expresia cea mai brutală și primitivă a acestei încercări de înșirare a ființei umane. Sînt convins că în viitor umanitatea va deveni spirituală sau va înceta de a exista.

— Nietzsche spune undeva că merită a fi luat în seamă doar Vechiul Testament (care este Cartea Tatălui), Noul Testament (Cartea Fiului) fiind neesențială. Am senzația că Nietzsche nu pune problema estetic, ci moral. Și atunci cum rămîne cu BIBLIA în întregul ei, cu forța ei?

— Poziția lui Nietzsche față de creștinism în general este negativă și aberantă. Nu e vorba aici de simpla preferință pe care protestantismul o are față de Vechiul Testament în raport cu Noul Testament, ci de ura personală pe care Nietzsche pare s-o

— Ați fost în exil politic în America prin anii '80. Cu ce v-ați ocupat în acei ani?

— Cu o multime de lucruri. De la înot pînă la poezia idiș și logica islamică. Acolo am deprins și libertatea de a trage cu pușca. Dar mai ales am deprins libertatea.

— Și tot atunci ați tradus și ați publicat teza de doctorat a lui Nae Ionescu. Ați afirmat undeva că „nimeni nu poate filozofa fără să-i fi studiat pe Kant, Hegel, Fichte“. De ce? Ceilalți filosofi (dintre cei mari, evident) sînt mai puțin importanți?

— Teza de doctorat a lui Nae Ionescu, deși scurtă ca număr de

tin Rădulescu-Motru și Lucian Blaga, cu sisteme filosofice articulate și originale.

— Ce profesori ați avut la Universitate? În ce măsură v-a influențat evoluția Dv. ulterioară?

— Am studiat mai întîi Filozofia și apoi Germanistica la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași, iar mai tîrziu, aceleași discipline, ca doctorand la Universitatea statului Texas, U.S.A. La Iași am beneficiat de influența formativă a unor Theofil Simensky, Petre Botezatu, Ernest Stere, Vasile Pavelcu, Al. Dima, Isaac Davidsohn, Hertha Peretz. Acestora și altora le datoriez mai mult decît pot exprima în cuvinte. Și ei au investit în studentul lor, care se străduiește încă a-și îndeplini promisiunile.

— Ați venit din America din nou la Iași. Este atât de fascinant orașul nostru?

— Da, Iași sînt un oraș al cărui farmec indefinibil a fost resimțit și de alții, înaintași sau contemporani, localnici sau de aiurea. Un farmec aproape morbid planează în aerul acestui tîrg. Iași mi se par mai exotici decît Honolulu sau La Jolla, California. Deși, La Jolla, ultima mea rezidență din U.S.A., așezată sub muntele El Soledad și scăldată de apele clare și violente ale Oceanului Pacific, respiră un aer mai tragic poate decît Tîcșul Iașilor. Dar amplitudinea peisajului californian dilua parca acest aer tragic, pe cînd dimensiunile diminutive ale tîrgului nostru, pierdut la marginile unor civilizații slave, hassidice și balcanice, amplifică pînă la paroxism și nebunie chemările artei. Așa se explică poate că în această zonă au apărut artiști ca Eminescu, Cellan, Enescu, Fundoianu, pe cînd la Honolulu sau în La Jolla, nu. Ador și de test în egală măsură acest tîrg sublim și sordid.

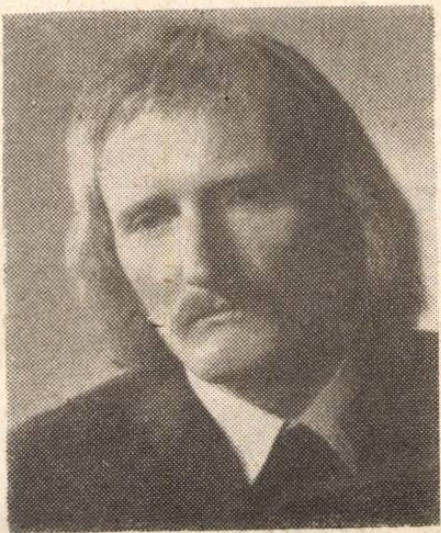
— Cred că nu ar fi rău să încheiem convorbirea noastră, domnule Mihai Ursachi, în nota pe care am început-o, adică tot despre poezie. Există în operele unor poeți un fel de teroare a imaginativului, după cum există în altele o teroare a realului. Oglînzi deformatoare sînt orientate spre diverse ținte, obiective. În apele fumurii ale acestor oglinzi, ființele și lucrurile iau înfățișări dintre cele mai ciudate, dintre cele mai stranii. Vă folosiți, uneori, de asemenea oglinzi?

— Da, puteți cita de exemplu poezia mea Parabola Marii Oglînzi sau fabuloasa Identitate, din volumul ARCA, editura Junimea, 1979, p. 20.

MIHAI URSACHI: Sînt convins că umanitatea va deveni spirituală sau va înceta de a exista

Nicolae BUSUIOC

Presupunind că unele prejudecăți au fost înlăturate, că unele laude sau critici exagerate și-au stins ecourile și că „din nisipul aurifer presărat de muze pe hirtia dărnica“ au rămas numai granulele prețioase, diamantele, prin urmare tot ce este valoare adevărată, presupunînd deci toate acestea, s-ar putea face o privire critică asupra poeziei românești contemporane? Mie mi se pare extrem de interesantă o asemenea apreciere venită tot dintr-o poezie, deci venită de la un poet care face el însuși parte dintr-un peisaj foarte variat al jiricii noastre, dublat de cărturarul cu multe cunoștințe în varii domenii ale spiritului, întrezărindu-i, în același timp, o acută conștiință critică. Se vor întreba unii de ce tocmai un asemenea început de dialog cu poetul Mihai Ursachi? Cui îi mai arde de o analiză, chiar sumară, a poeziei în lumea de azi? Să acceptăm totuși un început pe această temă fie și din motivul că putem afla opinia unuia care a sărit mereu în apărarea inteligenței și a rațiunii contra prostiei și a ignoranței. Poetul, cîndva „discret și elegiac“, pare sau chiar este acum un „torturat“ fără preget, obsesia fiindu-i un fel de foc nepotolit ale cărui flăcări încearcă să purifice societatea mereu imperfectă.

luat de rațiune și nici nu poate fi tradus în reci concepte...

— Da, aveți dreptate, chiar așa mi se pare. Nu sînt însă sigur că acesta e chiar un privilegiu, ci mai degrabă din contra... Un privilegiu este să fii pe o poziție sigură, cum ar fi aceea de parlamentar, de președinte al României sau Funar, și nu pe una mereu contestabilă și dubioasă ca aceea a poeziei.

Sînteți religios domnule Ursachi? Biserica pare să facă mîi puțin decît poate sau chiar foarte puțin. Nu încercați această senzație?

— Iată un subiect grav. Voi păstra tăcere în privința raportului meu personal față de Dumnezeu, religie și Biserică. Afîrm totuși că sînt convins de existența Creatorului, de respectabilitatea oricărei religii bazate pe recunoașterea Divinității unice și de rolul Bisericii creștine. Este adevărat că se exprimă nemulțumiri față de Biserica Ortodoxă Română. Nu sînt în măsură de a mă pronunța în acest subiect. Cred totuși că dacă un cleric sau o parte a clerului sau (prin absurd) tot clerul este criticabil (căci pecabil), aceasta nu înseamnă că Biserica însăși este în păcat. Credincioșul cată a urma învățătura Bisericii, indiferent de calitatea oamenilor care o servesc la un moment dat.

— Din punctul de vedere al parapsihologiei, se pare că îndoilele scad tot mai mult pe linia probelor concrete cu privire la supraviețuirea sufletului după moarte. Aceasta ar fi și o confirmare a faptului că omul în evoluția sa, trebuie să-și subli-meze existența din planul inferior, material, în planul astral, al sufletului pur...

— Cred că aveți dreptate. Cele aproximativ două secole de materialism (inaugurate de revoluția franceză și întrerupte doar de interludii romantice în arte și filosofie) au îndepărtat omul de adevărata sa vocație, care este una spirituală. Materialismul

fi nutrit față de Iisus. În creștinismul catolic și ortodox, Noul Testament instituie legea morală, bazată pe iubire. Biblia (Thor + Noul Testament) constituie un tot unic și inseparabil.

— Acum, o întrebare de altă natură (de la religie la lectură). Robert Musil, dacă nu mă înșală memoria, insistă pe importanța lecturilor făcute toate la timpul lor. Elevii de gimnaziu (cel puțin pe vremea marelui scriitor) citeau deja pe Goethe, Schiller sau Shakespeare și chiar pe scriitorii moderni. Cînd e vorba de tragedienii, romancierii și poeții de mîi tîrziu, ieșiți chiar din rîndul acestor elevi, în operele lor se simt influențele lecturilor asimilate, acele asociații venite din afară care în combinație cu gîndurile, sentimentele și ideile proprii conduc la conturarea operelor de valoare...

— Sînt și eu dintre aceia care consideră că operele literare autentice nu se pot naște pe terenul inculturii literare. Talentul sau geniul își extrag seva din solul cultivat de milenii anterioare. Un iliterat nu poate și nu va putea scrie niciodată poeme sau romane acătării. Aceasta este valabil pentru faza literară a culturii în care omul a intrat odată cu inventarea scrisului și mai ales a tiparului.

— „In cultura de azi — spune C. Noica — au rămas numai două limbi din atîtea idiomuri: greacă pentru trecut și matematicile pentru prezent și viitor. Cine nu folosește măcar una din aceste limbi e un barbar; unul la propriu se bîlbîie“. Eu, unul, mă cam bîlbîiesc. Dumneavoastră?

— Nu sînt un admirator al lui C. Noica dar în chestiunea pusă de Dv. mă aflu în deplin acord cu acest filosof. Ba mai mult, cred că pe lingă matematici și greacă mai sînt necesare latina, germana și un minimum de educație religioasă. În ce mă privește, norocul m-a ajutat să am parte cite puțin din toate acestea. Nu mă bîlbîiesc.

pagini mi-a solicitat un efort serios, din cauza terminologiei speciale a domeniului (logica matematică). M-am angajat voluntar la această dificilă întreprindere și pentru că am studiat la Iași logica, istoria logicii și logica matematică cu profesorul Petre Botezatu, un mare logician și discipol al lui Nae Ionescu. Dispuneam deci de un atu important și a fost de datorita mea să-l folosesc. Cît despre filosofii pe care-i citați, lista lor este desigur accidentală și poate fi oricînd argumentată ad libitum. Firește că nu pot fi omîși un Platon, Heidegger, Bergson, Jaspers, T. de Chardin și încă alții, inclusiv din spațiul extraeuropean. Între români, cei mai de seamă îmi par Constan-

Am căutat repede volumul „Arca“ am deschis la pagina 20 și iată versurile din poezia amintită de însuși autorul: „Este cineva care dezghioacă / ghiocul lucios, rotunjît în aeternum de apele / inexistenței; un trîsnet / e năsterea miezului care trăiește. / E cineva care ascultă, iubește, iubește în lacrimi / inima pietrei înlăcrimate. / Solzii de aur ai mării îi rade cu greul / cuțit albăstrui; buzele sale confuze / bolmojese un cuvînt de plăcere cînd peștele / fără hotar, căre-i marea, se zbate și geme ca o femeie / iubită. E cineva, un copil care se joacă în praf / Căii Lactee; pulberea fină a cerului / o pitrocește în pumnii ce-i ține în chip de clepsidră. / Ascultă-l cum cîntă / copilăreștile cîntece de bucurie. / E cineva, o marea femeie, care nopțile sale / iubește un munte aprins-împăratul / singurătăților; fiii ei / sînt cit frunza și iarba, de dinșii e plin Universul. / Ascultă mugetul ei cînd îi smulge din sineși / pe cei care vor să trăiască. Vei auzi plînsul tău, / o, munte de foc, cu centură de flăcări / și întreită cunună de jar. / Tu ești acela. Aceia sînt tu: ghiocul și miezul, / pescarul și peștele său. / Înainte și după — tăcere. / O, inima pietrei înlăcrimate...“

Ștefan Aug. Doinaș, în chiar prefața la volumul „Arca“, spune: „Dacă-l numesc pe Mihai Ursachi — poet dotat cu o imaginație capabilă, într-adevăr, să dubleze realul — „preot al lui Hermes“, e pentru că nici un alt poet român de azi nu izbuteste, ca el, să dea un corp atât de concret, de plastic enigmei, să ne pună „în situația“ ei, să ne facă să-i pipăim parcă încheieturile fizice, să ne inculce — măcar pentru o clipă — încrederea că am putea să ajungem „la zidul complet străveziu al nimicului“.

Lipsa de încredere a marii majorități a populației țării în partidul comunist și respingerea ideologiei, precum și a programului lui economic au ieșit cu claritate în relief pe parcursul campaniei electorale din 1946, mai ales în ziua votării: 19 noiembrie. În condițiile în care mulți activiști ai formațiunilor politice de stînga săvîrșeau acte de imixtiune în atribuțiile organelor administrației de stat, acaparînd totodată prin forță conducerea instituțiilor, populația a manifestat suspiciune față de lipsa de perspectivă a corectitudinii alegerilor. Nota informativă, din 13 septembrie 1946, a legiunii Dorohoi, consemna că legiunea posedă informații potrivit cărora plugarii din comunele Zvoriștea și Zamostea erau în grijați de zvonul că alegerile nu vor fi libere. Foarte mulți locuitori — preciza comandantul ei — sînt hotărîți să se retragă în păduri pentru a se abține de la vot, în cazul cînd vor fi forțați de autoritățile polițienestii să se prezinte.

Zvonurile colportate atunci pe tema politicii ce ar fi intenționat să o promoveze comunistii, în cazul unei eventuale victorii în alegeri, au întreținut o stare de neliniște continuă, mai cu seamă în rîndul populației rurale, determinînd comentarii dintre cele mai defavorabile la adresa lor. În nota informativă a legiunii de jandarmi Cîmpulung, din 19 septembrie 1946, se arăta că locuitorii județului discutau că pămîntul pe care guvernul Petru Groza îl acordase țăranilor prin legea de reformă agrară din 23 martie 1945 ar fi fost un „gest” care urmărise să capteze cît mai mulți aderenți la urne. După alegeri ar urma să se fixeze impozite insuportabile, pentru ca plugarii să nu le poată plăti și atunci pămînturile să fie preluate de stat. Se comenta, de asemenea, că guvernul ar fi fixat impozite de cinci ori mai mari decît cele percepute în anul precedent. Plata lor urma să fie amînată pînă după alegeri, cînd autoritățile ar fi impus încasarea totală a sumelor stabilite. La rîndul ei, legiunea de jandarmi C.F.R. Brașov consemna, într-o notă informativă din 14 noiembrie 1946, asupra stării de spirit a populației că deținea știri potrivit cărora locuitorii de la sate începuseră să ascundă cerealele în gropi amenajate în pămînt, intrucît circula zvonul că după alegeri ele vor fi rechiziționate, iar țăranilor nu le vor fi lăsate decît mici cantități pentru uzul familiei.

Colportarea unor asemenea zvonuri nu era lipsită de un temelie real. De fapt, presiunea fiscală și forțarea producătorilor agricoli de a preda statului însemnate cantități de cereale, animale și alte bunuri realizate în exploatarea lor, la prețuri foarte joase, în majoritatea cazurilor neremuneratorii, fuseseră puse în aplicare din ianuarie 1945, deci cu circa un an înainte de a fi început campania electorală, însă locuitorii erau înspăimîntați de perspectiva unor noi sporuri în cuantumul acestora, în cazul reușitei comunistilor în alegeri.

Tema centrală în jurul căreia s-a desfășurat propaganda pentru obținerea majorității voturilor a fost aceea a formulei de exploatare a pămîntului de către țăranii: în mod individual, de către proprietari, sau în colectiv. De îndată ce campania electorală a fost declanșată, partidele național-țărănesc și național-liberal au învinuit pe comunisti că intenționau să introducă în România instituția sovietică a colhozului. Comunistii au reacționat, încercînd să demonstreze că, de fapt, ei erau cei care sprijineau proprietatea privată, în timp ce partidele istorice i-ar fi fost inamici. În editura Partidului Comunist Român a apărut broșura *Comunistii și proprietatea particulară*, în care, după ce combăteau partidele național-țărănesc și național-liberal, care „apărau proprietatea burgheză și moșierimii”, partidul comunist reproducea prevederile platformei program a Blocului Partidelor Democratice, din 20 mai 1946, în legătură cu improprietățile țăranilor pe pămînturile ce ar fi fost ameliorate de către stat. Autorul ei nu uita să dea asigurări că „de rezultatul alegerilor depinde ca țăranii să poată lucra în liniște și culege roadele de pe ogorul lor”.

Pe de altă parte comunistii argumentau că, de îndată ce improprietățile țăranilor, nu puteau fi bănuți că ar fi intenționat să distrugă proprietatea particulară. Vasile Luca declara în acest sens, într-un discurs ținut la Cluj, la începutul lui octombrie 1946, că actul împărțirii titlurilor de proprietate „spulbera legenda răspîndită de clica moșierască și agenții ei cum că Partidul nostru ar avea intenția de a băga în colhoz” (sic!), iar la 4 noiembrie 1946, într-un articol publicat în „Scînteia”, comunistii contraatacau partidele din opoziție, avertizînd pe țăranii că moșierii doreau să-și reia moșiile confiscate. Remediu sugerat de ei era simplu: „Vă veți apăra pămîntul votînd Soarele”. În pofida repetatelor asigurări date în perioada campaniei electorale, comunistii n-au reușit să convină însă pe săteni iar neîncrederea plugarilor avea să fie pe deplin justificată.

Lecțiile istoriei

Aderență și ostilitate față de comunism în România anilor 1944-1946 (II)

Dumitru ȘANDRU

Rapoartele informative ale organelor de ordine publică și procesele-verbale întocmite de comitetele județene și regionale de partid în ședințele care au analizat campania electorală și desfășurarea alegerilor evidențiază, pe de o parte, supravegherea atență a votului, iar pe de altă antipatia cvasigenerală a populației față de formațiunile de stînga. Astfel, darea de seamă redactată de comandantul secund al evidenței și controlului populației de la legiunea de jandarmi Bihor, plutonierul Dumitru Dumbravă, asupra modului în care au decurs alegerile în ziua de 19 noiembrie 1946 în comunele Cheresig și Toboliu arată că atît autoritățile cit și delegații din ambele comune fuseseră ea și inexistenți și că nu dăduseră nici o lămurire pentru ca populația să voteze listele Blocului Partidelor Democratice, ci, din contra, au căutat să producă „debandadă” și să nu respecte ordinea, atrăgînd o parte din oamenii de încredere ai B.P.D. și cerîndu-le să voteze *Ochiul*, pînă cînd a intervenit plutonierul, care a văzut cum le era arătată lista Partidului Național-Țărănesc (Maniu). În comunele Cheresig, Toboliu și Leș autoritățile au votat cu opoziția. Plutonierul Dumbravă a urmărit pe cei mai mulți dintre alegători, reușind să afle pentru cine și-au dat votul și precizînd că primarul comunei Leș a votat cu Maniu. „Oameni de încredere ai B.P.D. — consemna el — nu au făcut nici un fel de propagandă prin populație sau s-a dea explicații cum trebuie să voteze afară de dl. Luca, de la Oradea, care a dus o muncă titanică, alături de subsemnatul, de cum a ajuns la secția de votare, restul delegaților fiind înscrși doar de formă în organizațiile democratice iar pe ascuns au făcut politică, manistă și de opoziție, afară de cei care au fost înscrși în P.C.R.”

Prof. Dr. Vasile MIRZA, rostindu-și raportul la conferința org. reg. Moldova a PCR din 19-21 august 1945

„În general — relatează Dumbravă, la Concluzii — populația comunelor Cheresig și Toboliu au fost instruite (sic!) și devotați (sic!) reacțiunii, dar datorită muncii titanice dusă de subsemnatul și avînd tot concursul din partea D-lui Subl. Ionescu Costel, din Rgt. 10 Grăniceri, am reușit să-i conving de a vota alături de B.P.D.”.

Refuzul multor persoane înscrise în organizațiile care compuneau coaliția Blocului Partidelor Democratice de a le acorda votul și sprijinirea fătîșă de către ele a grupărilor politice din opoziție a fost recunoscută în toate ședințele de analiză a alegerilor ținute de organizațiile de partid comuniste ale căror procese-verbale au fost văzute de noi pînă în prezent. În darea de seamă a comitetului regional P.C.R. Moldova de Nord (județele Baia, Botoșani, Cîmpulung, Dorohoi, Rădăuți și Suceava) pe luna noiembrie 1946 se preciza că Blocul Partidelor Democratice folosea în timpul campaniei electorale 1052 de propagandiști plătiți, din care 766 erau membri ai partidului comunist, în afară de cei neremunerați, însă chiar unii dintre comunistii retribuiți au trecut de partea opoziției. Au fost persoane care, după ce au încasat diurna, s-au dus acasă, abandonînd munca pentru care fuseseră plătiți. La sate, cele mai frecvente întrebări s-au referit la colhoz, dar propagandiștii fie că au defăimat colhozul, prezentîndu-l ca pe o nenorocire, fie că afirmau că singurul lucru de care se temeau era acela că „Guvernul Groza va face colhoz”. „Cea mai mare slăbiciune a noastră cu privire la electori, ca de altfel o slăbiciune a întregii noastre munci de propagandă, a fost aceea că electorii

combăteau lozincă colhozului, agitată de reacțiune, prin simple afirmații că colhozul este o creație moșierască și noi nu vom face colhoz; sau, de cele mai multe ori, au ocolit această problemă atunci cînd le-a fost ridicată. De asemenea, electorii noștri au adoptat o atitudine codistă în problema antisemită, mult agitată de masele largi, aproape toți ocolind această problemă”. Comitetul județean P. C. R. Baia consemna, în același timp, că elementele cele mai ridicate din Blocul Partidelor Democratice au declarat la întrunirile electorale: „Nu noi vrem să facem colhoz, ci colhoz a fost moșia ciocului pe care l-am desființat”.

Nicăieri în Bucovina și în localitățile județului Baia propagandiștii delegați de organizațiile Blocului nu s-au bucurat de credibilitate țăranilor. Comitetul județean P.C.R. Baia relatează că trimisese muncitori la sate care nu cunoșteau realitățile de aici, astfel că ei au fost primiți rău de către plugari. Elementele din Blocul Partidelor Democratice care funcționau în administrația statului ori în organele reformei agrare și săvîrșiseră ilegalități erau urite de mase și, prin ele, a fost judecat partidul comunist și guvernul. De fapt — explica liderul comunist al județului Baia — voturile date opoziției nu au fost contra guvernului, ci împotriva colhozului și a evreilor. Masele din județ trăiau cu sentimentul de subordonare a țării față de U.R.S.S. și de jenă determinată de lipsa de independență națională.

Rapoartele organizațiilor județene de partid abundă în informații care atestă că mulți dintre membrii organizațiilor din Blocul Partidelor Democratice, între ei numeroși comunisti, precum și majoritatea zdrobitoare a funcționarilor statului au sprijinit partidele din opoziție ori chiar au votat listele lor. În comuna Vatra Mol-

pentru Partidul Național-Țărănesc (Maniu) făcuseră propagandă șefii de post din comunele Scheia, județul Suceava și Sasca, județul Baia. În toate cele șase județe, preoții și învățătorii au desfășurat propagandă contra colhozului. Unul dintre prizonierii întorși cu puțin timp înainte din U.R.S.S., din comuna Drăgușeni, județul Baia, a mers, în noaptea de 18/19 noiembrie, din casă în casă, spunînd țăranilor: „Votați ochiul, eu vin din Rusia și știu ce-i acolo”. Pretutindeni opoziția a agitat problemele colhozului, antisemită și antisovietică, ultima legată în special de ocuparea de către Uniunea Sovietică a Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Membrii Frontului Plugarilor, cu excepția citorva cazuri de la județe și plăși, „care au muncit bine în timpul campaniei electorale”, au stat pasivi în multe comune ori au trecut de partea opoziției, cazuri de colaborare cu „tabăra dușmană” înregistrîndu-se în comunele Gemenea, Slătioara, Vatra Moldoviței, Dorna Căndreani, județul Cîmpulung, Berchișești, județul Suceava și în altele. Comitetul Democratice Evreiesc a avut succes pe teritoriul Moldovei de Nord în munca de mobilizare a evreilor la vot, dar în regiunile în care existau evrei reînforși din Transnistria sau fugiți din U.R.S.S. (Vatra Dornei și Siret) aceștia au votat împotriva Blocului. În județele Baia, Dorohoi și Suceava președinți ai secțiilor de votare au făcut „jocul reacțiunii”, deși aici au fost comunisti și foarte mulți social-democrați sefi la secții: în Baia, din cei șase, patru au lucrat pentru opoziție, iar în județul Dorohoi cei mai mulți. În județul Baia circa 70-80 la sută din învățătorii social-democrați și tătărăscani, cu munci de răspundere în campania electorală, au sprijinit „reacțiunea”. I-a fel și tătărăscanii din județul Botoșani.

Cauze care au ușurat succesele „reacțiunii” au fost multe, între ele și cea antisemită, întreținută chiar de către evreii întorși din Transnistria sau fugiți din Uniunea Sovietică. În Bucovina — preciza autorul raportului — se găseau atunci mase compacte de ucraineni, români și evrei refugiați din U.R.S.S. care au dus o propagandă activă și fătîșă antisovietică, „fiind cei mai buni agenți ai reacțiunii”. În plus, celulele de partid de la sate au fost slabe, iar Frontul Plugarilor nu a desfășurat o activitate organizată. Or, în ultimele zile ale campaniei electorale bătaia s-a dat mai mult în jurul problemei colhozului (Arh. St. Iași, fond I, Comitetul regional P.M.R. Moldova, dosar 2/1946, f. 310-344).

La consfătuirea comitetului regional P.C.R. Banat, de la Timișoara, din 28 noiembrie 1946, de analiză a modului în care s-au desfășurat alegerile parlamentare toți secretarii organizațiilor județene de partid au relevat existența unor fapte similare cu acelea constatate de organele de partid din Moldova de Nord: lipsa de sprijin din partea multor activiști din partidele coalițate în Blocul Partidelor Democratice și colaborarea lor cu opoziția. Secretarii din județele Arad și Severin au subliniat că propagandiștii Frontului Plugarilor au desfășurat o muncă „egală cu zero”, la Arad partidul fiind „înșelat de masele înscrise în Front”, care au mers în majoritate cu opoziția sau au stat pasive. În Severin, organizația Frontului Plugarilor a fost aproape inexistentă. Ea „a avut elemente strecurate, care în ziua alegerilor au ieșit la iveală, ca primarul din Răcășdia, Delinești, Ezeriș și Cilnic, îndemnînd populația să voteze cu Maniu, iar acolo unde este organizație a fost lipsă de combativitate și inițiativă”. În satele județului Severin nu au existat organizații ale Blocului Partidelor Democratice, Partidul Social-Democrat nu a desfășurat nici o propagandă electorală, Partidul Național Popular s-a dovedit inexistent, iar Frontul Plugarilor, deși avea organizații în fiecare sat, a sprijinit foarte puțin alegerile. În județul Timiș-Torontal o bună parte dintre coloniști au votat cu opoziția, iar faptul că Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal au agitat problema colhozului a făcut ca situația să nu fie „așa de favorabilă Blocului” (Arh. St. Timișoara, fond I, Comitetul regional P.C.R. Banat, dosar 3/1946, f. 232-240).

În rapoartele organizațiilor comuniste nu se menționează nici un caz în care vreun membru al unui partid din opoziție să fi votat candidații Blocului, ci numai „trădări” comise de persoane înregimentate în grupările politice de stînga. În pofida faptului că în dările de seamă sînt recunoscute eșecul forțelor de stînga în alegeri și cauzele care au condus la el, organelor centrale le-au fost comunicate cifrele contrafăcute, pe baza cărora se consemna succesul Blocului Partidelor Democratice în alegeri. De acum înainte, comunistii își legitimau dreptul de a se instala la cîrma României și de a-și pune în practică programul. Ca urmare, opoziția populației țării față de presiunile comuniste păstra din ce în ce mai puține șanse de reușită, iar proporția locuitorilor care s-au orientat spre noua conducere a început să manifeste o tendință de creștere continuă.

Revizuirea istoriei învățământului superior

Dedogmatizarea istoriei postbelice a Universității ieșene

Dănuț DOBOS

În numărul 3/1990 al revistei ieșene *Curierul de Iași* am deschis seria unor articole dedicate istoriei postbelice a învățământului superior ieșean în general, a celui universitar în special, bazate pe documentele de arhivă inedite provenite din fondurile documentare păstrate la Filiala ieșeană a Arhivelor Statului. Au urmat alte articole publicate în revistele *Timpu* și *Convorbiri literare* (Iași), *Porto-Franco* (Galați), pentru ca în perioada 1992—1994 aceste articole-studii să fie găzduite cu generozitate de către prestigioasa revistă de cultură ieșeană *CRONICA*. Așa cum era de prevăzut, aceste articole-studii au constituit ulterior partea principală a unei monografii dedicate istoriei Universității ieșene în perioada postbelică, perioadă care a coincis cronologic cu anii de cruntă represiune ai regimului totalitarist al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Acest demers istoriografic s-a dorit dintru început o revizuire a istoriei postbelice a Universității ieșene, și mai ales a acelei secțiuni deosebit de confuze asupra căreia ideologicul și-a pus o evidentă amprentă în detrimentul istoriei veritabile. Firesc a fost și faptul că cercetările noastre au evidențiat și „inventariat” traumele suferite de Universitatea ieșeană ca urmare a „purificărilor” și comunizării care au avut loc în perioada 1945—1960. Rezultatele acestei investigații nu puteau mulțumi pe toți responsabili destinelor istoriografiei românești, în special pe aceia care au descoperit destinelor istoriografiei românești, în special pe aceia care au descoperit în intenția noastră ideea „demolării” intelectualității ieșene progresiste și democratice, intelectualitate care se simțea deja bine ancorată în cadrul unei ierarhii socotite sacrosantă. În realitate, aceste mentalități și prejudecăți au întreținut grava confuzie între valoarea științifică a liderilor și corpului profesoral al Universității ieșene în perioada comunistă și evoluția, morala, socială și politică a acestora în cadrul realităților regimului stalinist al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, evoluții care, în numeroase cazuri, au sfârșit prin a fi aservite direct de către regimul comunist. Altfel spus, dedogmatizarea pe care am operat-o noi s-a reflectat în primul rând în cadrul laturii biografice a elitei universitare în perioada respectivă și, mai puțin sau aproape deloc, în cadrul celei științifice.

Prezentele considerații sînt doar un punct de vedere și un început al unei necesare revizuirii periodice — în accepțiunea lovinesciană a istoriei postbelice traumatizate a uneia din cele mai prestigioase instituții de învățămînt superior, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

Post-Scriptum la un studiu de caz: Universitatea ieșeană.

1945—1960

Așdar, punctul de plecare al investigațiilor noastre propriu-zise l-a constituit luna februarie a anului 1990, moment în care dispuneam deja de importante informații documentare ce aveau să constituie punctul central al studiului nostru, referitoare la dramaticele evenimente din anul 1945, care au declanșat cunoscutele de acum epurări ale corpului profesoral universitar. Inițial, în faza de proiect a studiului, am avut intenția de a ne rezuma doar la fenomenul epurărilor din 1945, motiv pentru care acestea ocupă un loc aparte în cuprinsul lui. Pe măsura înaintării în cercetarea subiectului am reușit să înțelegem mai bine epoca și efectele structurale complexe produse de schimbările politice succesive asupra învățămîntului superior românesc, informațiile documentare prelucrate și publicate de noi în 1990 indicându-ne cu exactitate structura viitorului studiu de caz, materializat la rîndul său într-o teză de doctorat. În felul acesta am putut constata spre exemplu, că fenomenul „purificării” învățămîntului superior românesc, în speță a celui ieșean, a înregistrat o dinamică deloc întimplătoare, determinată de evoluția în plan politic a regimului comunist. În mod inevitabil, ne-am văzut obligați să supunem investigației istorice subiecte cu un conținut complex și grav, foarte puțin cunoscute fapt care ne-a obligat pe parcursul redactării să dezvoltăm un limbaj istoriografic propriu, neconvențional, pe măsura temelor abordate. Acestea se refereau, spre exemplu, la tabelele cu universitari îndepărtați sau arestați în deceniile cinci și șase, mișcarea corpului profesoral universitar, substituția elitei universitare, comunizarea învățămîntului superior, diferitele forme de „numerus clausus” impuse în special accesului absolvenților de liceu la învățămîntul superior sau promovării în ierarhia universitară etc. Rezultatul final al cercetărilor noastre constituie un studiu de caz cu accente pe problematica a ceea ce noi considerăm a fi fost istoria politică a Universității ieșene în deceniile cinci și șase.

Considerăm, cu modestia cuvenită, că inițiativa noastră de reabordare sau de restabilire a adevăratelor dimensiuni ale istoriei postbelice a Universității ieșene prezintă o oarecare importanță, avînd în vedere, pe de o parte, insuficiența sau limita lucrărilor istoriografice cu privire la acest subiect, iar pe de altă, datorită relieării răului imens și ireparabil pe care comunismul l-a cauzat Universității.

Cîteva sumare cercetări pe care le-am extins asupra Universităților din București și Cluj, ca și asupra altor corpuri profesionale românești ne-au condus la concluzia că rezultatele noastre sînt foarte aproape de adevăr și că ele constituie o parte, foarte importantă, a unor realități istorice postbelice românești. Altfel spus, rezultate asemănătoare ar fi fost obținute de orice alt cercetător care ar fi investigat, în cadrul aceleiași epoci, alte instituții sau compartimente ale administrației publice românești sau ale altor corpuri profesionale existente la acea dată. În sfîrșit, caracterul oarecum justițiar al discursului nostru, ca și implicarea emoțională de care, pe alocuri, am putea fi acuzați, ar fi fost poate atenuate dacă, spre exemplu am fi pornit analiza noastră din toamna anului 1940 pentru a putea surprinde cel puțin comparativ, succesele epurării din învățămîntul superior, inclusiv cea legionară și cea antonesciană.

Făcînd abstracție însă de unele expresii ceva mai incisive din studiul nostru rămîne realitatea dramatică pe care a trăit-o Universitatea ieșeană în epoca regimului totalitarist al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și nu în ultimul rînd rămîne adevărul despre Universitate care trebuie cunoscut și acceptat așa cum a fost. Pe parcursul

realizării studiului ne-am confruntat cu o serie de probleme pendente de perioada post-totalitaristă, în special cu lipsa mijloacelor materiale necesare unor investigații ample în arhivele centrelor universitare românești, precum și cu disconfortul cauzat de alegerea și analizarea unui subiect ce s-a dovedit delicat. De asemenea și-au pus amprenta asupra rezultatelor cercetărilor două aspecte relative la timpul fizic limitat afectat investigației și elaborării studiului / monografiei alături de privarea cercetătorului de o elementară și necesară bursă de studii.

În ceea ce privește istoriografia temei supuse cercetării noastre dorește să sublinieze faptul că viața universitară ieșeană a constituit subiectul unor cercetări istorice materializate în studii sau monografii dintre care cele mai importante sînt monografiile din 1960 și 1985. Atenția noastră s-a concentrat evident, asupra capitolelor dedicate istoriei Universității în perioada 1944—1960 cercetările evidențînd în cazul monografiei din 1960 un caracter accentuat ideologic al respectivului capitol. Conform aprecierii noastre, folosirea capitolului respectiv drept referință pentru eventualii cercetători ai istoriei postbelice a Universității ieșene este inoportună în absența studierii documentelor de arhivă propriu-zise. Nu a fost în intenția noastră de a pune pe același plan cele două monografii importante dedicate Universității, unanım apreciate de altfel pentru capitolele dedicate istoriei Universității din perioada 1860—1918. Trebuie subliniat însă faptul că nici capitolul ultim al monografiei din 1985 nu a putut depăși pragul ideologic impus de către cenzura regimului comunist. De asemenea, nu a fost în intenția noastră de a polemiza pur și simplu cu autorii respectivelor capitole, ci de a dezvolta propriul nostru punct de vedere privitor la aceeași perioadă din istoria contemporană a Universității. Finalizarea cercetării și elaborarea propriu-zisă a tezei ne-a permis detașarea de cercetările anterioare ale istoriografiei dedicate problemei, reliefind în special aprecierea eronată sau omiterea unor evenimente istorice. Metodologia folosită nu a fost una de „demolare” a vechiului sistem de valori impus de precedentele monografii, ci una de contraargumentare cu propriile noastre cercetări și cu sistemul de valori rezultat din exploatarea surselor documentare, în marea lor majoritate inedite.

Un exeget al vieții universitare ieșene, Stelian Neagoe, și-a oprit cercetările la anul 1947, iar istoricul ieșean V. Fl. Dobrinescu autorul tezei de doctorat „Studentimea ieșeană în viața social-politică a României contemporane 1918—1947”, abordează în final doar primii trei ani din istoria postbelică a Universității ieșene.

Astfel se prezentau, în mare, cercetările dedicate istoriei postbelice a Universității ieșene în momentul în care am demarat propriile noastre cercetări, cu precădere în fondurile documentare păstrate la Filiala Iași a Arhivelor Statului în special în cadrul fondurilor documentare: Universitatea „Al. I. Cuza”. Rectorat; Biroul personal; facultățile; Comitetul Regional P.M.R. Iași etc. Mărturisim regretul nostru de a nu fi putut consulta arhivele istorice păstrate în custodia S.R.I. (este vorba de arhiva istorică a Ministerului de Interne și a fostei Securități), arhive care în mod nejustificat nu au fost încă preluate de către Arhivele Statului. Aspectele privitoare la represiunea antiuniversitară cel puțin ar fi fost probabil mai bine reliefate în condițiile unor investigații în fondurile de arhivă deja menționate. Prin urmare studiul nostru materializat în teza de doctorat cu titlul *Universitatea ieșeană în primele decenii de după cel de-al doilea război mondial* se prezintă într-o dublă ipostază: una de detașare de rezultatele cercetărilor anterioare, iar cealaltă de realizare a unei noi ipostaze a istoriei postbelice a Universității ieșene în perioada sa cea mai critică — aceea din perioada regimului stalinist al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Denaturarea sistematică a sensurilor și valorilor istorice în anii erei comuniste a condus, aproape inevitabil, la fraudă specializată. Simulacru derizoriu al istoriei obligată să corespundă intereselor și doctrinei oficiale a devalizat și profesiunea de istoric. Mai mult decît în orice epocă, meseria de istoric a devenit ancilară. Fapte și valori, persoane și personalități au fost inserate în false categorii de procese istorice. De la Antichitate pînă la ultimul eveniment contemporan, istoria a devenit un fel de monedă falsă, bună pentru a edifica pedestalul unei statui grotestice. Veacurile și eroii au fost supuse unei chirurgii sui generis, obligate să prefăcească „gloriosul” prezent. S-au inventat fapte și continuități imaginare, s-a încropit un trecut corespunzător „înaltei unități de granit”. S-au extras „semnificații istorice” despre care, vorba lui Eminescu, făptuitorilor, nici prin gînd nu le-au trecut. Deasupra acestor fapte a tronat istoricul inventat în laboratoarele Puterii, pseudosuveran investit să rectifice istoria și nu să o scrie. La această operă de compromitere a substanței istoriei au contribuit, cu asupra de măsură, salahorii istoriografiei.

În nici o altă epocă, slujitorii muzei Clio nu s-au făcut mai vinovați de o răsturnare a valorilor de asemenea proporții. Uimește în discursul istoricului obedient aglutinarea grandorii istorice cu faptele cenușii, a evenimentelor hotărîtoare cu cele nesemnificative. Citindu-le „operele”, nu se poate să nu constăți, în tradiția lui *vanitas vanitatum*, că ne aflăm în preistoria istoriografiei, cu multe veacuri înaintea unui Pliniu cel Tânăr, autorul celebrului Panegiric al lui Traian. O clipă de meditație în compania acestuia ar fi vestit poate, măcar unele din elanurile encomiastice ale prea numeroșilor istorici de serviciu. În toate timpurile se va putea învăța din lecția de demnitate a acestui autor pentru care penegiricul către Stăpîn este doar pretextul elogiului ideii de libertate, inclusiv sau înainte de toate, a

istoricului. Merită, de aceea, ascultat: „În adevăr, noi te iubim în măsura în care o meriți; dar nu facem aceasta de dragul tău ci de dragul nostru, și să nu vină niciodată ziua în care să facem legăminte pentru tine nu din interes ci din

de obediență față de Putere, nu ne pot lăsa indiferenți pînă la calendele grecești. Și aceasta cu atît mai mult într-o țară în care istoricii n-au încetat o clipă să se revendice de la militantismul superior al cronicarilor, iluministilor și pașop-

teorii care plasează revoluția tineretului din 1989 în sfera conjurațiilor oculte, jignind deopotrivă memoria martirilor și personalitatea poporului căruia îi aparțin. O carte absurdă precum cea a lui Petre P. Moldovan intitulată *Moldovenii în istorie*, circulă nestingerit de cîteva luni, fără ca o replică coerentă — cu excepția celei a *istoricului literar* Z. Ornea — să se fi produs. În acest timp, orice școală istoriografică care se respectă ar fi elaborat o replică eficientă.

Doar cîteva istorici au îndrăznit în acești ani să se pronunțe în agora, să-și exprime protestul față de minciuna oficială, față de haosul premeditat, benefic forțelor conservatoare. Gestul lor a fost acceptat cu un rece ochi. Unii confrăți au glumit românește, alții au făcut bășcălie — tot românește —, iar cei mai mulți și-au exprimat nedumerirea.

Pentru o breaslă ce pretinde a stăpîni semnificațiile timpului, lipsa lor de coerență, de demnitate și curaj în acest timp, este dezarmantă. Ne-ar place să credem că e teama de ridicol la mijloc, dacă n-am fi convinși de ravagiile lășității. Istoricul oamenilor servește timpul său, nu o promisiune. Fără curajul de a apăra adevărul și libertatea, istoricul e un simplu salahor de care cetatea se poate dispensa. Iar cetatea românească are nevoie de clarificările istoricului, de curajul și demnitatea unei profesiuni prea îndelung umilită. Firește cu o escază obligatorie — o baie de aghiazmă — și apoi o nouă ediție a istoriografiei românești, cu increderea în marii săi luminători, de la Cantemir la Gh. Brătianu. „Doamne, ocrotește pe istoric”, invocă recent academicianul Dan Berindei. Da, ne-am permite să adăugăm, dar nu și de muștrările proprii conștiințe, nu și de întrebările incomode.

Istoriografia în tranziție (Discursul istoricului între prudență, curaj și lășitate)

Mihai DORIN

lealitate, Caesar!”. Din acest pact al autorului cu eroul, ambii și-au salvat demnitatea. Iar dintr-un asemenea mediu s-a putut naște și rezista la Roma speranța de libertate, chiar și sub împărăția tirani.

Dar cîți au avut timp și disponibilitate pentru cultură clasică în despotia noastră orientală. Majoritatea istoricilor noștri din ultimele decenii n-au clădit speranța în libertate ci subordonarea, cumințenia asociată adesea celei ancestrale, caracterologică a românului. Să fie acesta motivul pentru care istoricii, cu puține excepții, n-au receptat mesajul de libertate al generației tinere din ultimii ani? Recidivăm, *mutatis mutandis*, atitudinea generației „asezate” față de pașoptismul redus la dimensiunea sa tinerească, deci neexperimentată și imatură? Firește, nu ne propunem, aici și acum, să răspundem acestor interogații. Dar reacțiile dezarmante prin tăcere și lipsă de curaj civic ale breslelor istoricilor din ultimii ani, amina dialogului necesar cu propria conștiință dar și beneficiarii discursului istoriografic, prelungirea reflexului necondiționat

tiștilor. Să nu aibă nimic istoricii să-și reproșeze, să nu-și propună revizuirea ontologiei profesiei lor, încît s-au refugiat în apatie, lăsînd să prolifereze maelatura istorică, amatorismul agresiv, confuzia valorilor! Ar fi prea trist să avem dreptate. În bresle învecinate, atitudini civice și polemici aprinse, dezbateri de caz și clarificări teoretice s-au produs deja. Istoricii așteaptă „vremuri mai bune” probabil, discern între curaj, cumințenie și risc, fac asocieri istorice trăgînd concluzii sceptice și, evident, nu se pun rău cu Puterea. În acest timp, falșuri grosolane reluate în ediții de tranziție lasă indiferență majoritatea istoricilor. Totul se vinde și se cumpără, într-un talmeș-balmeș organizat. Orice carieră e posibilă. Critica istoriografică este ca și inexistentă. Întelepți (?), cei mai mulți istorici își văd de preocupările vechi ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat, ori dacă se admite vreo întimplare, aceasta e repede expedită în sfera derizoriului. Sînt foarte puțini istorici care să fi luat atitudine în fața avlanșei de speculații, invective ori așa-zise

Spectacolul ca eveniment

Dan BREZULEANU

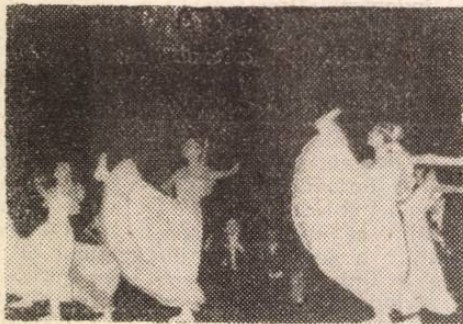
Sint poate două decenii de cînd scena ieșeană n-a mai cunoscut ovațiile entuziaste ale publicului, de cînd o premieră coregrafică se transforma dintr-un fapt rutinier, „de serviciu”, într-un adevărat festin artistic. Deci, se poate! Ce a declanșat vocația (?) managerială a staff-ului Operei contează mai puțin; pentru publicul și cultura zonală importante sint rezultatele.

„Festinel” a început cu variațiuni cîntate și dansate pe teme din *Pescărușul*. Deși bine servită coregrafic, ideea cehoviană nu a putut depăși stadiul unui spectacol ilustrativ, opusul muzical al compozitorului *Roman Vlad* dictind prioritățile acestei structuri de epocă asupra întregului eșafodaj scenic. Cu toate acestea, mișcarea compusă de coregraful *Ion Tugearu*, cu nebanuite valențe sugestive, reușește — prin încălțarea dramatică interioară — vitalizarea, modernizarea unui gen prin excelență monoton. Iscușit conduși de bagheta măiastră a coregrafului, guest-balerinii devin artiști polivalenți, capabili a transmite idei, a genera emoții. *Mona Moldovanu* (care n-a reușit să-și dezvolte expresia facială, înghețată parcă într-un imobilism sever) a realizat totuși un personaj puternic reliefat grație calităților fizice de excepție, imbinat cu desăvîrșita muzicalitate și intuiție a stărilor. *Alina Ciolan* — o nesperată achiziție provenind de la Teatrul de balet Danovski din Constanța — a impresionat prin calitatea și claritatea dansului, nuanțînd și ea, doar cu ajutorul expresiei corporale, un personaj distinct, precumpănitor în „intriga” piesei. *Cristina Iuriciuc* a contribuit cu grație și farmec personal la desăvîrșirea ambientului, în care s-a încadrat, cu nota sa aparte, de zîmbet trist, și *Gabriela Comșa*.

O interpretare „sans reproche” a individualizat întreaga distribuție masculină a baletului, care, de mai mulți ani, n-a mai avut prestații atît de semnificative. *Liviu Apetroaie*, solistul cu meritorii evoluții în străinătate, este pentru prima oară valorificat „la sediu”, unde s-a impus cu prestanță și aplombul ce-l caracterizează. *Cătălin Ailiesei*, o altă surpriză a seriei a întruchipat convingător un erou sensibil, dominat de fatalitate. *Radu Hogea*, *Lucian Popa*, *Dan Berihoi* și *Mihai Călin* completează merituos galeria de tipuri, fiecare reprezentînd o personalitate aparte, viu și puternic conturată. Și chiar dacă au existat confuzii datorate scenariului încărcat, mulțimii personajelor, hățișului de situații amoroase, conflictuale, ele au fost rezolvate cu măiestria specifică artei dansului, care încifrează și nu descifrează, fo-

losind un limbaj implicit și nu explicit.

O soartă mai puțin favorabilă li s-a rezervat celor doi artiști lirici — *Cristina Simionescu* și *Cătălin Berea* — atîrnați „savant” într-o colivie deasupra scenei — spre a direcționa prin cînt evoluția dansatorilor. Discursul lor liric petrecîndu-se în limba lui Dante a fost de neînțeles, creînd doar sentimentul inutilității unor excelenți cîntăreți puși în ingrată postură de a fi nu doar deasupra scenei, ci chiar în afara spectacolului. S-a dovedit anevoios a depăși limitele acestui gen de spectacol; și totuși echipa ieșeană a făcut-o, actuala versiune a „Pescărușului” fiind calitativ superioară altor lucrări similare; mai concludentă — de pildă — decît cea de la Balșoi Teatr, în montarea celebrei *Maia Plisetkaia*, celebra dansatoare (desigur), dar ale cărei veleități creatoare n-au fost — pînă acum — confirmate.

Dar piesa de rezistență a seriei a fost premiera baletului *Dama cu camelii* realizat pe un libret inedit al coregrafului maghiar *A. Millos*. Inspirată de romanul omonim semnat de *Al. Dumas* — fiul, beneficiînd de muzica generoasă compusă de compatriotul nostru *Roman Vlad*, lucrarea debutase în 1945 la Festivalul internațional de la Roma. Reluarea ieșeană, datorată coregrafului *Ion Tugearu*, pare a fi una din cele mai importante creații ale carierei sale, un eveniment local ce scoate un colectiv din inerție — și unul național, prin valoarea intrinsecă a spectacolului. De menționat că înscenarea acestui tip de spectacol cu o structură simplă, camerală (are doar patru personaje) poate înlocui cu succes baletul tradițional, care reclamă o trupă numeroasă, cheltuind mult fast și energie.

Lucrarea captează de la început, mai puțin prin aspectul ei exterior, cit prin tensiunea creată de eroii săi, prin relațiile ce se întrevăd între aceștia, prin caracterele puternic conturate pe care le re-

levă, prin jocul sobru, valențele plastice și ingeniozitatea mișcării. Știința de a-și alege judicios interpretii în funcție de datele lor artistice individuale este atributul fundamental al coregrafului-regizor *Ion Tugearu*. Astfel balerinii au fost puși în valoare la potențialul lor maxim, evoluînd pe formația lor clasică inteligent grefată cu inserții de dans contemporan. Chiar dacă unele poze ne amintesc de coreografiile lui Bejart sau Vasiliev (*Macbeth*, actul II), fluiditatea discursului coregrafic, deplina coeziune a elementelor componente ce duc spre identitatea de esență a unităților și nu urmăresc doar simpla lor alăturare, izbutînd o structură finală simplă, clară, edificatoare. La aceasta au contribuit enorm pașii de legătură, ațel liant esențial în devenirea edificului coregrafic, de mulți considerat „sarea și piperul” dansului. Deplina stăpînire a pașilor de legătură conferă firesc și cursivitate compoziției, însemnînd cel de al doilea atu al coregrafului. Cinestetica sobră, dublată de o esențializare a formelor și de evitarea încălțării tehnice cu efect vizual de moment, este o altă dominantă a spectacolului.

Interpretul principal, *Mihai Babușcă* — imprumutat de la Opera Națională din București — s-a impus cu autoritatea și competența specifice marilor interpreți ai baletului, ca unul din cei familiarizați cu principalele scene ale bătrînului continent. Întruchipînd un personaj abstract (să-i zicem „Destinul”), artistul evidențiază atît disponibilitățile dansatorului — corp sculptural, mișcare expresivă — cît și ale actorului — obiectivate în capacitatea de interiorizare. El este, fără îndoială, unul din cei mai însemnați balerini români ai contemporaneității, a cărui activitate dă strălucire și consistență teatrului nostru coregrafic.

Stimulată de prezența starului, dar și de densitatea partiturii, *Mona Moldovan* („Dama”) etalează dezinvolt o variată paletă a mijloacelor, plecînd de la profunda intuiție artistică, la datele naturale ale balerinei precum deschiderea, săritura, spontaneitatea, muzicalitatea, ș.a. Ștefan Răuț a impresionat în rolul lui Armand prin sinceritatea și căldura interpretării, parcurgînd elocvent sinuosul traseu al disperării. În rolul baronului, *Liviu Apetroaie* prezintă virtuțile dansatorului nobil: ținuta majestuoasă, linia clasică impecabilă, aerul degajat, chiar insolent cînd rolul i-o cere. Vedetă de necontestat a baletului Operei ieșene, *Liviu Apetroaie* îți dă, datorită siguranței cu care abordează tehnica dansului, sentimentul că te afli în fața unui veritabil profesionist. Și cum acest sentiment stenic este dominant pentru întreaga distribuție, să conchidem că „Dama cu camelii”, în varianta propusă de *Roman Vlad* și *Ion Tugearu*, este nu doar „bomba stagiunii” ieșene, ci un act artistic de dimensiuni naționale. Il salutăm cu bucuria și respectul datorate marilor împliniri culturale.

Priveliști și sentimente

Valentin CIUCA

Intr-un oraș în care s-au ilustrat în domeniul acuarelei autentici maeștri, dacă ne gîndim doar la *Mihai Cămaruț*, *Constantin Radinschi*, *Adrian Podoleanu*, pare un gest temerar să te consacrî aceleasi extrem de dificile tehnici plastice. Și totuși, *Mihai Zait* s-a încumetat să o facă, iar gestul lui merita tot respectul. E vorba, cred, de manifestarea unei irepresibile vocații, de întîlnirea dintre un fel de a fi și posibilitățile de expresie ale atît de delicate acuarele.

Nu este greu de demonstrat că *Mihai Zait* a venit la întîlnirea cu acuarele în chip firesc, natural deoarece sensibilitatea sa poate fi cel mai bine pusă în valoare de subtilitățile transparentelor, de vaporozitatea uneori diafană a culorilor de apă. În acest sens el pare atras sub vraja materiei chitonice. De la o imagine la alta, indiferent dacă este vorba de un peisaj sau un portret, circula un fluid egalizator cromatic ceea ce face ca ansamblul grafic să aibă o remarcabilă omogenitate.

Atunci cînd se așază la lucru, o face — deduc din grația unor imagini — cu sfială și emoție. Forța sa constrî în tandrețea cu care privește natura, copiii și în calitatea sentimentului indus fiecarei priveliști, fiecărui cap de expresie. Că se comportă ca un sentimental nu încape îndoială și acuarela parcă dispune în chip necesar la o atare atitudine, dar ar-

tistul are înțelepciunea sau, poate, abilitatea de a nu cădea deloc în capcanele posibile și ademenitoare ale unei viziuni idilice sau melodramatice. El se păstrează aproape întotdeauna la jumătatea distanței dintre privirea obiectivă și efluvii lirice specifice oricărei structuri sentimentale. Melancolic cu măsură, privește în jur atras de poezia cu iz romantic a „ruinurilor”, de vechi castele covîrșite de timp și de istorie, dar și de „colțuri de natură” al căror pitoresc creează un veritabil confort vizual.

Intr-o posibilă paralelă literară ar putea figura comparația cu poezia veacului trecut, ale cărei imagini și sunuri evocă o lume care a fost, un suspin abia reținut.

Despre *Mihai Zait* trebuie vorbit, și, evident, scris, în termenii pe care el însuși i-a incorporat viziunilor grafice: discreție, măsură, echilibru, poezie. Gesturile nu au aproape niciodată amplitudinea majoră a formulării definitive, ci doar nesiguranța sugestiilor multiple. Minoră ca expresie, acuarela sa se impune prin adevărul personal rostit cu cea mai deplină credință că lumea poate arăta și așa cum a tîlmăcit-o el în momentele profunde ale confesiunii. Peste lucrări plutește o liniște patriarhală, un abur al aducerilor aminte, al unei bucurii stenică. Nu mă sfîesc să afirm că acuarelele lui *Mihai Zait* pot îndeplini oricînd un rol terapeutic.

În alt plan, una dintre ambițiile secrete ale sale vizează portretul. Puțini sint aceia care s-au încumetat să-l abordeze cu mijloacele acuarelei. El a făcut-o, iar modelele, îndeobște copii, asigură aproape de la sine un rezultat favorabil. O vagă filiație de tip tonizian arată că exemplele ilustre ne urmăresc încă chiar în pofida intenției de a scăpa de ilustrele modele. Unele dintre aceste portrete ne-au convins. Mă gîndesc chiar că, pictînd copii, *Mihai Zait*, întînește spre imaginea delicată a unui autopotret. Prin el tabloul familiei acuarelistilor ieșeni dobîndește nu atît un contur nou, cît mai degrabă o nuanță.

Film

„Ludwig” de Luchino Visconti

Ștefan OPREA

Intristătorul peisaj oferit, în această vară, de afișele cinematografice — extrem de rar fulgerate de un titlu sau de un nume demn de luat în seamă — ne-a făcut să ne îndreptăm atenția spre micul ecran pe care se petrece, în momentul de față, o adevărată minune: după o baie cvasinesfîrșită de mediocritate, cineva cu cap luminat s-a gîndit că telespectatorul are dreptul să vadă, din cînd în cînd, și opere cinematografice remarcabile, astfel încît a programat la ore rezonabile unul din cele mai valoroase seriale TV: „Forsythe Saga” (pe care îl văzusem în tinerețile noastre demult duse!) și mai ales o capodoperă a marelui regizor italian, părinte al neorealismului, *Luchino Visconti* (1906—1976): „Ludwig”, film din ultima perioadă de creație, al treilea din seria germană semnată de el („Amurgul zeilor”, 1968, „Moarte la Veneția”, 1971, „Ludwig”, 1972). Se știe, desigur, că personajul titular e *Ludwig II*, rege al Bavariei (1864—1886), figură fascinantă, bizară și excentrică, sportiv, meloman de clasă megaloman rarism, prieten cu Wagner și cu Bismarck. A fost ultimul suveran absolut al Bavariei dar a vrut să guverneze prin artă, nu prin politică. A avut un sfîrșit misterios, înecîndu-se

în lacul Starnberg. În timp ce turna filmul, Visconti declara: „Personajul mă urmărește fiindcă a avut o excepțională capacitate de a trăi în afara realității sau, mai bine zis, o totală incapacitate de a se integra în lumea reală; ca și verișoara sa, *Elisabeta a Austriei*, cu care a avut mari afinități...”. Și care este — adăugăm noi — personaj feminin principal în acest film (întruchipat cu mare finețe și discernămint artistic de *Romy Schneider*).

Filmul e, deci, o originală interpretată biografic a ciudațului personaj, urmărindu-i evoluția de la încoronare pînă la moarte, fără o strictețe

cronologică, ci compunînd-o din secvențe disparate, dar savant ansamblate, după o logică interioară controlată de rigoarea și profunzimea gîndirii unui mare artist. Incoerența discursului, care i s-a reproșat lui Visconti după premieră, e, de fapt, o viziune modernă, insuficient înțeleasă la vremea aceea, dar acceptată și prețuită acum de orice spectator cu minimă avizare. Azi sintem fascinați de perfecțiunea formală, de eleganța stilistică și de subtilitatea cu care se impune integralitatea ideatică și logica temporală prin jocul caleidoscopic al secvențelor, al evenimentelor, al vîrșurilor, etc.

CARTEA DE IMPRESII

Noua mea misiune — la Paris — mi-a ocazionat o minunată apropiere de marele pictor, de marele artist care este Dan Hatmanu. Pictura sa, modul în care își concepe și realizează operele nu este pur și simplu plastică — în nici un caz numai atât — ci, așa cum o cere marea tradiție a artei „o nouă viziune ontologică”. Forma în care lucrurile există se schimbă odată cu fiecare centru autentic. Dan Hatmanu arată, în pinzele sale, că fiecare punct al existentului — lucru, senzație, centru de atracție — are ramificații necunoscute și îndepărtate, mergând mult dincolo nu doar de orizontul conștiinței, ci și dincolo de orizontul legilor impersonale. Dan Hatmanu, asemenea oricărui creator care își realizează menirea, spune în felul său — un singur lucru, cel mai important din toate — că dincolo de conștiința noastră și de inconștientul nostru și al lumii mai există o conștiință, cit se poate de personală, că noi nu ne-am putea supune lucrurilor dacă ele nu ar fi trăit și crescut mai întâi într-un alt suflet cu mult mai vast decât tot ceea ce știm.

Caius DRAGOMIR,
Ambasadorul României în Franța

Lirismul lui Dan Hatmanu se manifestă nu atât prin culoare, cit prin desen și compoziție. Paleta sa rămâne realistă, și nu se îndepărtează de tonul adevărului decât pentru a atinge armonii mai agreabile și mai expresive ale poeziei sale. În schimb, în desen, el dă frâu liber mișcărilor pasionale. Sub impulsul emoțiilor sale, liniile drepte, verticale mai ales, se răsucesc, se înalță spre cer asemenea unui abur...

Georges BOUDAILLE

Dan Hatmanu, acest Magritte moldav, așază obiectele brutal reale în relații cvasi-onirice unele cu altele. Este un suprealism al coincidențelor pe care maestrul belgieni au știut să-l cultive. Dan Hatmanu are un stil ce-i aparține, în care ironia întâlnirilor imposibile între obiecte este punctată cu o notă de fină sentimentalitate.

Eugen SIMION

Exagerarea, în calitate de joc al inteligenței, atinge în toate aceste portrete un înalt grad artistic. Portretist inspirat, Dan Hatmanu face să izvorască din surpriza gestului elementul revelator al unei strări sufletești care definește o psihologie. În portretele pe care le-a creat acest eminent artist, subiectele pot lua act de ele însele, se pot descoperi ca într-o oglindă decelind propriile lor conștiințe.

Constantin CIOPRAGA

Dan Hatmanu se înscrie printre artiștii care susțin că limbajul tradițional al artelor grafice conține încă valori emoționale nebanuite, prin care desenul poate depăși condiția unei simple notații documentare...

Alexandru CEBUC

O vitrină pariziană la Iași, care este opera unui artist român și despre care vorbește un francez ce lucrează la Iași pentru dezvoltarea culturii franco-române, este deja o istorie interesantă. Cînd acest artist se numește Dan Hatmanu și cînd își pune geniul în această vitrină, aceasta devine o istorie pasionantă.

Georges DIENER

În sfîrșit, astăzi am putut contempla, admira cincisprezece din tablourile și desenele lui Dan Hatmanu. Sîntem fericiți să descoperim această nouă serie a lui Dan. Pentru noi, trei dintre lucrările sale se detașează: *Le Bateau Ivre*, *En Attendant Godot*, *Le Charion de l'enfant G. De Nerval*. Pentru a le aprofunda ar trebui să revenim. Îi asigurăm pe Maria și Dan de afectuoasa noastră prietenie. Fie ca Dan să lase în continuare urmele talentului său.

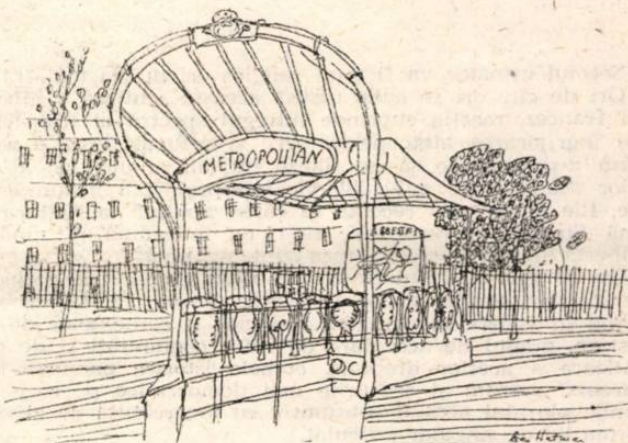
Laure și Lucien LEZIE

Deși se inspiră din grafia lumii exterioare, pictura sa este departe de a fi „saturată de natură”. Distanța pe care o ia față de real zămislește un univers de forme eliberate extrem de simplificate, păstrînd o transparență sugestivă, construită cu ajutorul marilor suprafețe colorate.

Christine GLEINI

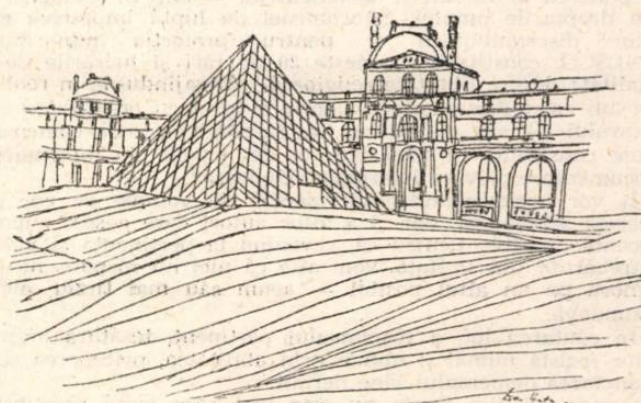
Nu numai desenul realizat într-o construcție logică a formelor face interesantă opera lui Dan Hatmanu. Nici nu numai faptul că el știe să facă să vibreze portretul. Este vorba deasemenea de intuiția filosofică care îl eliberează de canoanele obișnuite fără a trăda soliditatea dobîndită prin studiu. Modelul astfel pictat de Dan Hatmanu este caracterizat de o mare siguranță luminată de un lirism al imaginii, străin și plin de înțelepciune, pe punctul de a deveni expresia unui Goya al artei contemporane.

„Tempo sensibile” — Milano

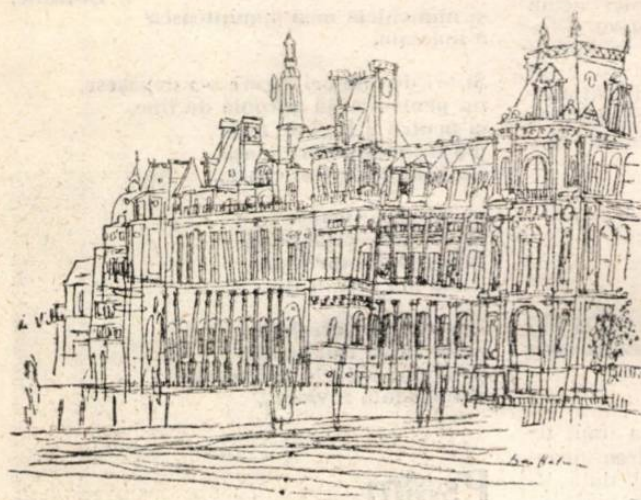
Vizitez întotdeauna cu mare plăcere expozițiile găzduite de Centrul Cultural Român. Aceasta se distinge prin originalitate; apreciez în mod deosebit desenele lui Dan Hatmanu.

Roland BORNE

Artist român contemporan prezent și semnificativ, exprimîndu-se deopotrivă de ferm și fericit în pictură cit și în artele grafice, Dan Hatmanu surprinde dintr-odată prin aspectul proteic al operei sale, diversitatea sa stilistică și mobilitatea cu care folosește, cu titlu experimental, sau adoptă formulele plastice, strict înțelese în calitate de limbaj și nereprezentînd niciodată un scop în sine.

Adrian BOBU

În semn de încintare pentru „vitrinele” pe care ni le-a dăruit Dl. Dan Hatmanu — în lumina desăvîrșită a simplității dobîndite prin purificarea sensurilor, jocul parabolilor devenite fapte ale lumii, deci culori și linii, fie îngăduit scriitorului să mulțumească printr-o închipuire de aceeași natură.

Valentin TAȘCU

Cuvinte încrucișate

Dincolo de păduri...

Nicolae TURTUREANU

În ultimii trei ani am participat — grație persuasiunii d-lui Nicolae Busuioc, directorul Bibliotecii județene „Gh. Asachi” — la trei șezători literare prilejuate de inaugurarea unor biblioteci comunale. De fiecare dată m-am lăsat greu dus, nu pentru că aș fi moftangiu, ci întrucât știam dinainte scenariul unor astfel de reuniuni, se vor aduna câteva cadre didactice, citiva elevi, citiva țărani, preotul, poate și doctorul veterinar, se vor spune câteva cuvinte simțite despre rostul cărții și al scriitorilor, lăcașul va fi sfințit și totul se va încheia la un pahar de vorbă... Dacă te mai străbate, cumva, gândul că timpul costă bani și că „poetilor parale nu li se dau deloc”, nu-ți rămâne decât „beneficiul unei pierderi de vreme... Dar dacă înlătură gândul meschin, rămiu cu desfătarea, neliniștea, chiar șocul întâlnirii cu o lume pe care o ignori sau n-o credeați posibilă — la câteva zeci de kilometri de urbea Iașilor. Drumul spre Dobrovăț sau spre Mădăriaș, prin păduri parcă nesfârșite, este fabulos, dar nu poate fi parcurs decât pe vreme bună. Altminteri, cind plouă, trec zile, chiar săptămâni fără ca în/din aceste localități să vină sau să plece cineva. Și cind te gindești că la Dobrovăț se află ultima ctitorie a lui Ștefan cel Mare... și că în cinci secole ieșenii n-au reușit să

pună piatră lângă piatră pe acest drum care ar trebui să fie sfânt... Izolat și/sau ignorat de restul lumii, într-un astfel de loc fiecare „și face legea”: libertatea post-decembristă a degenerat în debandadă și haos. Furia față de „ctitoriile socialismului” s-a concretizat în devastări și fur-luări. Printre victime: căminele culturale și bibliotecile satești. Fiind și pînă în '89 cam ale nimănui, intrucît n-aveau funcționari plătiți ci „oameni de serviciu”, un fel de băgători de seamă, aceste lăcașuri au intrat, post-revoluționar, pe mina cui a fost mai puternic sau mai „ot”. De la căminele culturale s-au furat scaunele, scena, ecranul, ușile, ferestrele. Din bibliotecă au dispărut mii de cărți, toate alese pe sprinceană, de unde se vede că hoții aveau, totuși, simțul valorii. Acum, cam 60 la sută din fondul de carte îl formează literatura de mină a treia, între care sar în ochi, prin cantitatea maculaturii, autori realiști-socialiști precum Ion Călugăru și V. Em. Galan. Despre autorul „Bărăganului” crezusem că a ieși din uz încă de la încheierea colectivizării, ca să-mi dau seama, acum, că el a fost reeditat masiv în „epoca de aur”, probabil pentru a sprijini „noua revoluție agrară” pe care, vai! n-a mai apucat s-o ducă pînă la capăt... I-am semnalat prietenese d-lui Busuioc că prezența într-o bibliotecă publică a unor astfel de cărți poate induce cititorilor fragili nostalgia unor vremi pe care le credem definitiv apuse. Și am aflat că la mijloc este o stratagemă, impusă de o necesitate: pentru a se putea plăti un post de bibliotecar, biblioteca trebuie să aibă cel puțin 10 000 de volume. Ori, cum aproape peste tot la țară, cam jumătate din fondul de carte s-a „volatilizat”, completările nu se pot face, deocamdată, decât prin „apel” la sub-literatura amintită,

aflată din belșug în depozite... Dacă-i așa, atunci vor trece ani mulți pînă la înlocuirea maculaturii realist-socialiste intrucît, la prețurile actuale, noile apariții sînt inaccesibile bibliotecilor satești. Cu fondurile pe care le primește de la buget, Biblioteca județeană abia dacă reușește să achiziționeze, selectiv, din multitudinea aparițiilor editoriale curente și să repună, treptat, pe picioare, bibliotecile comunale. Tot e ceva. Remarcabil rămîne faptul că, în comunele pe care le-am vizitat (probabil și în altele), autoritățile locale (indiferent de culoarea politică) au pus umărul la instituirea unei minime vieți culturale. Chiar dacă respiră greu, între circumi și discoteci, chiar dacă abia de găsești în rafiuri o carte-două dintre cele apărute după '90, principală calitate a acestor oaze în desert este aceea că există. Sper că bibliotecarii își vor îndruma cititorii spre puținele cărți de valoare pe care le au și îi vor feri de duhul cel viclean ce a ocupat un loc în raft, doar ca să iasă la număr...

Nu pot încheia aceste însemnări fără a semnală că au rămas, totuși, câteva rafturi goale: sînt cele dedicate religiei. Aici nu s-a pus nimic, pentru că nu există înlocuitori (decît, eventual, „Biblia hazlie”). Preotul satului Mădăriaș era dispus să ofere, bibliotecii citeva din cărțile sale de cult, pentru lectură la sală. Totodată, ne-a vorbit patetic despre „foamea” sateștilor (de orice vîrstă) față de cărțile sfinte, la care nici înainte, nici acum n-au acces, chiar dacă din motive diferite. Poate ne citește cineva de la Mitropolia Moldovei și, în colaborare cu niște editori generoși, pornește în întîmpinarea acestor oameni de dincolo de păduri, aducîndu-le hrana spirituală după care tinjesc.

Dumitru VACARIU

Psalm

Hotarul dintre marea ta divină, Doamne, și nimicnicia mea pămîntescă e indoiala. Și ori de cîte ori încerc s-o depășesc, nu pentru a mă apropia de tine, ci pentru a fugi de mine, mă întîmpină, vrăjmașă, Golgota celor trei cruci...

Și nu știu, Doamne, care dintre crucificați suferă mai omenește ca să mă închin lui.

...pentru că suferința ucide orice Dumnezeu și devine moarte perpetuă și niciodată înviere...

Psalm

La judecata de apoi te voi judeca eu, Doamne, învinuindu-te pentru toate greșelile din noi, oamenii, creațiile tale...

Și-ți voi hărăzi măcar pentru o zi, iadul existenței noastre pămîntene.

Iartă-mă, Părinte al neîmplinirii noastre, că te voi face să suferi pentru ceea ce n-ai vrut să faci, dar în orice joc greșelile se plătesc, Doamne!

Chiar și atunci cind lutuî modelat în chipuri de oameni se sfarmă în lacrimi...

Psalm

Suferințelor tale născătoare de adevăruri eterne, strigătul tău profund omenesc și zadarnic precum tot ce-i omenesc de dinaintea morții pe cruce, mă închin culcîndu-mă, Iisuse...

Pentru că pe toate acestea le înțeleg...

Cuvintelor tale menite a fi călăuze și ajunse frunze moarte sub pașii tuturor încerc fariseic să mă închin, dar mă trezesc hulindu-le și mă ascund de ele...

Pentru că le înțeleg și pe acestea mai ales atunci cind încerc să fug de mine...

Psalm

Hai la trîntă pe paștea întrebărilor, Doamne! Și de te vor birui indoielile mele, mă voi închina ție ca un invins...

Apoi tu mă vei întreba de tristețe, iar eu voi plînge cu capul rezemat pe umărul împăcării...

Si vom lua împreună Cîna cea de Taină așteptînd unul moartea, iar altul ultima ridicare la ceruri...

Ilie FONTA: Libertatea religioasă în lumea contemporană

Laurențiu ȘOITU

Secolul următor va fi unul religios ori nu va mai fi! Ori de cîte ori se aude rostită această sentință a gînditorului francez, reacția cuprinde întregul spectru al trăirilor dintre îngrijorarea atotecuprinzătoare și refuzul de a o accepta. Fără a-și propune să ne fixeze într-un anume loc al nuanțelor acoperitoare a posibilităților interpretări a nevoii de religie, Ilie Fonta prin recenta sa carte, apărută la Editura Creația Ștefan Ștefan, București, 1994, ne îndeamnă să gîndim la „libertatea religioasă în lumea contemporană”.

Cu permisiunea autorului, noi vom vorbi, mai curînd, din perspectiva conținuturilor libertății, despre libertăți religioase avînd în vedere diversitatea formelor și contextelor de manifestare, gradul de acceptare de către comunități și de constituire a acestor drepturi, etapele istorice parcurse ori de parcurs, precum și sensurile mai democratice pe care le ascunde pluralul acestui substantiv cu încărcătură de absolut în forma lui de singular articulat.

Ne aflăm, așadar, în fața lucrării menită să genereze meditații, să ofere suport diverselor interpretări ale fenomenului religios contemporan. Un asemenea efort ne este susținut de propria gîndire a cercetătorilor Maria și Ilie Fonta.

Trădînd o exigență și mai veche preocupare de studiere a domeniului, volumul se prezintă, credem, doar ca unul dintr-o serie ce va urma. Dincolo de cunoașterea directă a intențiilor reale se poate aprecia că o asemenea lucrare va aduce altele — sperăm și ale aceluiași autor — deoarece după o racordare, la zi, a cititorului la documentele internaționale și naționale, la constituțiile țărilor și la statutele cultelor, privind libertățile religioase, vom aștepta, cu același interes, răspunderi la cele peste douăzeci de întrebări din Prefață.

Meritul, de excelență, al cercetătorului este dovedit nu doar prin pertinenta întrebărilor care se instituie ca argument și, mai ales, prin reușita conferită de identificarea, prezentarea și punerea în valoare a documentelor — O.N.U. (Comisiei pentru drepturile omului, Subcomisiei de luptă împotriva măsurilor discriminatorii și pentru protecția minorităților), UNESCO, constituțiile a peste 20 de țări și lucrările de specialitate despre libertate religioasă. „Angajîndu-ne în realizarea acestui caiet documentar — scrie autorul cu onestitatea cercetătorului — am considerat că răspundem unei comenzi sociale constituite în mod concret de nevoile de informare și documentare privind libertatea religioasă”.

Ii vor urma, neîndoielnic, seriile de volume ce vor purta aceeași semnătură, dar și a altor autori care găsesc suport în recenta apariție. Pentru că, revenind la pertinenta și valoarea întrebărilor din Prefață, vom afla că nici nu răspuns nu poate ignora pe un altul posibil — acum sau mai tîrziu, aici sau altundeva.

În căutarea lui, a răspunsului pertinent, țesătura argumentelor rezistă numai și numai prin abilitatea, priceperea și funmanetarea demersului bine definit.

Cartea lui Ilie Fonta nu este una care evită răspunsurile, ci dimpotrivă le conferă vigoare prin documentele prezentate. Preferă răspunsului direct unul implicit, al cercetătorului care nu dorește confirmarea cu orice preț a propriei ipoteze de lucru, tocmai pentru a da cîmp liber dialogului cu cititorul.

A comunica este întotdeauna un act de curaj iar autorul și-a asumat responsabilitatea punerii sub privirile și judecățile cititorilor. O face alegînd o temă actuală nu atît din perspectiva secolului ce vine cît a vieții noastre politice, sociale, culturale, spirituale. Acestor căutări — atît de insistente și, uneori, neadecvate și gălăgioase, li se oferă o șansă de zăbăvă, cum ne-ar îndemna cronicarul.

Deschizînd, fie și la întîmplare, volumul vom afla că nici una dintre probleme nu aparține numai unei națiuni, unei comunități, unei epoci... că starea actuală este și rezultatul necunoașterii fenomenului de către cei care și-au asumat „rezolvarea” lui. Este rodul amatorismului, „introducerii în dezbatere a elementelor ideologice și politice care au dus la accentuarea concluziei și dezorientării teoretice și practice în

acest important domeniu de activitate”.

Trei sute de pagini de documente — incluzînd — fără rezerve, și contribuțiile autorului, ne aduc o imagine a unui fenomen cu implicații cele mai profunde în devenirea noastră. Dacă generic omului, ca ființă morală, i-a fost dată libertatea alegerii între bine și rău, istoria i-a oferit posibilitatea „libertăților”, care nu de puține ori părăsesc esența umană.

Întru regăsirea esenței noastre pledează volumul „Libertatea religioasă în lumea contemporană”.

Scrisoarea pe care v-o prezentăm în fascimil a fost adresată de Lucian Blaga, prof. univ. Gavril Istrate, care era decan al Facultății de Filologie din Iași.

21 Oct. 1960

Scumpe Domnule Istrate,

ca unui bun prieten tui permit
să-ți recomand cu toată
caldura pe-un tînăr clujean,
D. Andrașoni, care din diverse
motive vrea să-ți facă transferarea la Universitatea Iașeană.
E un tînăr pe care-l prețuiesc
foarte mult și care merită
să fie încurajat pe drumurile literare.
Cu mulțumiri Al Dumneavoastră

Lucian Blaga

Scumpe Domnule Istrate, ca unui bun prieten
îmi permit să-ți recomand cu toată căldura pe-un
tînăr clujean, D. Andrașoni, care din diverse motive
vrea să-ți facă transferarea la Universitatea Iașeană.
E un tînăr pe care-l prețuiesc foarte mult și care
merită să fie încurajat pe drumurile literare.

Cu mulțumiri Al Dumneavoastră

Lucian Blaga

FORUM CULTURAL

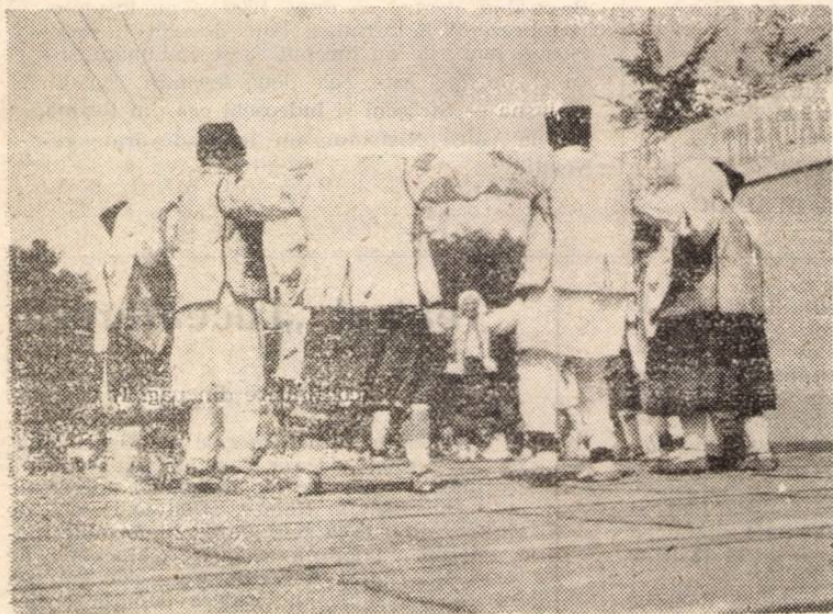
Buletin de informare

editat de

INSPECTORATUL
PENTRU CULTURĂ
AL JUDEȚULUI IAȘI

Anul II, Nr. 9 (18)
septembrie 1994

TRANDAFIR DE LA MOLDOVA

Ediția a XXVI-a

Duminică, 11 septembrie 1994, a avut loc în Stațiunea balneoclimaterică Strunga tradiționalul Festival folcloric „TRANDAFIR DE LA MOLDOVA”. Poiana din partea nordică a stațiunii a arătat sărbătorește sub razele unui soare strălucitor.

Ca și în edițiile anterioare, manifestarea a fost onorată și în acest an de formații folclorice diverse reprezentative pentru cele mai importante zone etno-folclorice ale țării. Din Oltenia, de la Runcu-Vilcea, a participat Ansamblul de cîntece și dansuri „Runceanca”. Cluj-Napoca a fost reprezentat de Orchestra de muzică populară „Transilvania” a Filarmonicii. Cum era de așteptat, județele din Moldova s-au prezentat în număr mare și la un înalt nivel calitativ: Ansamblul folcloric „Busuiocul” al Centrului județean al Creației Populare Bacău, Ansamblul folcloric „Doina” din Bunști-Suceava, Ansamblul din Flămînzii-Botoșani, Formația de cîntece și dansuri „Flori de pe Siret” din Tămășeni-Neamț și Formația de dansuri populare din Chiojdeni-Vrancea.

Din Moldova de dincolo de Prut s-au prezentat: Ansamblul de cî-

tece și dansuri „Floricea” din orașul Rezina, Ansamblul de cîntece și dansuri „Poienița” din Cojușna-Strășeni și solista vocală Valentina Copanschi din Soroca.

Și județul Iași a avut reprezentanți de marcă: Formația de fluierași din Vinătorii un trio vocal din Lunca-Pascani, Formația de dansuri tradiționale din Miroslavestii, Ansamblurile din Sticlăria-Scobîntii și Pircovaci-Hirlău, precum și solista vocală Cornelia Sava-Chiperi din Tătăruși.

Un juriu format din specialiști cunoscuți a apreciat întreaga manifestare ca o reușită deplină. Conform unui obicei statuat la Iași de conducerea Centrului de creație, nu s-au alcătuit clasamente. Formațiile participante au primit premii pentru merite deosebite în păstrarea tradițiilor populare, frumusețea și autenticitatea costumelor, măiestria interpretării artistice. Festivalul, care a reunit peste 500 de interpreți, a putut fi organizat numai datorită sprijinului deosebit acordat de Ministerul Culturii, Consiliul județean Iași, Fundația „Mihai I Viteazul”, cotidianul „Evenimentul” — Iași.

Ioan NAZARE

AL. PASCU: Domnule I. H. Ciubotaru, am văzut pentru prima dată un festival-concurs, fără tentă de ierarhizare. Am înțeles că este ideea dvs., o premieră mondială, poate; pe ce s-a bazat, deci, această neierarhizare a premiilor?

I. H. CIUBOTARU: Mai întîi aș spune că nu este vorba de o premieră, pentru că facem acest lucru de mai multă vreme. Toată această frământare a noastră, a oamenilor de specialitate, a pornit încă de mult, din momentul în care am constatat în cadrul spectacolelor de folclor, că nu se pot face ierarhizări fără a greși. Deci, este o preocupare de-a noastră foarte veche și evident, că, atunci cînd am avut cit de cit și putere de inițiativă, ca să nu zic decizie, în calitatea mea de director al Centrului de valorificare și conservare a tradiției folclorice, am reușit să conving echipa de specialiști care se constituia într-un juriu, că, mai ales în domeniul culturii populare, aceste departajări sînt riscante. Același procedeu l-am aplicat și la alte manifestări organizate împreună cu Inspectoratul pentru cultură: Datini și obiceiuri, Tîrgul Țărilor, Saloanele Moldovei de artă naivă etc.

Nu se poate, deci, să încercăm o clasificare a păstrătorilor și interpretelor de artă populară, folclor coregrafic și muzical, a obiceiurilor, în general, fără să nu greșim. Fiecare în felul său este unic, are o sumă întreagă de calități, după cum și unele neajunsuri; deci, părerea noastră a fost că rolul și rostul specialiștilor care se constituie într-un juriu este doar acela de a observa foarte atent neîmplinirile, unele abateri de la criteriul fundamental al tradiției și, evident, de a observa inovațiile, care sînt benefice, pentru că ținem cont și de acestea. Acest juriu are, deci, rolul ca, în final, să scoată în evidență anumite particularități pe care fiecare în parte le-a pus în valoare și de a sublinia calitățile pe care fiecare le-a adus în spectacol; de a sancționa unele neîmpliniri care se mai pot strecura, sau unele inovații, adesea neinspirate, în privința costumelor, alcătuirii repertoriului, interpretării scenice a unui obicei. Trebuie să vă spun cu o nedisimulată satisfacție că ideea pe care noi am promovat-o este acum îmbrățișată în mai multe centre ale țării și sperăm că, treptat, vom scăpa de acele clasamente care se făceau în cadrul artei populare, unde trebuia să compari, de pildă, Bărbuncul (un străvechi joc popular din zona Năsăudului) cu Călușul oltenesc sau cu Corăgheasca de la Deleni — Iași. Fiecare în parte este un dans foarte important, fiecare are un specific indiscutabil, deci ele nu pot fi comparate, nu putem spune că unul este mai frumos sau mai grozav decît celălalt.

— Lipsa acestei ierarhizări în cadrul festivalului „Trandafir de la Moldova”, nu face altceva decît să evidențieze că fiecare vine cu noutăți, cu particularități de interpretare. Din acest punct de vedere, ce credeți că a adus nou acest festival, dumneavoastră participînd și la celelalte, fiind de fapt inima festivalului, încă de la ediția I.

— Am avut într-adevăr această șansă de a fi prezent la toate cele 26 de ediții. De fapt, festivalul „Trandafir de la Moldova” a debutat în urmă cu 28 de ani, dar din motive financiare, doi ani nu s-a organizat. Trebuie să constat că manifestările de la Strunga s-au constituit încă de la început într-un mod foarte serios de valorificare, de evidențiere a creației populare țărănești. Deci, festivalul se adresează cu precădere valorificării creațiilor formațiilor folclorice satești. Aceasta ar fi o primă linie de diferențiere față de alte manifestări similare din țară, unde sînt invitate deopotrivă formații satești și orașenești, din întreprinderi, formații semiprofesionale etc. Ei bine, în momentul de față, în condițiile în care noi ne confruntăm cu greutăți financiare foarte serioase, este tot mai dificil să ținem această manifestare de la Strunga la nivelul foarte serios la care am ridicat ștacheta de-a lungul edițiilor anterioare. Este de aceea plăcut pentru noi să constatăm că la această a 26-a ediție am reușit să demonstrăm încă o dată că cel puțin linia fundamentală, rostul de bază al Festivalului a rămas nealterat. Să nu uităm că acești interpreți vin de la țară după o săptămîină de muncă foarte grea și au ȳria și bucuria, găsesc resursele necesare de a dansa cu toată dragostea, de a asista la ceea ce se petrece pe scenă, timp de o zi întreagă. Din acest punct de vedere, cred eu, fără să fie neapărat noutăți în spectacolul care s-a derulat la Strunga, la această a 26-a ediție, avem bucuria să constatăm că au fost lucruri de certă valoare, care vin să demonstreze că în vatra folclorice, tradiția satească este și acum, la sfîrșit de mileniu, un rezervor de valori, chiar dacă nu atît de concludent ca în urmă cu decenii. Pe de altă parte, o notă relevantă în cadrul Festivalului, a constituit-o, prezența tinerilor. Am avut de data aceasta mulți tineri, chiar și grupuri de copii, ceea ce înseamnă că acest domeniu al creației populare continuă să intereseze chiar la nivelul satului contemporan. Am avut tineri nu numai de la Flămînzii — Botoșani, unde este o tradiție de peste 70 de ani, ci și de la Bunești — Fălticeni sau de la Tămășeni — Neamț. Această ultimă formație a prezentat un repertoriu cu un stil de interpretare cu totul particular. L-aș aminti și pe inițiatorul și animatorul acestei formații: preotul catolic Enăsoaie. A fost o surpriză pentru toată lumea, și vă spun că în juriu au fost specialiști de marcă, precum Maria Constantinescu din Vilcea, coregraf care a publicat cărți de specialitate, etnomuzicologul Constantin Lupu din Botoșani, Tudor Colac — directorul Centrului național al creației populare din Chișinău. Pentru toți acești oameni, formația de la Tămășeni a fost o surpriză din cele mai plăcute.

— Totuși, cum apreciați acest Festival față de cele de pînă acum?

— Fără să greșesc, aș spune că ediția din acest an a satisfăcut din mai multe puncte

(urmăre în pag. II)

GONGUL NOII STAGIUNI

Filarmonica „Moldova”

„Voi fi bucuros să vă revăd, să „miros” și să „pipăi” Iașul meu drag și să ne bucurăm de cîteva zile frumoase!”

RADU ALDULESCU
mai 1994

De trei ani încoace Filarmonica și-a făcut un obicei ca la sărbătoarea deschiderii să adauge și alte sensuri festive — în 1992, semicentenarul, în 1993 aniversarea Corului „Gavriil Musicescu”, iar anul acesta va reveni după o absență de 24 de ani violoncelistul RADU ALDULESCU.

În octombrie 1943 apărea pentru prima dată la Iași, într-un concert deosebit din mai multe puncte de vedere,

tinărul violoncelist Radu Aldulescu — la pupitrul orchestrei ieșene se afla Ionel Perlea, iar programul cuprindea două prime audiții: Concertul pentru violoncel de Saint Saens și Simfonia nr. 2 de J. Brahms. De atunci, aparițiile lui Radu Aldulescu pe scena ieșeană s-au derulat stagiune de stagiune, aproape întrerupt pînă în 1970, în peste 40 de concerte, interpretînd majoritatea capodoperelor din repertoriul universal dedicat violoncelului. Radu Aldulescu a rămas în inimile ieșenilor care l-au cunoscut pe scenă sau în afara ei, profesioniști și melomani deopotrivă, un muzician al Iașului, asemenea altor mari artiști, oaspeți obișnuiți ai „dulcelui tîrg” — Emanuel Elenescu, Ștefan Ruha, Vladimir

Carmen CHELARU

(urmăre în pag. II)

Teatrul „Luceafărul”

Deschisă în prima duminică a lunii septembrie, stagiunea 1994—1995 a Teatrului „Luceafărul” include, conform proiectului conceput de colectivul său artistic, tentative titluri și autori care încearcă să vină în întîmpinarea gusturilor publicului, dar și să marcheze din punct de vedere cultural însemnate cîștiguri. Fidelă titlaturii sale de teatru pentru copii și tineret, instituția și-a orientat repertoriul înspre toate aceste categorii de public...

La ora editării rîndurilor de față, cea dintîi premieră a stagiunii a și fost prezentată: „Unde-o fi Ecuatorul” de Constantin Brehnescu, după o idee de Erich Kästner, un spectacol care se vrea o excursie în imaginar a unui adolescent chi-

nuit de obligativitatea unei teme pe care se crede incapabil s-o facă. Regia și scenografia poartă aceeași semnătură, Constantin Brehnescu, muzica: Gheorghe Șfaițer, iar din distribuție fac parte Ion Agachi, Nicolae Poghirc, Hogeia Toma, Camelia Andriță, Gheorghe Șfaițer, Gabriel Lăzăr, Monica Broos.

Cea de-a doua premieră, „Dănilă Prepeleac”, se află în faza de pregătire și este un element al Integralei Creangă pe care teatrul dorește s-o realizeze. Dramatizarea îi aparține unui ieșean, constant iubitor al teatrului, Constantin Paiu, iar sarcina îndrumării regizorale și-au asumat-o actorul George Macovei. Cadrul scenografic, creat de arh. Laura Mancaș.

Olița CİNTEC

(urmăre în pag. II)

Salonul național de carte

— ediția a III-a

În pofida oricăror conjuncturi politice, crize social-economice sau obstacole voit create, cartea își capătă expresia și rostul ce i se cuvine în spațiul spiritual dintotdeauna. Scoatem zeii cei falși, impuși cu forța, și reinstalăm pe piedestal pe cei care aparțin spiritului românesc. Așa s-au derulat lucrurile și la cea de-a treia ediție a Salonului, ca de obicei în organizarea a trei mari biblioteci surori: Biblioteca Națională și Biblioteca „Ion Creangă” din Chișinău și Biblioteca „Gh. Asachi” din Iași. Piedici penibile au apărut încă de la trecerea prin vamă, cărțile fiind cercetate cu o acribie demnă de depistarea unor materiale explozibile sau a unor agresive droguri.

Dar, grație eforturilor excepționale ale colegilor bibliotecari din instituțiile organizatoare, ajutate material de binevoitorii generoși, toate manifestările culturale, prilejuate de acest Salon și înscrise în sărbătoarea limbii române s-au bucurat de o participare mai mult decât numeroasă. Spicim din program: lansarea volumelor „Narcis și Hyperion” de Mihai Cimpoi, „O-

pere alese” de Barbu Ștefănescu-Delavrancea (în seria „Moștenire” a Editurii Știința), „Roza vânturilor” de Nae Ionescu, „Istoria românilor din Transilvania” de Ruffini, „Spunerea de sine” de Leo Butnaru, „Păcală și ai săi” de Ion Popescu-Siriteanu, și altele.

Trebuie să precizăm că expoziția a etalat peste 200 de lucrări aparținând editurilor din Iași și peste 300 ale editurilor din Chișinău; evident este vorba de producția editorială din ultimul an. De subliniat eferescența dialogurilor, înstituirea relațiilor atât de necesare între scriitori, editori, bibliotecari, librari și cititori.

Din partea Iașilor au fost prezenți prof. univ. dr. Dan Mănuță, scriitorii Ion Popescu-Siriteanu, poetul Valeriu Stancu, redactor la revista „Cronica”, Andi Andrieș, director al Editurii „Junimea” și cei ce semnează aceste rânduri de la Chișinău, au participat minunații și curajoși scriitori Mihai Cimpoi, Arcadie Suceveanu, Leo Butnaru, Grigore Vieru, Ion Hadărcă, Iurie Colesnic, Dumitru Matcovschi, Aurel Busuioc, Pavel Balmuș, Ion Țurca-

nu, Alexe Rău, Aurel Scobioală, Larisa Turea, Claudia Partole și alții care au luat poziție fermă în contextul opiniilor cu privire la limba română. O surpriză plăcută a fost prezența domnului ministru al culturii din Republica Moldova, Gheorghe Ciubotaru, care, făcând notă discordantă față de majoritatea colegilor din Guvern, a spus răspicat: „Există o singură limbă și aceea este limba română!”.

Întreaga suită de manifestări de pe parcursul celor trei zile (31 august — 1, 2 septembrie) s-a încheiat cu acordarea premiilor Salonului: „Meritul cultural”, pentru contribuții deosebite la renașterea națională și cunoașterea trecutului istoric, „Editura anului”, pentru activitate prodigioasă de valorificare a patrimoniului național, cultural și științific, „Premiul pentru debut”, „Cartea anului”, în baza unui top de lectură, și „Ilie Gravorul”, pentru cea mai frumoasă prezentare grafică. Mulțumiri deosebite se cuvin a fi aduse excelențelor organizatori Alexe Rău, Claudia Balaban, Lidia Culicovschi, Gheorghe Prini, Mihai Papus, Tatiana Costiuc și Ludmila Corgheni.

Salonul de carte românească va fi reeditat, sperăm cel puțin la același nivel, la Iași, în zilele 12—16 octombrie, gazdă fiind de această dată Biblioteca „Gh. Asachi”.

Nicolae BUSUIOC

Trandafir de la Moldova

(continuare din pag. I)

de vedere, și cantitativ și valoric, și în privința repertoriului sau a grupurilor și nu în ultimul rând în privința participării masive din cele mai importante zone folclorice ale țării.

— Am impresia că unii au lipsit.

— Se întâmplă aici unele lucruri pe care nu le putem neglija. Așa cum spuneam, Inspectoratele pentru cultură și Centrele județene de valorificare a folclorului se confruntă cu greutăți financiare foarte mari. Ați observat că au participat circa 500 de artiști; or, mișcarea acestor oameni din localitățile de reședință până la Strunga presupune cheltuieli din partea organizatorilor. În condițiile în care formațiile care vin de departe și doresc cu orice preț să participe la aceste întruniri nu primesc suma de bani respectivă pentru deplasare, sigur că bunele lor intenții și dragostea pentru folclor nu se mai materializează. Să nu uităm, însă, că acest Festival a fost onorat de formații exemplare, cum a fost aceea de la Rimnicu Vilcea sau Orchestra profesionistă de muzică populară „Transilvania”, a Filarmonicii din Cluj. Nu vreau să închei fără să-i amintesc pe cei din Basarabia, pentru că după 1990 ei au fost mereu prezenți la Strunga. Față de edițiile anterioare, lucrurile au început să se îmbunătățească și, de data asta, cele două formații, cea din Cojușna — Strășeni și indeosebi cea din Rezina, de pe valea Nistrului, au fost adevărate revelații.

Invitații la „Junimea”

Urmiind o binecunoscută tradiție, Muzeul Literaturii Române Iași organizează (în perioadele 15 ianuarie—15 iunie și 15 septembrie—15 decembrie) seri muzeale, aniversări, comemorări, expoziții, lansări de carte, atelier de creație, prelecțiuni, etc., în cadrul Salonului cultural „Junimea” (de la Casa „V. Pogor”) precum și la celelalte obiective muzeale ale sale (Bojdeuca „Ion Creangă”, Muzeul Teatrului, Casa Dosoftei, Muzeul „M. Eminescu” ș.a.), încercând să dezvolte un coerent program cultural.

Situat în parcul Casei „V. Pogor”, Clubul cultural „Junimea” va fi gazda serilor junimiste, respectiv, în fiecare joi — serile revistei „Dacia Literară”, în fiecare vineri — atelierul de creație literară, organizate în colaborare cu Inspectoratul pentru cultură Iași, Fundația „Academia Liberă”, reviste și alte instituții care susțin actul cultural ieșean.

Astfel, în această toamnă, publicul de toate vîrstele va avea ocazia unor întâlniri cu personalități diverse precum: Al. Zub, Al. Paleologu, Al. Andrieșcu, Iosif Sava, Cătălin Țirlea, Cristian Popescu, Dorin Popa, Ion Miloș (Suedia), Cezar Ivănescu, Cornelii Ștefanache, Ion Constantinescu, Ioan Holban, Dan Mănuță, C-tin Ciopraga, Gavril Istrate, Klaus Henning, Leonida Lari, Adi Cusin, scriitori din Republica Moldova, Voivodina etc.

De asemenea, vor avea loc comemorări (Liviu Rebreanu — 50 de ani de la moarte, V. Pogor, comisu — 137 de ani de la moarte, M. Sadoveanu — 33 de ani de la moarte, M. Codreanu — 37 de ani de la moarte, D. Anghel — 80 de ani de la moarte, Magda Isanos — 50 de ani de la moarte, Al. Vlahuță — 75 de ani de la moarte, I. Creangă — 105 ani de la moarte), aniversări (Eugen Herovanu — 120 de ani de la naștere, V. Pogor, junimistul — 161 de ani de la naștere, Otilia Cazimir — 100 de ani de la naștere, V. Voiculescu — 110 ani de la naștere, Dosoftei — 370 de ani de la naștere, Iulia Hasdeu — 125 de ani de la naștere, Jean Bart — 120 de ani de la naștere, Matei Millo — 180 de ani de la naștere), diverse manifestări, deja devenite tradiționale, cum ar fi Concursul de poezie „Junimea” (ediția a II-a), Salonul Internațional al Cărții Țărilor Latine „Librex '94” (ediția a II-a), Zilele „M. Sadoveanu” (ediția a XXIII-a), și alte momente culturale, la toate unitățile muzeale ale Muzeului Literaturii Române Iași.

Pe lângă vinerile de la Clubul cultural „Junimea” (Atelierul de creație), la Bojdeuca „Ion Creangă” din Țicău se

desfășoară, bilunar, Cenaclul de proză „Ion Creangă”. În afară de lecturi ale tinerilor creatori (de poezie, proză, eseu, teatru) vor fi multe seri — în cadrul ambelor cenacluri — la care vor participa binecunoscute personalități culturale.

Revista „Dacia Literară”, trimestrial de cultură editat de M.L.R. Iași și Societatea culturală „Junimea '90”, va dedica următoarele numere relațiilor culturale cu Italia, Polonia, Statele Unite ale Americii etc.

Deschiderea manifestărilor culturale din această toamnă a avut loc la Casa „N. Gane”, joi, 15 septembrie 1994, și a prilejuit evocarea istoricului și primarului de Iași, Eugen Herovanu. De asemenea, a fost lansat numărul 14 (3/1994) al revistei „Dacia Literară”.

Duminică, 18 septembrie 1994, Muzeul Literaturii Române Iași, în colaborare cu Comisia Zonală a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice — Moldova, Asociația Scriitorilor Iași, Societatea culturală „Junimea '90”, Fundația „Academia Liberă”, și revistele „Cronica”, „Timpul”, „Convorbiri literare” și „Dacia literară” a organizat, la Clubul cultural „Junimea” Concursul de poezie „Junimea”, ediția a II-a. Manifestarea s-a desfășurat în cadrul ZILELOR PORȚILOR DESCHISE (17—18 septembrie 1994), inițiate de Consiliul Europei. Tot duminică, 18 septembrie 1994, ora 17, la Clubul cultural „Junimea”, au fost lansate două cărți semnate de prof. Paul Miron (Freiburg), doctor honoris causa al Universității „Al. I. Cuza”, cetățean de onoare al orașului Iași, în prezentarea scriitorilor Al. Paleologu și Al. Andrieșcu și N. Manolescu.

În zilele de 13—16 octombrie 1994 se va desfășura ediția a III-a a Sărbătorilor orașului Iași, în cadrul cărora va fi organizat Salonul Internațional al Cărții Țărilor Latine „Librex '94” (ediția a II-a) la Muzeul „M. Eminescu” din Parcul Copou. Manifestarea va cuprinde, în ziua de 13 oct. 1994, și inaugurarea bustului Otiliei Cazimir (la centenarul nașterii poetei), bust realizat de sculptorul Dan Covătaru și amplasat la Casa memorială „Otilia Cazimir”. De asemenea, în parcul Casei „N. Gane”, pe data de 15 oct. 1994, la ora 12, va fi dezvelit bustul primarului și prefectului de Iași, Dimitrie Greceanu. Tot sîmbătă, 15 oct. 1994, ora 17, la Clubul cultural „Junimea”, va fi vernisată expoziția „Iași în documente”. Duminică, 16 oct. 1994, ora 10, la Muzeul „M. Eminescu” va fi lansat *Albumul Iași* precum și nr. 14 (3/1994) al revistei „Dacia Literară”.

Cu ajutorul mass-mediei, Muzeul Literaturii Române Iași va invita, constant, publicul la manifestări culturale, revenind săptămînal cu amănunte privind desfășurarea acestora.

Anca-Maria OLOINIUC

Teatrul „Luceafărul”

(continuare din pag. I)

Celelalte titluri înscrise pe afișul actuali stagiuni vizează transpunerea scenică a unor capodopere ale literaturii universale („Odiseea” de Homer, „Don Quijote” de Cervantes), ca și reluarea în formule moderne a unor piese clasice („Macbeth” de Shakespeare). Nici literatura română n-a fost pierdută din vedere, atenția oprindu-ni-se asupra „Dumbravei minunate” de Mihail Sadoveanu, „Sfîrlează cu fofează” de V. I. Popa și un colaj de momente Caragiale. Vizînd o relație mai apropiată de public, spectacolele-recital păpușăresc vor fi deschise tuturor actorilor care doresc să-și dovedească ingeniozitatea și măiestria artistică.

Dorînd să ne extindem aria de adresabilitate și creînd deja un precedent cu „Evenimentul... serii”, vom continua seria spectacolelor de estradă, încercînd să să suplinim această lipsă artistică resimțită de publicul ieșean. Nici colaborările cu regizori externi nu vor fi evitate, confirmată fiind, pînă în acest moment, prezența d-lui Eduard Covali pentru „Albă ca Zăbava și cei șapte pitici”, o versiune ultra-modernizată a cunoscutului basm.

Răspunzînd unei dorințe bilaterale de cooperare, în aceste zile s-a derulat la Vinnîi — Ucraina, un turneu al trupei noastre cu două din spectacolele stagiunii trecute: „Ivan Turbincă” după Ion Creangă, și „Peștișorul de aur” după A. S. Pușkin, urmind ca teatrul-partener să prezinte la Iași spectacolele sale în luna noiembrie. Lună în care se vor desfășura și „Zilele teatrului”, manifestare menită a marca aniversarea a 45 ani de existență a instituției. În legătură cu acest eveniment este și editarea unei reviste de specialitate „Scena și viața” al cărei prim număr va fi lansat în curînd.

Filarmonica „Moldova

(continuare din pag. I)

Orlov etc. Ei, împreună cu cîțiva alții din ultimii ani, sînt mai mult decît colaboratori „pasageri” pe podiumul de concert, au fost deja adoptați în familia muzicienilor ieșeni, ca membri iubiți, respectați și așteptați în fiecare stagiune cu nerăbdare.

Radu Aldulescu va reveni în România, după o îndelungată absență, care a însemnat nenumărate concerte și recitaluri pe mai multe continente, colaborări cu Sir Yehudi Menuhin, Rugiero Ricci, Wolfgang Schneiderhan, Salvatore Accardo, Mstislav Rostropovici, Enrico Mainardi, Jean Pierre Rampal, Carlo Zecchi, Henryk Szering, Gaspar Cassado, ș.a.; apariții în compania unor orchestre de prim rang ale lumii — Berlin, Paris, Londra, Roma, Viena, Madrid, Copenhaga, Amsterdam, Jerusalem, Moscova, Praga, Johannesburg, Mexico City, Buenos Aires etc., sub bagheta dirijorilor L. Bernstein, Z. Mehta, Paul Kleckl, K. Kondrasin, Kurt Masur, André Cluytons etc.

Absența care a însemnat totodată o bogată activitate pedagogică, înregistrări,

titlurile de „Cavaliere Ufficiale dell'Ordine al Academiei Tiberina din Roma și al Academiei Filarmonice din Bologna...”

Radu Aldulescu va reveni așadar în România mai întîi la Iași, în zilele de 2, 3, 4 și 6 octombrie. Manifestările vor marca deschiderea celei de-a 53-a stagiuni a Filarmonicii și vor alătura numelui Maestrului Aldulescu personalități de prim rang ale vieții muzicale actuale: dirijorul GHEORGHE COSTIN și violonistul BUJOR PRELIPCEAN din Cvartetul „Voices”, în simfonica de deschidere de duminică, 2 octombrie; pianistul ALBERT GUTTMAN, partener de recital de-a lungul anilor, pe diverse meridiane, al soliștilor Yehudi Menuhin, Pierre Fournier, Ruggiero Ricci Enrico Mainardi, J. P. Rampal, Christian Ferras, Lola Bobescu, Jean Jacques Kantorow ș.a. Colaborator apropiat al Maestrului Aldulescu, Albert Guttman va interpreta la Iași, împreună cu acesta, în zilele de 3 și 4 octombrie Integrala celor 6 sonate pentru violoncel și pian de Beethoven. Un punct de atracție în plus al acestui ciclu îl va constitui prima audiție românească a Sonatei a 6-a. În sfîrșit, în concertul cameral de joi, 6 octombrie, vor apărea, alături de violoncelistul Radu Aldulescu, violonistul

GABRIEL CROITORU, pianistul VALENTIN GHEORGHIU și CVARTETUL „VOICES”. Repertoriul celor patru zile aniversare va cuprinde muzică de Vivaldi, Mozart, Beethoven, Schubert și Scriabin.

A 53-a stagiune de concerte ieșeană se anunță bogată și diversă — în măsura în care ne-o permit relațiile și suportul material: o colaborare cu laureata Concursului internațional de pian „Maria Callas” Atena 1994 — pianista KATIA SKANAVI; un turneu în Germania în luna octombrie; în lunile noiembrie și decembrie Ciclul de concerte „Clasic și Clasicism în muzică”; tradiționalele concerte de Crăciun și Anul Nou susținute de Corul „Gavril Musicescu” și orchestra simfonică; alte două importante turnee în Grecia și Germania, în februarie ediția a XIII-a, 26 mai—9 iunie 1995.

Printre dirijori — alături de gazda în fine, „FESTUM MUSICALE” GHEORGHE COSTIN — EMANUEL ELENESCU, ERICH BERGHEI, HORIA ANDREESCU, ALEXANDRU LASCAE, CAMIL MARINESCU, DAISUKE SOGA (Japonia), ROBERT DELCROIX (Franta), ALEXIS HAUSER (Austria), LOULI PSYHOULI (Grecia), GUILLAUME BOULAY (Franta), GIUSEPPE CAMERLINGO (Italia) CRISTIAN NEAGU ș.a.

Printre soliști — ȘTEFAN RUHA, DAN GRIGORE, DANA BORSAN, CRISTINA ANGHELESCU, MARIN CAZACU, ADRIAN PETRESCU ș.a.

În privința repertoriului, publicul nostru va fi, sperăm, încîntat să asculte și să re-asculte *Requiem-ul și Misa în do minor* de Mozart, muzica de Palestrina, O. Laso și H. Sachs în Ciclul „Maestri ai artei corale”, începutul *Integralei simfonilor* de Mahler, prime audiții din creația lui P. Dukas, A. Roussel, E. Bloch...

Un alt eveniment îl va constitui apariția la Iași, în două concerte, a unui dîntre primii violonceliști ai lumii — WOLFGANG LAUFER din S.U.A. Printre altele, el va interpreta Rapsodia pentru violoncel și orchestră „Schelomo” de Ernst Bloch și Variațiunile „Don Quixote” de R. Strauss.

Desigur, proiectele și speranțele sînt multe și ambițioase, mult mai ambițioase decît ne-am permis să mărturisim; dar fie pentru a păstra surpriza, fie din binecunoscutele motive legate de proverbul românesc cu „socoteala”, „casa”, și „tîrgul”, ne oprim aici și îi așteptăm pe toți fideli noștri auditori, mici și mari, tineri și vîrstnici, să împartă cu noi, de-a lungul celor nouă luni, bucuria întîlnirii cu MUZICA!

Damir—tatăl și fiul

Galeria „Cupola”

Cunoscut publicului ieșean, pictorul **PETRU DAMIR**, este de astă dată alături de tânărul student la arte **PETRU DANIEL DAMIR**, fiul, într-o inedită ipostază picturală. Despre Petru Damir trebuie amintit că pe lângă profesiunea de medic reputat, pasiunea pentru pictură s-a născut odată cu sine. Absolvent al Liceului de artă Octav Băncilă din Iași în anii '70, a avut ca profesori, artiști ce astăzi fac mândria acestui oraș: Ghilgor, Maței, Gavrillean, Ispir, Buzdugan ș.a. Petru Damir este autorul unei fresce puțin cunoscute de către ieșeni la Facultatea de medicină din Iași. Vocația monumentului îl urmărește în pinzele ce le expune consecvent la expozițiile organizate de filiala UAP Iași, în 1990, fiind primit ca membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, după o așteptare „legală” de un deceniu. Ultimii patru ani au fost benefici artistului ieșean. Citeva ieșiri în Elveția, unde a fost trimis cu treburi medicale, i-au permis etalarea lucrărilor pe simezele din Laussane uimind publicul elvețian cu cele expuse. Inspirat de mediul înconjurător și de dorința de frumos, artistul ieșean realizează într-un spital din Laussane o frescă imensă de 30 m.p., într-un timp record, de doar două săptămâni. Contactele realizate i-au permis lui Petru Damir să prezinte publicului ieșean în 1992 un grafician de excepție, elvețian, într-o expoziție de grup la galeriile „Trianon”. Borges spunea într-un text: „Patrimoniul nostru este universul”. Pictorul ieșean reafirmă acest punct de vedere și avertizează prin ceea ce face asupra pericolelor inerente ce decurg din ceea ce el numea „constringeri naționale” sau „exerciții provinciale”. Deși împrejurările în care creează artiștii nu sînt niciodată aceleași, la Petru Damir se simte tonul acestor locuri, (artistul lucrează la București), indiferent de influențele inevitabile pe care le suportăm unii sau alții.

Petru Damir face pictură ieșeană, într-o atmosferă caldă, saturată de culoare de o eleganță și curățenie

„Strada” — Daniel Petru Damir

deosebită. Rubén Dario definea simbolic arta modernă „un Turn Babel în care fiecare se înțelege cu celălalt”. Iașul are un turn Golia, în care și mai ales pe lângă care puținii se mai înțeleg, cînd este vorba de altceva, decît ceva „deja viu”.

Pentru mine Petru Damir și „peștele” metamorfoză nu fac decît să recunoască în arta sa un drum care se deschide spre viitor.

Petru Daniel Damir, fiul, ne introduce printr-o instalație-obiect intitulată **DESTIN**, într-o lume cu intenționalitate expresionistă. Destinul manipulat de forțe obscure, prins între cer și pămînt în plasa capcanelor, este reprezentat cu ironie dar și cu o doză de împăcare la lumina unei false luminări.

Tînărul plastician se dovedește a fi un desenator de forță, adevărat vizionar, perseverent în gîndirea reducerii, simplificator cînd trebuie, amplu și atent la succesiunea ritmică a formelor. Un neconținut dialog între organic și anorganic, fragment și totalitate poate fi concludent pentru evaluarea posibilităților acestui tînăr artist. Culoarea se supune formei, dar remarcăm de asemenea alternanța inteligentă a unor pasaje neprelucrate care creează neașteptate armonii. Nudul ca pretext, pasărea, clepsidra, sînt subiecte ce fac loc substanței simbolice să definească un parcurs ideatic programat implicării decît contemplației.

Expoziția de față, acest insolit tandem, conturează destinul unei familii de artiști ce se identifică cu imaginea unei lumi interioare descoperită nouă cu inteligență și sensibilitate.

Gabriel Gheorghiu

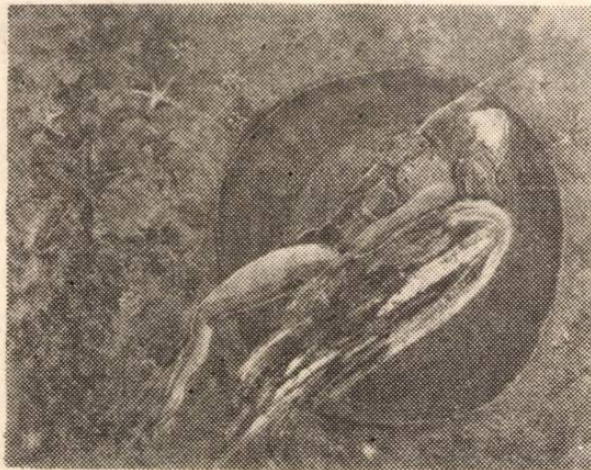
Galeria „Trianon”

„Ilustrații la un poem interior” este motto-ul expoziției lui **Gabriel Gheorghiu** de la Galeria „Trianon” deschisă pe neașteptate după incitantele peisaje italiene.

Artistul se mărturisește într-un experiment plastic ce denotă posibilități multiple de exprimare a unuia și a celuiiași motiv divers tratat tehnic și compozițional. Temperamentul în aparență neliștit al pictorului pentru care ideea și intruparea ei în imagine se petrece simul-

tan, pare să fie dictat de modalitatea tehnică descoperită: vibrația culorii care păstrează prospețimea gestului modelator.

Artistul revine cu obstinatie la tema propusă epurînd imaginea de amănunte superflue. Dacă în compozițiile peisagistice, ale însoritei Italii imaginea era construită și susținută de culoare, acum ochiul artistului vede dincolo de aparențe, mina sa fiind împinsă de un daimon ce răscostește un univers straniu. Personajele sale de basm (ursitoare, călăreți, pasărea Phoenix, cocoșul) par uneori gracile, amintind de miniaturile medievale. Desenul este vivace, umorul acestor imagini este sublimat într-o literă sau cheie plastică ce amintește de tradiția iconarilor de la Nicula. Săgetătoare, femei țintesc într-o luna șuie, suspinul unei bătrîne, derută între ironie și tristețe, cocoșul cîntă după o noapte-ză, invadat de o planetă ce mereu este alta. Aceste elemente construite, indiferent de motiv, evocă o lume de basm în care structuri vegetale și ritmuri vegetale desăvîrșesc taina unui tezaur: folclorul românesc.

Gabriel Gheorghiu — „Compoziție”

Aceste subtile exerciții de stil, de o libertate cuceritoare, stabilesc sensul unor raporturi între percepție și transfigurarea artistică. La prima vedere ni se par familiari acești eroi, mesageri ai unei lumi dintr-o uitată poveste.

Artistul ne prezintă o realitate interioară aflată în stăpînireă fiecărui dintre noi, niciodată aceeași, care ar dori să ajungă încă odată pe tărîmul celei vechi.

De aici caracterul nomad al artei sale. Desenul confesiv, melancolic, ne anunță că formele stau sub impulsul unei continue vibrații. Totul e posibil. Materia supusă logisticii compoziționale își imaginează realități proprii. Siguranța lumii reale este aminată.

O expoziție tonică, de un profund lirism moldav așteaptă vizitatorii. Închei cu un vers al lui Rafael Alberti: „Trebuia să fii tu, pictore, grație diafană / muzica des-trămată / vapoarea lumină, fragilă, eliberată, / cel care în aerul pur a pictat aerul AITANEI”.

Pictograf

Galeria „Cupola”

Sub acest generice s-a deschis la Galeria „Cupola” expoziția de grup a plasticienilor: **Minodora Bizgă** (acuarelă), **Mariana Stratulat** (grafică), **Petru Bicer** (pastel).

Ideea acestei expoziții este salutară întrucît lucrările expuse denotă o preocupare vizind coerența limbajului și caracterul personal al expresiei. Impresia în mare a acestei expoziții este de izolare față de curenții „mărilor și oceanelor culturale”. Nava ce-i poartă pe expo-

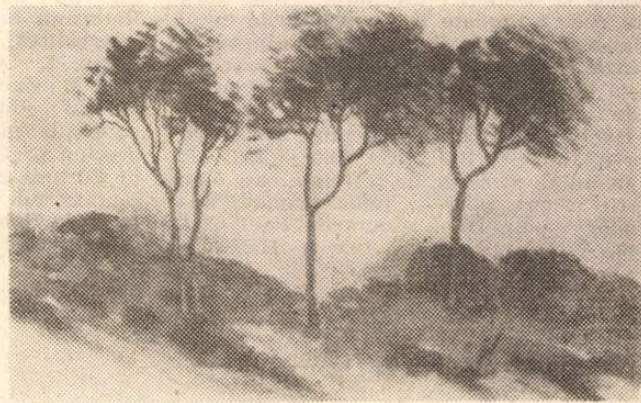

Aspect din vernisajul expoziției „Pictograf”

zanți se numește „pictograf”. Adică ceva ce tocmai a coborît pe sol, nefiind exclusă nici posibilitatea de a se înălța în văzduh, visul permițînd orice abordare. Ceva de sorginte hipnotică străbate arta acestor trei expo-zanți în care se proclamă primatul spiritului liric.

Minodora Bizgă ne oferă imaginea unei lumi la „hotarul fantasmelor”, după cum se mărturisește artista, unde „pierduți în apele toamnei” ne regăsim prin linie, armonie, rafinament, într-un ținut al acvarelăi, deopotrivă catifelată și dramatică. Fără concesiile „merge și-așa”, autoarea ne propune o acuarelă ce comunică stări lăuntrice intense cu o capacitate de selecție a celor mai semnificative forme ale naturii. Senzația de „vitrea levi-

gatezza”, de fluiditate este dublată de un dinamism interior bine ponderat în așternerea tușelor, construind cu migală imagini de o melancolie tulburătoare. Luminozitatea și transparența creează impresia unui prăfuit vitraliu medieval, singurul martor al minunilor apei și pămîntului fiind doar artistul.

Minodora Bizgă — „Pierduți în apele toamnei”

Mariana Stratulat vine dintr-o lume a formelor în care speranța și așteptarea dublului în oglindă se lasă recunoscut. Cu ce mijloace, cu ce puteri? Gestul sigur al penitei, incizia nervoasă în pasta hîrtiei descoperă ființe hibride ori ființe salvate de la distrugere. „Volup-

Mariana Stratulat — „Colosul și muza”

tuoasă” și „Enigma”, sînt oaspeții artei, invitații visurilor sau al coșmarurilor se regăsesc în sărut ca plantele exotice ce îmbrățișează coloanele unui castel nevăzut.

Combinații între inger și demon se rotesc în jurul unui personaj supus unei inexplicabile torturi. Desenul artei stă sub imperiul unei spaime, care își recapătă siguranța în explorarea formei umane.

Mariana Stratulat face parte din categoria artiștilor temperamentalii care pot la nevoie să-și fabrice propriile aripi.

Petru Bicer este cucerit de frumusețea și pitorescul motivelor tradiționale artei plastice: peisajul, natura statică și portretul. Artistul reușește să transpună vizual motive recongnoscibile într-o atmosferă de mister și taină de o forță magnetică impresionantă. O anume precizie și curățenie a coloritului provin din tehnica nu ușoară a pastelului.

Exercițiul îndelung al desenului, reluarea obstinată a unor portrete din galeria celebrităților picturii, stăpînirea griurilor calde, a ocruilor și violetului, cu ațea virtuozitate căpătată după ani de muncă, iată cîteva din punctele de sprijin ale artei lui Petru Bicer.

Artistul se întoarce la izvoarele clasicului, cu ieșeleaptă aplicare asupra mijloacelor, atent la atmosfera melancolic diafană, care de fapt dau o notă personală, dramatică, imaginilor revelate. Într-o lume a experimentelor, a tehnizării intense, a unei tranziții indoielnice, Petru Bicer ține pasul cu sine însuși, luptînd pentru firescul existenței și pentru libertatea de a visa. Și mai este ceva. Artă lui Petru Bicer vine de undeva, din ceva pur ieșean, amintind de un Bouscă, Leandru Popovici, Hirtopeanu ș.a. Fără această eficace licoare nu ne-am întări în această teribilă dispută.

Petru Bicer — „Noaptea Nicolinei”

Pagină realizată de Traian MOCANU

Biblioteca „Gheorghe Asachi”: trei expoziții de carte

În 1819, în București, primea nume și lumină unul dintre întemeietorii romanului românesc, fiul preotului Mihai și Mihail de la Biserica Enei, *Nicolae Filimon*. Imprevizibil și bulimic, tratând cu bonomie și larghețe boemă „Decalogul”, se contopeste iremediabil cu „Ciocoi vechi și noi”. Anticipând tipologii, zorind narațiunea și ocolind digresiunile, chiar dacă are rude apropiate de „romanturile evropinești”, scrierea lui Nicolae Filimon fixează cu maximă plasticitate o epocă barocă în agonie și sugerează limezi și solide deschideri de viitor.

Expoziția aniversară propune vizitatorilor edițiile din 1956, 1959, 1964 și 1987 ale romanului, lucrările de referință care s-au oprit asupra operei, studii semnate de: Tudor Vianu, Dim. Păcurariu, Paul Cornea, S. Cioculescu, G. Ivașcu, H. Zalis.

Sunt prezente, de asemenea, scrierile de călătorie, nuvelele și roadele trudei de folclorist ale lui Nicolae Filimon.

Liviu Rebreanu, privit ca un creator al romanului românesc modern, este comemorat la 50 de ani de la trecerea în memorie. Impresionantă și variată sa operă este punctată de câteva repere: „Liviu Rebreanu în contextul literaturii române interbelice”, cu exegeze de O. Crohmălniceanu, E. Lovinescu, I. Rotaru, N. Gheran, M. Zăciu. Una dintre cele mai importante ediții ale operelor complete apărute sub egida Editurii Minerva, în 1976, precum și „Opere alese”, publicate în 1959 în Editura pentru literatură și artă, sunt reunite sub genericul „Structuri narative la Liviu Rebreanu”. Activitatea dramatică este prezentată în secțiunea „Dramaturg

și cronicar teatral”, precum și „Director al Teatrului Național”. Gazetarul și memorialistul Liviu Rebreanu este evocat de studiile lui Nae Antonescu, Ioan Holban, Mihai Drăgan, N. Gheran și alții. „Pădurea spinzuraților” a fost scrisă mai mult la Iași; tot la Iași îi vine și ideea romanului Adam și Eva, confirmă scriitorul. Alături de însemnările din perioada refugului la Iași, întâlnim și lucrări consacrate acestei perioade, cum este cea semnată de Elidia Agrigoroaie: *Drumuri ieșene*. O. Crohmălniceanu, E. Lovinescu, Al. Oprea, Perpessicius, Elena Drăgoș, Al. Piru, Al. Husar schițează un contur al lui „Liviu Rebreanu — Azi”.

În luna septembrie s-a deschis expoziția „Ctitori de școală românească” organizată de Secția pentru copii a bibliotecii. Marii întemeietori ai școlii: Gh. Asachi, Gh. Lazăr, Ion Creangă, Spiru Haret, Onisifor Ghibu, S. Bărnuțiu sunt prezenți în spațiul expozițional prin albume, cărți, fotocopii care amintesc celor prinși în efervescența începutului de an școlar și nu numai lor cui datorăm „luminarea neamului”. Expoziții tematice similare sunt organizate la filialele „Vasile Alecsandri”, Mihail Sadoveanu, „Vasile Lupu” și „Garabet Ibrăileanu” ale Bibliotecii județene „Gh. Asachi”.

Val TALPALARU

Ce va fi...

2, 3, 4, 6 octombrie: **Concertele violoncelistului Radu Aldulescu**.

Invitați: dirijorul Gh. Costin, violonistul Bujor Preliceanu din cvartetul „Voces”, pianistul Albert Guttman, violonistul Gabriel Croitoru, pianistul Valentin Gheorghiu, cvartetul „Voces”.

Organizator: Filarmonica „Moldova”.

5—11 octombrie: **Festivalul național de creație coregrafică** (ediția a III-a).

Organizator: Inspectoratul pentru cultură Iași și Teatrul „Luceafărul”.

Locul manifestării: Sala de spectacole a Teatrului „Luceafărul”.

Sărbătorile Iașului

13 octombrie: Seară muzeală „Eugen Ștefan Bouscă — 80 de ani de la naștere”. Expoziție din creația pictorului. Program de muzică și poezie.

Organizatori: Inspectoratul pentru cultură și Muzeul de artă.

Locul manifestării: „Sala Voievozilor” din Palatul Culturii.

14 octombrie: Școala de arte organizează la Cercul Militar o expoziție de pictură și un spectacol de muzică ușoară intitulat „De la egal la egal”.

13 octombrie: **Centenar Otilia Cazimir**. Dezvelirea bustului poetei.

Organizatori: Inspectoratul pentru cultură și Muzeul Literaturii Române.

Locul desfășurării: Casa memorială „Otilia Cazimir”.

12—15 octombrie: **Salonul de carte românească Iași — Chișinău**.

Organizatori: Biblioteca județeană „Gh. Asachi” în colaborare cu Biblioteca Națională și Biblioteca „Ion Creangă” din Chișinău, Pelerinaj la Catedrala mitropolitană, audiții muzicale (invitați: Condriuc Liviu — violonist la Deutsche Oper Berlin, Sărăcescu Daniel — pianist).

14 octombrie: „Expoziție retrospectivă Nutzi Acontz — 100 de ani de la naștere”.

Organizator: Muzeul Național „Moldova”, în Sala de artă modernă și contemporană a Palatului Culturii.

14 octombrie: Concert simfonic la Filarmonica „Moldova”.

15—16 octombrie: **Salonul internațional al cărții țărilor latine „Librex ’94”**.

Organizatori: Inspectoratul pentru cultură, Muzeul Literaturii Române, Camera de Comerț.

La Muzeul „M. Eminescu” din Copou și pe esplanada din fața Teatrului Național.

15 octombrie: Expoziția „Iași în documente”, la Clubul cultural „Junimea”, în organizarea Muzeului Literaturii Române.

15 octombrie: **Spectacol de varietăți** susținut de formația Titel Popocivi.

16 octombrie: **Concert coral al formației „Camerata”** (dirijor Ion Pavalache), la Mănăstirea Golia, în organizarea Inspectoratului pentru cultură, Inspectoratului școlar și a Mitropoliei Moldovei.

16 octombrie: Lansarea albumului „Iași” și a revistei „Dacia literară” (nr. 3 (14/1994), la Muzeul „M. Eminescu” din Copou.

19—21 octombrie: **Sesiunea națională a muzeelor de artă din România**, organizată de Ministerul Culturii în colaborare cu Complexul național muzeal „Moldova” Iași, în sala „Henry Coandă” din Palatul Culturii.

FESTIVALUL CONCURS DE CREAȚIE COREGRAFICĂ IAȘI, 1994

Teatrul „Luceafărul”, 5—10 oct. 1994

Miercuri, 5 octombrie
— Liliana Iorgulescu (ATF — Buc.): „Sarea pământului”
— Varvara Ștefănescu (ATF — Buc.): „Existențe”

Joi, 6 octombrie
— Gheorghe Kovtoun (Kiev, Ucraina): „Mowgli” — interpretare baletul T. Liric Constanța
Vineri, 7 octombrie
— Răzvan Mazilu (ATF — Buc.): „Traviata”, pe muzică de G. Verdi
— Florin Fieroiu (Buc.)

Simbătă, 8 octombrie
— Cosmin Manolescu (ATF — Buc.): „Fluturi fără aripi”
— Mihai Mihalcea (ATF — Buc.)

Baletul „Dama cu camelii”

Duminică, 9 octombrie
— Livia Tulbure-Gună (Opera Cluj): „Variațiuni pe muzică de Bach”
— Adrian Mureșan (Opera Cluj): „Septentrion”

Luni, 10 octombrie
— Mihaela Santo (ATF — Buc.): „Tunelul”
— Nic. Vieru (Opera Iași): „Amintiri”

Marti, 11 octombrie
— Olivier Vairod: „Calips”; „Vals de Ravel” — Teatrul liric Craiova.

Programul Centrului Cultural Francez din Iași

Programul manifestărilor septembrie-octombrie

21—23 sept.: Conferințe susținute de dl. Daniel Fondaneche, scriitor, profesor la Universitatea Paris VII.
— Noile tematici ale curentului SF: evoluții în intervalul 1960—1990
— Influența curentului SF anglo-american asupra SF european, după 1945
— scriitorul, timpul și SF-ul.

7—8 oct.: Simpozion internațional B. Fundoianu — Benjamin Fondane. La Academia din Iași.

14 oct.: Sesiune științifică „Rabelais, convulsi” dedicată celui de al cincilea centenar al nașterii lui Rabelais. Expoziție de carte și concurs de ilustrație grafică a operei lui Rabelais.

15 oct.: Concert de muzică simfonică susținut de Filarmonica „Moldova”, în sala Centrului Cultural Francez. Vernisajul expoziției „Antonie Saint-Exupéry”.

22 oct.: Concert de Jazz la Filarmonica din Iași, susținut de Orchestra de jazz Laurent Cugny.

Dec.: Concert de cintece franțuzești susținut de Gilbert Lafails.

Concursul de poezie „Junimea”

Muzeul Literaturii Române Iași, în colaborare cu Comisia Zonală a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice — Moldova, Asociația Scriitorilor din Iași, Fundația „Academia Liberă”, Societatea culturală „Junimea ’90” și revistele „Cronica”, „Timpul” „Convorbiri literare” și „Dacia Literară”, organizează în cadrul ZILELOR PORȚILOR DECHIȘE (17—18 septembrie 1994, manifestarea internațională sub egida Consiliului Europei) **Concursul de poezie „Junimea”**, ediția a II-a, pentru tinerii care nu au debutat în volum și nu au implinit vârsta de 33 de ani.

Juriul va acorda, în ziua de duminică, 18 septembrie 1994, ora 11, la Clubul cultural „Junimea” (Casa „V. Pogor”), următoarele premii:

— Premiul Asociației Scriitorilor din Iași și al revistei „Convorbiri literare”; Cristina Scarlat.
— Premiul revistei „Dacia Literară” — Ștefan Bastovoi.
— Premiul revistei „Cronica” — Daniela Visternicu.
— Premiul revistei „Timpul” — Lăcrămioara Lupășcu.
— Premiul Fundației „Academia Liberă” — Dumitru Crudu.
— Premiul Comisiei Zonale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice — Moldova — Dionis Spătaru.
— Premiul Societății „Junimea” — Cristina Cîrstea.

Simpozion

BENJAMIN FUNDOIANU

Institutul de filologie română „Al. Philippide”

Vineri, 7 octombrie 1994, ora 9
Aula Filialei Iași a Academiei Române
B-dul Copou nr. 8

Constantin Ciopraga (Iași, Vocea pământului natal. *Monique Jutrin* (Kfar-Saba), Baudelaire et le Dimanche de l'Hisoi.

Eric Freedman (Paris), Le Théâtre de Benjamin Fondane.

Gisele Vanhese (Roma), Mythe et voyage dans la poésie française de Benjamin Fondane.

Anca-Maria Rusu (Iași), Mane Tekel Phares sau Ospatul lui Baltazar.

Ion Aperoiaie (Iași), B. Fundoianu și nostalgia Franței.

Odile Serre (Paris), Le Thème de l'exil dans l'oeuvre poétique française de Benjamin Fondane.

Mihai Iordache (Suceava), „Rurarmul” poeziei lui B. Fundoianu.

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ștefan OPREA, Al. PASCU,
Gabriel AVRAM, Traian
MOCANU, Florin CÂNTEC
Adresa Inspectoratului
pentru cultură Iași:
Bd. Ștefan cel Mare și Sfint 69,
tel. 032/112260.

Poemul întâi

(zis Etreom precum Moartea)

Pasăre diabolică, în cine lucrezi?
pentru cine lucrezi?...
Ora din urmă a zăpezilor multe
se-arată-n apus ca și tine —
un urs uriaș, o piatră polară,
dar fără de aripi și mult mai rotundă;

Și-am zis: Măi să fie!
Iată-nălțarea la cer a Albului Pur!

Astfel prezenta seara lecția
aceasta despre dezvăț,
despre culoare și formă, Principius!
următoarea-ntrebare fu numai
o urmă-nghetată de vultur
pe-o stincă.
Și tare mă tem că în tine
la fel se petrece —
Un fel de minune,
Un fel de lacrimă, tu !...

Poemul al doilea

(Eathimah)

Iată pedeapsa:
Femeia aceasta trebuie-nschisă-ntr-o
piatră.
Piatra zidită-ntr-un zid de opt metri
grosime.
Zidul zidit în aerul
cel mai dens cu puțință.
Aerul trebuie clocit
de balaurul-bou,
stîrpirura aceea a cerului,
trei milioane de ani
plus o oră...
Și doar
după-aceea-ncălzește-te, umbră,
la focul ciudat
din sufletul Ei!

Poemul al treilea

(numit și al doilea)
— O lume pătrată —

Dezvelește-ți picioarele,
să miroase a mosc!
Să se răspindească în toată pădurea!
Am venit să îți spun că cunosc
o Lume Pătrată,
să mergem Aiurea!

Dezvelește-ți sinii,
să miroase a fin
Să se răspindească în toată pădurea —
Hai, vino mai iute, nu pot să rămîn!
Știu o Lume Pătrată,
să mergem Aiurea!

De altfel am la mine Pumnalul de Flori...
Să tăiem o cale lungă prin Apă;
În lumea Aceasta nu Mori,
În lumea aceasta pot și Doi să încapă.

Despletește-ți părul, mirosul tău, ah!
să se răspindească în toată pădurea,
Dumnezeule mare, în praf...
în Lumea Pătrată
și — Aiurea!

Patrusprezece poeme pe gheață

Dan GIOSU

Al patrulea poem

(scris după primul)

...Un fel de minune, un fel de lacrimă, Tu,
se întâmplă, la răcoarea copacilor
firavi.

Poemul acesta e un bătrîn fără barbă,
cu aripile mustite în zeamă acră de
salcie.

Eu atît îți spun: un fel de minune,
un fel de lacrimă, Tu !...

Patru tristeți dintr-o dată ale umbrei
de salcie.

Se moare și-n aerul dulce de-ntîmpinare
și-njură bătrînul de-a mă-ti
intîmpinare...

Dar vorba era de-Intîmpinarea
Parfumului.

Zic ție că se întâmplă un fel de
minune, un
fel de lacrimă, Tu !
Bătrîn colorat, ce dormi
la răcoarea copacilor firavi,
cu aripile muiate
în zeamă acră de salcie !

Poemul cinci

(Galben)

Galbenul a fost ouat de o pasăre
mare, nu de Dumnezeu.
Nu era căldură afară
ci era răcoare...
pasărea mare
nu era Dumnezeu.

Galbenul nu era un ou,
nu era Vincent.
Cu el puteai să
minjești frunzele
de pe jos
și cele de pe sus...
Puteai să faci un Apus...
dacă te uitați cu
întristare la el.
Nu era Vincent.

Era o curvă de galben,
ca orice culoare
Da' nu muri,
să nu mori, pasăre mică,
de-acolo
din unghiul tău strîmb !

Poemul al șaselea

(Intîmpinarea parfumului)

Întîi în apă curată de riu,
strecurată prin a pinzei paianțan,
pune lucii petale de mentă
și floarea în Maya numită Efecte,
strivită-n picioare de fecioare
în număr de cinci,
despletite...
Nu înainte de a te ruga
Mirosului Ierbii fierbinte:
Pagură, vouă, duhuri
ale relei porniri !

Ci-ndrăgostit precum ești,
cu genunchiare-mpletite din iarbă,
cu lancea o floare de lotus,
cu coiful și scutul două tristeți,
ieși — ieși în Intîmpinarea Parfumului!

Pagură, vouă, duhuri ale relei porniri !

Apoi peste toate acestea
pune prafuri din Lună
și pulberi din Soare,
cumpărate în colț
de la Eol Armeanul...

Ieși — ieși în intîmpinarea Parfumului !
Pagubă, vouă celor ne-ndrăgostiți !

Armura ta e din mușchi crescuți
primăvara la umbra copacului,
calul tău e însuși parfumul
subtil al zăpezii...

Pagubă, vouă, celor ne-ndrăgostiți...

Poemul geometric

(al șaptelea)

În seara de miercuri la ora de miercuri
a anului în apa crescută direct
dintr-o stincă,
în apa aceea adîncă,
și făcu pașpe cercuri.

și linii păstrate
și triumphiuri noi...

În seara de joi la ora de joi în
luna de joi a anului joi
il apucă un fel de plectis
și dădu în scris
că într-adevăr sînt și moi.

În ultima seară, de vineri,
la ora de vineri, în luna de vineri
a anului vineri,
văzu că nu din pămînt...
și fără-un cuvînt
fu cuprins de rețineri.

Poemul opt

(Dumnezeu)

Dumnezeu a spus așa: Viața ta e
o pasăre albă într-o întindere
de roșie gheață;
e o pasăre albă lăsată
în mijlocul unui cîmp de zăpadă.
Bucură-te, tu, a cărui Moarte
înseamnă Lumina

Florile dalbe
pieftrele repede
trec peste riu.

De vineri un ciine lingindu-și picioarele
Acolo sînt eu.

Dumnezeu a spus așa: Viața ta e
un coș de nisip răsturnat
într-un clopot ce bate prelung
și mai e ca nisipul călău
sub tălpile tale.

Bucură-te, tu, a cărui viață
nu o pot pedepsi !
De visezi un ocean de scuipat

Acela sînt Eu.

Dumnezeu a spus așa: Viața ta
e ca tine — o floare crescută din scîrnă
și scîrnă și floarea,
e mușcătura nu fiara...

Mai frumos crești tu din
ura ta,
crești tu din minciuna ta
mult mai frumos,
asemenea ție e viața ta !

Eternă mereu
și plină de cîntec...
Mereu fericitule, mereu strălucitule,
mereu fără Mine !

Poemul nouă

(Nemuritorul)

Ci blind e aburul pe care-l expiri,
ingerul acela făcut doar din griuri.

Am săpat în peretele casei
exact sub pata de singe,
pata ce-o îngrădeam cu
cărunele verde
și-o udam dimineața
la orele cinci
cu stropitoare albastră cu șaptespe găuri.
Aburul blind pe care-l expiri,
ingerul acela îngindurat
de pe treptele casei.

A crescut. E roșie casa noastră acum.
Si-are gardul solid de doi metri și verde.
Si tare aș vrea eu să te prind
iar de mină,
să te plimb prin curtea cea largă...
Ga-ga-ga ! de tălpi ciugulindu-ne
bobocii de gîscă,
de creștete cerul și Luna.

Al zecelea poem

(Baudelaire)

A fost vorba de sini trîntiți pe plajă
de valuri
Sini uriași de făptura
iubită de motanul Baudelaire,
Monstrul Acela Vopsit Tot în Verde.

Era și lună. Erau scoici.
Valuri nu prea înalte.

Era și-un adînc.
În loc de acestea se va citi,
deci — tristețe.

Atît vă spun: Niște sini trîntiți
pe plajă de valuri,
sini uriași de făptura
iubită de motanul Baudelaire, —
Monstrul Acela Vopsit Tot în Verde.

Poemul al unsprezecelea

(De seară)

Cu adevărat de ți-aș spune
cum e Dumnezeu
tot mai mult
aș fi singur.
Stă sprijinită-o căpriță
de-un gard ce se pierde pe deal
într-o iarnă.

Dar mult mi-am întins miinile ude,
scoase proaspăt din riu,
în bătaia vîntului,
a soarelui,
a cerului...
Căpriță sprijinită de-un gard
ce se pierde pe deal
într-o iarnă !

Poemele doisprezece

și treisprezece

(giosicele)

Iată din ou
o umbră gata să-nghete !

Poemul al paisprezecelea

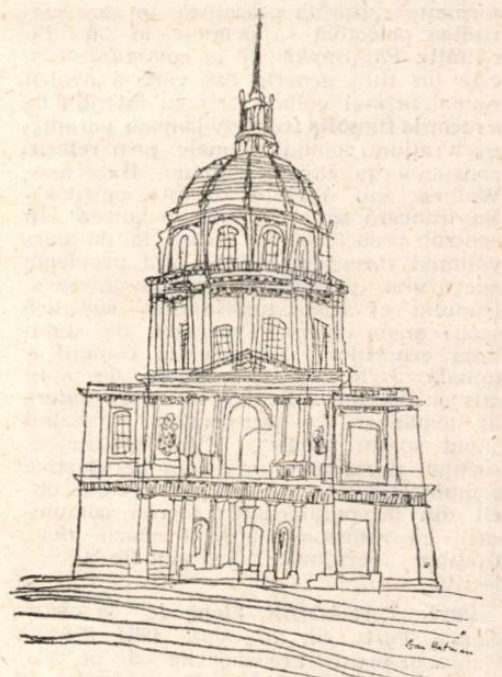
(Ultimul)

Ingerul Lumitlu
nu e o scorbură
nu e o peșteră
nu e un paște
nu.

Lumitlu ingerul
nu e cărare
nu e o mare
nu este moartea
nu ești nici tu.

Nu e o funie.
nu e o minie
nu e tristețea
nu-i frumusețea.
Lumitlu ingerul
nu se născu.

Din volumul Patru plus Ingerul, sub
tipar la Ed. Cronica.

Dan HATMANU : Domul Invalizilor
(biserica).

Julien RIES: Omul modern, lumea, religiile și sacrul (II)

— interviu realizat de Bogdan Mihai MANDACHE

• toleranța activă și dialogul •

— Bogdan Mihai Mandache: Pornind de la conștiința religioasă autentică trăită și de la experiența umană a divinului, care este semnul care poate „unifica” religiile lumii?

— Julien Ries: Cuvântul a unifica indică un drum către unitatea sau în vederea unității. Se impune o primă remarcă: nu este vorba de un drum către sincretismul religios care ar reduce toate religiile la un denumitor comun; a doua remarcă: a unifica nu constă în a impune fiecărei credințe un demers identic ce ar implica suprimarea oricărei inițiative personale și a oricărei libertăți în trăirea experienței religioase.

Noi optăm către un drum al credincioșilor în unitate în vederea unei armonii a religiilor lumii. Un prim semn este voința vizibilă a unui dialog sincer între credincioși și ierarhii diferitelor religii; al doilea semn este căutarea elementelor de credință comune diverselor religii; un al treilea semn este respectul credințelor, credincioșilor, riturilor, cultelor fiecărei religii; al patrulea semn este valorizarea sacrului fiecărei religii. Astfel, toleranță activă și dialogul în respectul mutual sunt semnele unui adevărat drum spre unitate.

— Următoarea dezvoltare a științelor umane în secolul al XX-lea nu a lăsat intactă religia. Care sunt perspectivele antropologiei religioase?

— Secolul al XX-lea a cunoscut o extraordinară dezvoltare a științelor umane: psihologie, ști-

ințele limbajului, sociologie, etnologie, antropologie. În acest ultim domeniu, găsim un evantai foarte larg care merge de la antropologia socială și culturală la antropologia istorică trecând prin antropologia economică (marxism) și politică. Acest imens aport a deschis noi perspective în cercetarea religiilor: limbaj religios, psihologie religioasă, sociologie și antropologie religioasă, filosofie și fenomenologia religiilor. În cimpul antropologiei religioase se deschid noi direcții.

Fără nici o îndoială, G. Vico a pus în circulație câteva noțiuni importante în *Scienza nuova* (1725), iar Schleiermacher prin *Discours sur la religion* (1799) a deschis cercetarea asupra experienței religioase continuată de diverși autori din care cel mai celebru este Rudolf Otto cu *Das Heilige* (1917). Pentru Otto, în centrul studierii fenomenului religios se află omul religios și comportamentul său. În viziunea sa, experiența religioasă este ireductibilă la orice altă experiență, lată de ce el plează omul în centrul analizei sale: experiența sacrului trăit devine obiect principal în studiul religiilor. Omul religios percepe sacrul din faptul că el se manifestă: acest act de manifestare este o hierofanie. Pentru Eliade, munca istoricului religiilor constă în a explora gândirea, conștiința, comportamentul și experiența lui *homo religiosus*, a-l întreba pentru a înțelege modalitățile experienței trăite. Aceste modalități sunt diferite cind este vorba de omul religios arhaic, de adeptul marilor religii legate de culturi istorice sau de fideliile religiilor monoteiste mozaică, creștină, sau musulmană. Lucrările lui Rudolf Otto, Mircea Eliade, R. Bastide, Carl G. Jung, Gilbert Durand, Georges Dumézil au contribuit din plin la crearea unui nou spirit antropologic, astfel încât antropologia religioasă ocupă un loc important în cimpul actual al științelor umane. Obiectivul său este studierea lui *homo religiosus* în calitate de creator și utilizator al ansamblului istoric al sacrului și, deopotrivă, de purtător de credințe religioase care-i

orientează viața și comportamentul. Paralel cu antropologia religioasă cu diverse fațete luminate de doctrinele filosofice și religioase ale umanității și înrădăcinate în culturile zămislite de aceste religii, la ora actuală se afirmă o nouă antropologie religioasă axată pe *homo religiosus* și pe comportamentul său de-a lungul experienței sacrului. Această antropologie se interesează de omul care, ca om, a devenit *homo religiosus* în cursul emergenței sale istorice, în mod necesar marcată de cultură și de culturi.

• antropologia sacrului •

— Vă rog să faceți o succintă prezentare a Centrului de istorie a religiilor și a amplului proiect *Traité d'anthropologie du sacré*.

— Creat în 1970, Centrul de istorie a religiilor al Universității din Louvain-la-Neuve a continuat tradiția cercetărilor de la Louvain care încă din secolul trecut s-au apropiat de diversele religii necreștine. Acest Centru a creat mai multe colecții (*Homo religiosus*, *Cerfaux-Lefort*, *Conférence et travaux*), organizează colocvii ale căror comunicări sunt publicate în colecțiile sale. Centrul de istorie a religiilor a avut o contribuție importantă în redactarea lucrării *Dictionnaire des religions*, Paris, Presses Universitaires de France, 1984, ediția a treia 1993, 2 vol., 2218 pagini, tradusă în italiană și spaniolă.

Traité d'anthropologie du sacré merge „pe urmele” lucrărilor lui Mircea Eliade *Traité d'histoire des religions* și *Histoire des croyances et des idées religieuses*; el urmează celor trei volume ale noastre *L'expression du sacré dans les grands religions* în care o echipă de specialiști a cercetat omul religios care, de cinci milenii, a fixat pe piatră, pe argilă, pe papirus, pe lemn, pe pergament, memoria credințelor și experienței sale religioase. În prezent ancheta urmărește comportamentul omului în relațiile sale cu divinul în cadrul culturilor. Eliade a insistat asupra originii religioase a culturilor, asupra capitalului lor

cultură · religie · filosofie

simbolic, asupra legăturilor existente între sacru, cultură și umanism. Tratatul nostru va căuta să precizeze aceste relații în spațiu și în timp. *Traité d'anthropologie du sacré* va cuprinde șapte volume. 1. *Originile și problema lui homo religiosus*; acest volum precizează limitele experienței sacrului în viața omului religios, consacră o cercetare importantă noțiunilor de *Urzeit* și *Endzeit* și dă un esanșon semnificativ de culturi ale Africii negre. 2. *Experiența sacrului în lumea indo-europeană*; la ora actuală este posibil a face o primă sinteză a gândirii religioase indo-europene: și a vedea „creasta muntelui” moștenirii ariene; acest volum ghidează cititorul în căutarea sacrului în India, Iranul antic, în lumile celtică, germanică, scandinavă, baltică și slavă. 3. *Civilizațiile mediteraneene și sacrul*; în jurul Mediteranei s-au desfășurat și dezvoltat civilizații a căror strălucire nu încetează să influențeze mersul culturilor. În primul mileniu după Cristos, această lume a devenit axul civilizator al Europei și al Orientului Apropiat; mai întâi trebuie abordate primele culturi mediteraneene, Creta, Egipt, lumile feniciană, etruscă, greacă și romană. Acest volum constituie o piesă esențială a Tratatului. 4. *Crize, rupturi și mutații*; după acest prim mare parcurs și înainte de a aborda sacrul în religiile monoteiste, Tratatul se interesează de marile crize religioase și culturale care au fost la originea unor rupturi și mutații importante. Aici vom studia confucianismul, budismul, orfismul, gnosticismul, maniheismul, dualismul epocii medievale, omul în secolul Renașterii, filosofia Luminilor, secularizarea și criza lumii moderne. 5. *Credincioșul în religiile mozaică, creștină și musulmană*; acest volum tratează experiența religioasă și comportamentul omului a cărui viață este orientată de credința într-un Dumnezeu unic și transcendent, Dumnezeu personal care intervine în viața fideliilor săi și în istoria poporului său. Dumnezeu vorbește omului printr-o Revelație, fidelului său îi cere credință, o experiență a sacrului care implică o adeziune personală și o interiorizare a cultului. 6. *Culturile și religiile Americilor precolumbiene*; o lume vas-

tă ni se deschide din ce în ce mai mult datorită cercetărilor americanistilor; o echipă de specialiști de la Universitatea Harvard va participa în egală măsură cu cercetătorii noștri la sinteza asupra omului și sacrului în cele mai vechi religii ale Americii. 7. *Religii și culturi asiatice și australiene*; pentru istoricul religiilor și pentru antropolog, China și Japonia constituie un imens domeniu al sacrului. Dumnezeu din cer, cultul strămoșilor, Tao, Kami, Shinto, etniile aborigene din Australia merită o atenție specială datorită importanței gândirii mitice în concepția lor asupra sacrului. Acest volum va fi consacrat acestor vaste arii culturale și religioase. Celor șapte volume teoretice li se va adăuga un al optulea consacrat bibliografiei generale, indexului și documentației iconografice asupra sacrului și a lui *homo religiosus*.

— Ca român nu pot încheia un dialog cu un specialist în istoria religiilor fără a reveni la Mircea Eliade...

— Pentru istoria religiilor, opera lui Mircea Eliade este extrem de importantă. *Traité d'histoire des religions* a marcat o adevărată cotitură în știința religiilor. Explorarea gândirii, conștiinței, comportamentului și experienței lui *homo religiosus* constituie scopul ultim al istoriei religiilor. Eliade a pus în evidență trei căi ale istoriei religiilor: istorică, fenomenologică și hermeneutică. El a repropus științei religiilor de a fi limitată de multe ori demersurile sale la istorie, la sociologie, la etnologie, la psihologie. El însuși a insistat asupra laturii simbolice, a aspectului spiritual și a coerenței interioare a fenomenelor religioase. Dar istoricul religiilor nu se comportă ca filolog, ci ca exeget, ca interpret. Cu ajutorul documentelor adunate, stabilite, clasate, el acționează ca hermeneut: grație unei munci comparate, el explicitează mesajul și îi dezvăluie dimensiunea transistorică. Eliade are meritul nu numai de a fi deschis noi căi în cercetare datorită unei reinnoiri metodologice, ci a făcut și o vastă muncă remarcabilă prin: studiul sacrului, al lui *homo religiosus*, o vastă sinteză de credințe și de idei religioase, direcția unei noi enciclopedii de istorie a religiilor.

Biblion

Bogdan Mihai MANDACHE

Jean-Marc FERRY, *Philosophie de la communication*, Paris, éd. du Cerf, 1994, 126 p. Lucrarea filosofului francez inaugurează noua colecție „Humanités”, care-și propune să asigure cititorilor o informație culturală pluralistă, în care claritatea obiectivă să primeze în fața facilității. *Philosophie de la communication* este un titlu generic din care a apărut numai primul volum scris cu intenția de a recrea filosofia franceză la noua paradigmă a rațiunii comunicaționale, prin referiri constante la Rorty, Putnam, Habermas, Wellmer sau Apel, în dorința ca filosofia franceză să nu se provincializeze. În centrul preocupărilor cărora le dă curs volumul recent apărut se află problema adevărului, plasată în cadrul universalismului și contextualismului specifice școlii anglo-saxone. Preocupat de stabilirea criteriilor competenței comunicaționale, J. M. Ferry concepe discursul atit ca acțiune reflexivă cit și ca putere de tematizare a experienței. Analizând „noul spațiu public”, filosoful francez susține necesitatea unor noi perspective comunicaționale care nu pot rezulta decât din inseparabilitatea teoriei comunicării cu reflecția asupra formării identităților personale, individuale și colective.

Paul VALADIER, *Éloge de la conscience*, Paris, éd. du Seuil, 1994, 270 p. Cunoscut pentru preocupările sale de teologie morală, Paul Valadier propune o reflecție asupra conștiinței morale văzută nu ca sector limitat al filosofiei morale, ci din perspectiva punctului central

al vieții morale: decizia, alegerea pe care o persoană cind se angajează într-o acțiune pe care și-o asumă în mod conștient, și despre care poate da seamă în fața propriei conștiințe, în fața altuia sau în fața lui Dumnezeu, și aceasta pentru că „în ciuda fragilității sale interne, a asedieri, sale de către inconștient, a îndoielilor care o încearcă, a răstăcirilor sale, conștiința rămâne și trebuie să rămână o referință fundamentală. Consolidarea și vitalitatea sa sînt necesare democrațiilor noastre; grație unei conștiințe ferme, cetățenii exigenți sînt capabili să dorească o viață reglată și hrănită de idealuri de justiție și solidaritate”. În viziunea lui Paul Valadier, egiolul conștiinței nu este sinonim cu exaltarea necondiționată, atrăgînd atenția în mod constant asupra capriciilor decianșate de aparențe, asupra resurrecției subiectivismului și individualismului, a falsității aprecierii că nașterea conștiinței morale în filosofia modernă se datorează rebeliunii omului împotriva lui Dumnezeu, asupra riscurilor tentațiilor prometeene. Intregul demers este subsumat ideii că credința creștină este un îndemn la a trăi sub zodia conștiinței.

Pierre CAZIER: *Idisore de Séville et la naissance de l'Espagne catholique*, éd. Beauchesne, coll. „Théologie historique”, Paris, 1994, 330 p. Autor al versiunii franceze a *Sentinelor* lui Isidor, Pierre Cazier ne propune o amplă prezentare a personalității și gândirii teologului spaniol, „Isidor de Seville fiind un martor privilegiat al nașterii Spaniei catolice; el a ghidat primii pași ai comunității nou instituite între societatea hispano-romană moștenitoare a tradițiilor clasice și creștină, și societatea barbară cu care, în sfîrșit, era posibil de a colabora după conversiunea sa la catolicism”. Planul lucrării urmărește câteva aspecte: contex-

tul istoric al activității lui Isidor și viziunea sa asupra istoriei lumii; învățătura doctrinală a lui Isidor așa cum apare în *Sentințe*; conversiunea individuală la înțelepciunea creștină; morală în viața socială, cu accent pe teologia puterii regale care urmărește să limiteze violența regilor chiar în acele condiții dificile, intrucit nu poți fi un bun creștin fără a respecta legile civile — era un prim semn al legăturii între cetatea terestră și cea cerească. Recenta lucrare a lui Pierre Cazier ne oferă portretul unui contestatar al epocii sale, în numele Evangheliei și legalismului roman.

DIRECTOIRE OECUMENIQUE Paris, éd. du Cerf, 1994, 188 p. Într-un moment în care se discută tot mai insistent despre ecumenism, Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștinilor prin acest document își reafirmă cu vigoare și fără echivoc atitudinea ecumenică; nu este vorba de o afirmație de principiu, ci de indicații și mijloace concrete pentru a ajunge la ecumenism prin rugăciuni comune, întîlniri, cooperare, dialog. Oportunitatea redactării noului Indrumar a fost afirmată de Conciliul II Vatican. În decretul asupra ecumenismului — *Unitatis redintegratio*. Noul Indrumar, realizat sub coordonarea Cardinalului Edward Idris Cassidy, „este destinat a fi instrument în serviciul oricărei Biserici, și în special a celor ce sînt direct angajați într-o activitate ecumenică în Biserica catolică. Indrumarul caută să motiveze, să lumineze, să ghideze și, în anumite cazuri particulare, să dea directive obligatorii. El întărește structurile care au fost create pentru a susține și ghida activitatea ecumenică la fiecare nivel al Bistriciilor”; de la dialogul ecumenic purtat de Biserica catolică sînt excluse sectele și noile mișcări religioase. Lucrarea este structurată pe cinci capitole; primul ca-

pitol este de natură teologică și enunță principiile fundamentale pe care se bazează căutarea unității plene; în cel de-al doilea capitol sînt indicate persoanele și structurile destinate să promoveze ecumenismul la toate nivelele Bisericii; cel de-al treilea capitol privește necesitatea, scopurile, modalitățile și metodele formării ecumenice; al patrulea capitol este consacrat problematicei privitoare la *communicatio in sacris* cu ceilalți creștini; în ultimul capitol sînt expuse diferitele posibilități, forme și structuri de colaborare ecumenică. În ansamblu, noul Indrumar este un instrument al ecumenismului adaptat timpurilor noastre.

„Les dossiers de la Bible”, no. 53, juin 1994 — *Interpréter la Bible*, Paris, éd. du Cerf; în primăvara anului trecut, Comisia biblică pontificală făcea public documentul intitulat *Interpretarea Bibliei în Biserică*, avînd ca obiectiv „examinarea metodelor susceptibile de a contribui eficient la punerea în valoare a tuturor bogățiilor cuprinse în textele biblice”. În spiritul acestui document este conceput acest număr din „Les dossiers de la Bible”, care propune cinci tipuri de interpretări ramificate în douăsprezece metode de abordare a textului biblic: sînt cîi diferite pentru a parcurge același text, pentru a-l privi sub noi aspecte, pentru a căuta interpretări variate: textelor biblice — Luca 19, 1 Corinteni 11, Facerea 2—3 le sînt aplicate metoda istorico-critică, analiza retorică, analiza narativă, analiza semiotică, metoda recursului la tradiția ebraică, metodele canonice, sociologică, antropologică, psihanalitică, feministă. Dintre autori fi amintim pe Ph. Gruson, M. Autané, S. Sauret, S. Aulard, M. Jacob, M. L. Saux. Prezentul dosar are meritul de a sublinia valoarea și limitele fiecărei metode.

Valeriu Stancu: — Domnule Georges Diener, cu ce sentimente începeți un nou an de activitate ca director al Centrului Cultural Francez din Iași?

Georges Diener: — Un sentiment de mare fericire, pentru că la capătul a 4 ani, dacă ar fi să fac un bilanț, nu pot decât să mă bucur de rezultatele obținute mai ales datorită sprijinului principalelor instituții culturale ale orașului care ne-au permis — și niciodată nu le voi mulțumi îndeajuns — să amenajăm pe de-a întregul clădirea ce adăpostește sediul Centrului Cultural Francez din Iași. A fost o etapă foarte importantă pentru că, pornind de la ea, am putut să-mi multiplic activitățile, atât în interior, cât și în exterior. Cât despre activitățile în sine, ele au devenit aproape cotidiene, și includ difuziunea de tip clasic (concerte, reprezentații teatrale, spectacole de dans contemporan, conferințe, expoziții de artă plastică etc.); acestea sunt activitățile cu care...

— Ne-am obișnuit deja, activități cunoscute și de care beneficiază un public numeros din orașul Iași.

— E adevărat, sunt activități importante, dar voiam să spun că în prezent, datorită angrenajului care funcționează deja, ele pot fi oricând puse în mișcare relativ ușor, din fericire, datorită, mai ales, echipei mele, care s-a rodat și a căpătat experiența unor astfel de acțiuni, și publicului care le cunoaște și beneficiază de ele. Sint, deci, activități care nu cer un efort deosebit. Asta nu înseamnă, însă, că ele s-au devalorizat în ochii mei. Din contra, ele reprezintă un sector foarte important, în care lucrurile se desfășoară cum trebuie. În prezent, acord o importanță deosebită realizării activităților de tip nou sau a unor despre care aș afirma că sint „mai ambițioase”. De exemplu, „Sărbătoarea Muzicii”, nu mai are un caracter de noutate, e ceva care există deja de patru ani; după cum știți, inițiativa acestei manifestări s-a născut la Iași pentru ca apoi să se concretizeze pe întreg teritoriul românesc. Noi n-am făcut decât să organizăm în fiecare an o nouă ediție a sărbătorii, așa cum s-a întâmplat și în această vară, înainte de plecarea în vacanță, când manifestarea s-a desfășurat cu sprijinul municipalității, în coorganizare cu ea, mai exact. Am fost foarte fericit că am putut, în sfârșit, să realizez această „Sărbătoare a Muzicii” în aer liber, ceea ce i-a conferit o ținută mai festivă, dar și un caracter mai „popular”, fiind receptată de un număr mai mare de spectatori. Am avut ecouri favorabile în această privință. Evident, fără a cădea în capcana automatismului, aș vrea să subliniez faptul că am fost de-a dreptul fericit să văd atât de multă lume, tineri mai ales, care a fost alături de noi timp de două zile în timpul sărbătorii. Audiența de care s-a bucurat manifestarea constituie un semn pozitiv pentru mine. Cum spuneam, în prezent aș vrea să organizez activități de tip nou, pe care le-am evocat în mai multe rânduri, dar despre care am acum prilejul să vorbesc mai în detaliu. Este vorba, mai ales de „operațiunea bibliobus”, un proiect care m-a sedus de-a dreptul și prin care ne propunem să pășim orașul, pentru a lucra în mediul rural: vom difuza, deci, cărți francophone cu ajutorul unui bibliobus. Acesta este de fapt un autobuz amenajat ca bibliotecă, având săli de lectură cu mobilier și rafturi prevăzute în acest scop. Vom putea astfel să străbatem satele și să ieșim din oraș. După părerea mea, cooperarea culturală nu trebuie să rămână blocată doar la nivelul capitalei și al principalelor orașe din România. Ea trebuie să se răspândească în mod egal în România, profundă, care se găsește mai ales la țară. Să nu uităm că aproape jumătate din populația țării este legată de civilizația rurală și ar fi de-a dreptul păcat să ocultăm această parte foarte importantă a populației românești. Acțiunea de difuzare a cărților francophone este complementară unei acțiuni de formare a „formatorilor” pe care noi o desfășurăm în

colaborare cu Inspectoratul Școlar, formarea învățătorilor și profesorilor de franceză și care constă în sororilor de franceză care își exercită meseria în mediul rural. Aceștia vin, în mod regulat, să-și îmbogățesc cunoștințele la Centrul Cultural Francez.

— Aveți și alte noutăți, alte surprize sau proiecte pe care încă nu ni le-ați împărtășit?

— Bineînțeles. Chiar înainte ca acest număr să iasă de sub tipar, vor avea loc la Iași câteva conferințe privitoare la domeniul science-fiction, ceea ce constituie o premieră în activitatea noastră. Conferințele vor fi susținute de scriitorul Daniel Fondaneche, profesor universitar în Paris, și ele se includ într-un proiect la care țin nespuse de mult ținând cont și de faptul că la Iași există un foarte activ cenuclu de science-fiction.

copilăriei, când te poți iniția foarte ușor în limbile străine. Cei mici vor avea la îndemână în ludotecă toate mijloacele necesare pentru a se forma.

— Sint deja patru ani de când vă aflați în țara noastră, nu-i așa?

— Da!

— Deci sinteți și puțin român?

— Da, cel puțin așa sper.

— Care sint în acest caz relațiile lui Georges Diener cu locuitorii Iașului? Să fie bine înțeles, nu mă refer la relațiile Directorului Centrului Cultural Francez, despre care știu cu toții că sint formidabile, ci la cele ale omului. Deci cum vede omul Georges Diener viața sa aici?

— Cred că și din acest punct de vedere totul este perfect. Așa cum spuneam, fiind aici de multă vreme, mă consider oarecum român, încât am și eu probleme

particulară de viața profesională, foarte adesea acestea două sint totuși legate, și nu e nici păcat, nici grav pentru mine că se întâmplă așa. De aceea nu vreau să-mi crut viața particulară de revărsarea vieții mele profesionale. Deci lucrurile se îmbină foarte bine și, cum spuneam puțin mai devreme, activitățile de tip clasic se organizează acum relativ mai ușor ca înainte. E drept, însă, că avem din ce în ce mai mult de lucru deoarece succesul creează obligații și aduce după sine alte și alte activități. Cu atât mai bine! Aș fi trist și profund decepționat dacă n-aș putea să-mi dezvolt din ce în ce mai mult și să-mi desfășor din ce în ce mai bine activitățile profesionale.

— Spuneți-mi câteva cuvinte despre echipa împreună cu care ați trăit atâtea satisfacții de-a lungul anilor!

că ar fi mai interesante în mod intrinsec, dar aflându-mă în România prefer să descopăr realitatea vieții de aici chiar și în detaliile pe care le aminteam. Lăsând gluma la o parte, mi se pare normal să fiu atent la tot ce România poate să mă învețe și din acest punct de vedere aș zice că e foarte bine pentru mine că nu sint prea, prea mulți francezi aici la Iași.

— De aproximativ 3 ani public în fiecare număr al revistei o pagină dedicată „Invitațiilor Centrului Cultural Francez din Iași”, pagină pe care eu aș socoti-o ca un fel de oglindă a activității pe care o desfășurați la noi. Aveți intenția de a vă continua colaborarea cu revista „Cronica”?

— Din toată inima! Dacă revista, să spunem, continuă să găzduiască interviurile cu amabilitatea și eficacitatea pe care le-a dovedit până în prezent, eu voi fi onorat să pot continua această colaborare, întrucât, după opinia mea, este important ca activitățile Centrului Cultural Francez să poată avea un ecou permanent prin intermediul unei prestigioase reviste de cultură de talia „Cronicii”.

— De multă vreme, practic chiar de la deschiderea Centrului Cultural Francez, ați avut inițiative privitoare la francofonie. Aveți și în acest an proiecte și inițiative în această direcție?

— Într-adevăr faceți foarte bine că amintiți această tendință a noastră deoarece ea constituie un aspect foarte important al activității Centrului. Astăzi nu se mai poate concepe dezvoltarea culturii, de orice fel, crampionată într-o singură identitate națională. Ar fi în același timp restrictiv și chiar periculos; în sfârșit, poate nu în ceea ce privește Franța, dar, în lumina a ceea ce se întâmplă din nefericire cam peste tot în lume, ar fi de-a dreptul păcat să percepem fenomenul cultural într-o astfel de manieră. Francofonia constituie o arie culturală mult mai importantă, mai largă, mai bogată decât francitatea singură și, în această privință, este important ca un Centrul Cultural, un adevărat Centru Cultural cum sper că este deja cel din Iași, să se poată înscrie în această mișcare de depășire a propriilor limite naționale, pentru a îmbrățișa toate culturile care utilizează limba franceză nu numai ca vehicul al limbajului, ci și ca mijloc de exprimare artistică. Din acest punct de vedere avem relații foarte strînse de colaborare cu Canada franceză, cu Belgia, cu Elveția Romandă iar achizițiile de la Centrul Cultural Francez o dovedesc din plin. Cei ce frecventează Centrul știu deja că avem un foarte important fond belgian de limbă franceză, că de relativ puțină vreme găzduim și un fond important de carte canadiană și elvețiană francophonă și, e evident, că și alte țări francophone vor figura (în calitate de mari țări culturale) în activitatea Centrului, iar România, mai mult chiar decât celelalte, din moment ce e țara în care ne desfășurăm activitatea și, în același timp, e o țară francophonă. Am avut șansa de a fi primit și de a lucra într-o țară atât de ospitalieră care este în același timp culturală și francophonă.

— Deci vom avea și în acest an printre invitații C.C.F. personalități ale vieții culturale, științifice și artistice din Belgia, Canada și Elveția?

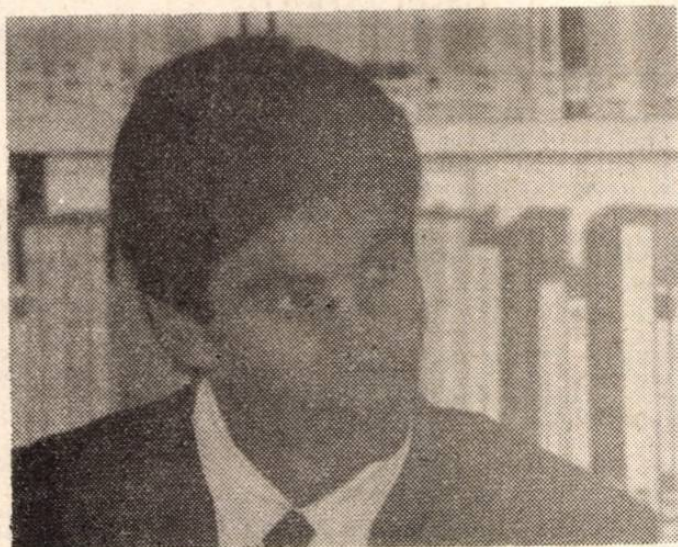
— Fără îndoială, ne vom continua astfel o practică devenită tradițională, care se va concretiza chiar și în proiectul pe care vi-l aminteam, de difuzare a cărților francophone prin intermediul bibliobusului.

— Veți avea două bibliobusuri?

— Sper! Într-o primă etapă, care este foarte apropiată, ne va sosi primul. Dar cum administrația franceză este la fel de complicată ca și cea din România, pentru a fi sigur că voi avea măcar un bibliobus am cerut două. Nu este deci exclus să le obțin chiar pe amândouă.

— Iar eu pot să vă asigur că cititorii din Moldova așteaptă cu nerăbdare atât concretizarea „acțiunii bibliobus”, cât și ilustrarea activității Centrului prin intermediul paginii din „Cronica”!

invitații centrului cultural francez din Iași

— interviu cu domnul Georges DIENER,
directorul Centrului Cultural Francez din Iași,
realizat de Valeriu STANCU

Mi se pare
normal
să fiu atent la
tot ce România
poate
să mă învețe

— Cred că vă referiți la Cenaclul „Quasar” animat de foarte mulți ani de scriitorul George Ceaușu...

— Într-adevăr e mult timp de când am fost contactat de animatorii acestui cerc, de fapt, chiar de la numirea mea în post, și sint fericit că, în sfârșit, am posibilitatea de a colabora cu acești tineri inimoși, invitându-l pe domnul Daniel Fondaneche să susțină o serie de comunicări în fața unor cunoscători și a publicului iubitor de science-fiction. În sfârșit, ca să nu mă îndepărtez prea mult de domeniul cărții, pe toată durata lunii octombrie vom organiza manifestări ce se vor înscrie într-un cadru numit „Timpul cărții” și care este, de fapt, o prelungire a faimoasei acțiuni „Pasiunea de a citi”. În această manifestare se va include și un Simpozion International „B. Fundoianu — Benjamin Fondane” organizat de Academia Română — Filiala Iași, Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”, Universitatea „Al. I. Cuza” și de Centrul Național de Cercetare Științifică din Franța. În cadrul aceleiași manifestări „Temps des livres 1994” la Iași vom organiza, de asemenea, sesiunea științifică „Rabelais, le grand vivant” dedicată celor 500 de ani ce se împlinesc de la nașterea autorului cunoscutei lucrări Gargantua și Pantagruel. În cursul aceleiași luni, vom inaugura ludoteca, un loc ce va găzdui copii de toate vîrstele dar, mai ales, din grupele mici, copii care vor putea, prin intermediul jocurilor educative și al cărților ilustrate, să se familiarizeze cu limba franceză. Este o acțiune care cred că va stîrni mult entuziasm în rândul celor mici, cu atât mai mult cu cît, se știe, mijloacele ludice au o importanță capitală în căpătarea de noi cunoștințe mai ales la primele vîrste ale

ca orice român, dar asta-i viața, contrariul acestei situații ar fi de-a dreptul neliniștitor. Dacă n-aș avea probleme din cînd în cînd, ar însemna, fără îndoială, că m-aflu într-un soi de turn de fildeș, rupt de realitățile vieții cotidiene, dar nu e cazul. În același timp, trebuie să vă mărturisesc faptul că am și multe satisfacții, ba chiar aș zice că am mai multe satisfacții decât probleme. Așadar, balanța e pozitivă și faptul că voi mai sta încă doi ani în România îmi oferă o perspectivă care mă bucură foarte mult, căci, sincer să fiu, nu mă mai satur să descopăr misterele vieții românești și, mai ales, minunile din satele românești de care sint foarte atras. De altfel, îmi face o mare plăcere să mă plimb prin împrejurimile Iașului, să descopăr viața la țară. Mă interesează, firește, și viața orașului, dar cum eu lucrez în acest oraș, pot spune că am învățat să-l cunosc mai repede și mai profund. La țară, însă, e altceva, te simți descătușat. De aceea acum îmi petrec timpul liber mult mai des la țară. După cum bine știți, activitățile sportive ocupă, la rîndu-le, un loc important în viața mea, sint pasionat de escaladă, echitație, schi. Deci, sint cu adevărat încântat de viața pe care o duc aici. Am și un cîine de pe aceste meleaguri, un ciobănesc mioritic, care mă însoțește pretutindeni, în toate escapadele mele la țară. Pe scurt, sint fericit. Am prieteni care îmi fac bucuria de a mă primi din cînd în cînd la ei, chiar și la munte. Deci totul este cum nu se poate mai bine.

— Inteleg așadar că omul Georges Diener se simte bine aici. Dar directorul?

— Ca și omul, directorul este mulțumit, și chiar dacă, efectiv, trebuie să distingem viața

— E o echipă pe care am avut norocul de a o forma chiar de la sosirea mea în Iași, și, din punctul meu de vedere, este o echipă bună. Cred însă că mai degrabă publicul care frecventează Centrul e cel care trebuie să judece, căci publicul respectiv face parte integrantă din Centrul Cultural Francez, și din acest punct de vedere, cei mai buni judecători sint utilizatorii inșiși.

— Ca francez sinteți aproape singur aici la Iași, întrucît nu cred că aveți prea mulți compatrioți în oraș, în acest moment. Nu vă e greu să vă desfășurați activitățile într-o țară străină?

— Nu, deloc! Si apoi am convenit deja că sint ca și român. De altfel, permiteți-mi, pe de o parte, să vă informez că în acest moment există vreo 20 de francezi, ceea ce reprezintă totuși o micuță comunitate, iar pe de altă parte aș zice, cu puțină răutate față de compatrioții mei, că eu sint de-a dreptul fericit să mă aflu într-un mare oraș de provincie unde comunitatea franceză nu are importanța pe care a căpătat-o la București, de exemplu, pentru că am avut ocazia să remarc (de altfel e secretul lui Polichinelle, toată lumea îl cunoaște), faptul că, atunci cînd comunitatea străină este importantă într-o țară, ea are tendința de a trăi într-un cerc închis, de a trăi într-o manieră puțin entuziasmantă.

— Cum adică „puțin entuziasmant”?

— Dînd importanță exagerată zvonurilor ce se vehiculează în acel loc, birfelor, poveștilor „de inimă”, ca să nu le spun altfel, ale fiecăruia dintre membrii comunității, iar asta m-ar plictisi, m-ar agasa profund, ca să fiu sincer, prefer să descopăr zvonurile și birfele românești în locul celor franțuzești, nu pentru

Printre cărțile existente în Biblioteca orașului Năsăud, provenite din donația familiei Rebreanu, unele au, pe lângă valoarea lor intrinsecă, una în plus, conferită de prezența unor dedicații cu care au fost oferite scriitorului. Se înțelege, ele sînt cu atît mai importante cu cît personalitatea celui care a acordat autograful este mai cunoscută în cadrul literaturii noastre.

Dintr-o listă alcătuită de Pompei Boca și Alexandru Nistor, din care rezultă că autografele respective se ridică la cifra impresionantă de aproape 320, vom extrage cîteva, în funcție de valoarea scriitorului sau învățatului respectiv, eventual în funcție de prietenia pe care acesta a stabilit-o cu marele romancier, și le vom pune la îndemîna celor interesați să cunoască, și sub forma acestei, relațiile dintre cel mai strălucit reprezentant al romanului românesc și unii dintre contemporanii săi.

Începem cu E. Lovinescu, cu care Rebreanu s-a cunoscut, în casa lui Mihail Dragomirescu, imediat ce s-a stabilit în România, și cu care a legat o prietenie durabilă, cu urmări importante pentru literatura noastră. De altfel, trebuie să spunem și aici că Lovinescu a fost printre cei dintîi critici literari care și-a dat seama, de la început, de valoarea deosebită a romanului *Ion* și a scris elogios despre el încă în anul 1920, imediat după apariție. Primul său autograf, acordat lui Rebreanu, pe cartea *Aripa morții*, datează din 4 martie 1913 și are următorul conținut: „Prietenului Liviu Rebreanu, în semn de afecțiune”. La 29 ianuarie 1920, pe volumul *Comedia dragostei*, el scria: „Domnului Liviu Rebreanu, în așteptarea lui *Ion*”, de unde se vede că știa, de mai înainte, nu numai la ce lucra romancierul, ci și stadiul în care se afla cartea așteptată. De aici rezultă, ca, de altfel, și din recenziile publicate imediat după lansarea cărții, sub semnătura lui Lovinescu, a lui Octav Botez ori a lui Tudor Vianu, că nu se susține afirmația lui Camil Baltazar, din volumul *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, Iași, 1985, p. 14—15, potrivit căreia „apariția romanului *Ion* a fost cu totul ignorată de critică”.

Pe *Istoria literaturii române*, II, Lovinescu scria, la 21 dec. 1921: „Lui Liviu Rebreanu, veche afecție”. La 24 aprilie 1923, uitînd, se vede, că i-a oferit odată cartea *Aripa morții*, i-o dedică din nou, cu scuzele de rigoare: „Prietenului Liviu Rebreanu, cu scuze de așteptare”. Volumul I din *Istoria literaturii române* îi era oferit romancierului la 24 oct. 1928: „Lui Liviu Rebreanu, cu veche prietenie”, iar „romanul” *Bizu* la 29 aug. 1932: „Lui Liviu Rebreanu de ieri și de mîine”. Urmează, apoi, la 26.XI.1933, *Cu firu-n patru*: „Lui Liviu Rebreanu, cu veche prietenie și admirație”. În sfîrșit, pe volumul *Aqua forte*, Lovinescu scria, la 31 dec. 1941: „Prietenului meu Liviu Rebreanu, afecțiunea mea din Thebaida literaturii române”, iar la 8 februarie 1943, pe *Antologia ideologiei junimiste*: „Romancierului Liviu Rebreanu, acest material neromantat, omagiu prietenesc”. Neromantat sînt formulate și autografele acordate de Lovinescu lui Liviu Rebreanu, cum s-a putut vedea din reproducerea de mai sus. Dar de aici nu rezultă că nu se simțea legat de autorul lui *Ion* printr-un sentiment de prietenie trainică și printr-o admirație sinceră.

Ca Lovinescu au procedat o serie dintre marii scriitori ai vremii precum și cîțiva oameni de știință ori de cultură printre care vom pomeni pe Al. Rosetti, Di-

mitrie Gusti, Ion Simionescu, D. Caracostea, Nicolae Cartoian, G. Opreșcu.

Sobrietatea cu care se exprima Lovinescu ne întîm-pînă în aproape toate autografele acordate lui Rebreanu de unii dintre cei mai mari scriitori ai vremii. Iată cîteva pentru care nu mai indic titlul cărții, ci numai autorul:

Lucian Blaga: „Lui Liviu Rebreanu, cu toată admirația și prietenia” (1927).

Gheorghe Bacovia: „Domnului Liviu Rebreanu, cu deosebită considerațiune” (1928); „Domnului Liviu Rebreanu, dascăl în minuirea condeiului românesc, omagiu de admirație statornică” (1934).

Vasile Voiculescu: „Lui Liviu Rebreanu, această cariatidă a prozei românești, dragoste” (1933); „Lui Liviu Rebreanu, aceeași deplină dragoste și admirație, pentru artist ca și pentru om” (1940).

Autografe pentru Rebreanu

Gavril ISTRATE

Mircea Eliade: „Domnului Liviu Rebreanu, omagiu autorului” (1934); „Lui Liviu Rebreanu, marelui înfăptuitor al epice românești, această mică povestire de dragoste. Admirația, recunoștința și omagiile prietenesci” (1939).

Ion Pillat: „Lui Liviu Rebreanu, omagiu de admirație și prietenie” (1937); „Domnului Liviu Rebreanu, maestrul romanului românesc, cu prietenie” (1940).

George Călinescu: „Domnului L. Rebreanu, omagiu” (1936).

Ionel Teodoreanu: „Domnului Liviu Rebreanu, deplină prețuire de la al său devotat” (1931); „Domnului Liviu Rebreanu, a cărui operă umple văzduhul românesc cu munți de piatră aspră” (1940).

Al. O. Teodoreanu: „Lui Liviu Rebreanu, stimă romancierului, simpatie camaradului” (1928).

Tudor Vianu: „Domnului Liviu Rebreanu, cu veche prietenie și admirație” (1930).

Jean Bart: „Domnului Liviu Rebreanu, cu toată admirația” (1933).

Anton Holban: „Domnului Liviu Rebreanu, omagiu și recunoștință” (1931).

Mihail Dragomirescu: „Lui Liviu Rebreanu, omagiu de prietenie admirativă” (1929).

Lipsește, din repertoriul alcătuit de cei doi cercetători bistrițeni, un autograf al lui Ionel Teodoreanu, poate cel mai frumos dintre toate, pe care, deși l-am reproduș și în altă parte, nu mă pot abține de a-l da și aici: „Domnului Liviu Rebreanu, acest pisc stîncos al literaturii române, salutul meu din vale”.

Să observăm că, și aici, întocmai ca în autograful reproduș mai sus (1940), Ionel Teodoreanu îl vede pe Rebreanu identificîndu-se cu granitul din Carpați, întîlnindu-se, oarecum, cu Vladimir Streinu, care îl aprecia și el cam în același fel într-o recenzie asupra *Răscoalii*.

Sobrietatea pe care am putut-o constata în textele reproduse o mai întîlnim și în multe alte autografe, dar nu mai putem stărui asupra tuturor. Ne vom opri, doar, la cîteva, de natură să sublinieze, pe de-o parte, raporturile de trainică prietenie și prețuire reciprocă, iar, pe de altă parte, dorința autorului autografului de a atrage atenția celui omagiat asupra unui eventual concurs de premiere, la care s-a înscris și autorul în cauză, și aduce lucrurile în așa fel, din condei, încît omagiul, membru în juriu, să nu-l uite la momentul oportun.

Pentru primul caz, mi se pare tipică atitudinea lui Camil Petrescu, despre care s-a susținut, într-o vreme, că nu suporta nici o „vecinătate”. Presupunerea aceasta pare cu totul infirmată de rîndurile de mai jos, așternute pe un exemplar din *Mioara*, în anul 1926: „Domnului Liviu Rebreanu, marele romancier, marele protector al scrisului și evasi editorul acestei cărți, toată dragostea de confrate, infinit mai mic”.

Pentru cel de al doilea caz, iată două texte datorate fostului profesor de filosofie la Universitatea din Iași, membru al Academiei Române și, de mai multe ori ministru, Ion Petrovici: „Domnului Liviu Rebreanu, cu admirație pentru scriitor, mai puțin pentru indulgentul împărțitor de premii” (1937); „Prietenului meu Liviu Rebreanu, un mîunchi de studii filozofice care nu știu dacă merită premiul de proză” (1943).

Mai sînt, în lunga listă alcătuită de Pompei Boca și Alexandru Nistor, și alte autografe care ar merita să fie difuzate spre a le cunoaște iubitorii de literatură, dar nu dispunem de spațiul necesar în vederea realizării acestui lucru. Nu putem nici comenta, cum s-ar cuveni, pe cele reproduse. Rămîne, doar, să mai spunem că cele mai multe dintre autografele nereproduse aici provin de la scriitori de a doua mînă și că ele nu mai oglindesc, totdeauna, în mod obiectiv relațiile dintre autorii respectivi și romancier. Marea lor majoritate nu se mai caracterizează prin sobrietate, ci prin tendința de a „înflori” lucrurile, prin dorința solicitantului de a intra în atenția celui care răspunde, la un moment dat, de soarta Uniunii Scriitorilor, eventual ocupa, în minister, o funcție înaltă.

Cititorul familiarizat cu literatura lui Rebreanu și în curent, cit de cit, cu bibliografia respectivă își dă seama că lista lui Pompei Boca și Alexandru Nistor nu cuprinde toate autografele cunoscute, arondate creatorului romanului modern. Într-un număr al revistei „Manuscriptum” (nr. 3/1985), p. 81—86, Ștefan Barbu a reproduș o serie de autografe de pe cărțile aflate în Biblioteca Academiei, despre care ni se spune că reprezintă doar „a patra parte din biblioteca scriitorului”. Nu-i exclus ca în alte biblioteci să fie adăpostite alte autografe acordate lui Rebreanu, după cum trebuie avute în vedere și cele de pe numeroasele volume din diverse biblioteci personale. Toate, împreună, ne vor ajuta, cînd vor fi date publicității, să ne facem o imagine cît mai apropiată nu atît asupra scriitorului însuși cît a mediului în care s-a mișcat el, și a confrăților care de foarte multe ori, îl solicitau să le întindă o mînă de ajutor.

Kalocagathia și mitul prometeic

Horia Stelian JUNCU

Cultura și civilizația contemporană păstrează — între elementele sale fundamentale, care i-au dat substanță și sens — conceptul *kalocagathia*. Un concept ale cărui semnificații au fost, de-a lungul vremii, subliniate în numeroase studii și cercetări de relevanță.

Un aspect semnificativ în acest consens este, credem, relația dintre conceptul general — filosofic, etic și estetic — de kalocagathia și mitul prometeic.

Am putea spune că în perioada clasică a Greciei antice, în gîndirea despre om se menține în mod firesc soluția pozitivă a relației dintre kalocagathia și lume din interpretarea mitului prometeic. Ipostaza unei ordini fatale, cum ar fi cea din astrologia caldeiană, în raport cu care omul apare ca o ființă neputincioasă, este negată de greci. Prometeu este simbolul revelației și inițiativei creatoare. În înțeleștarea cu destinul, Prometeu este un învins dar nu și un înfrînt, deoarece, deși condamnat la o cumplită suferință, el obține o victorie morală. Refuzînd supunerea față de zei, Prometeu descoperă în el însuși motivele de a se subordona logოსului lucrurilor. Atitudinea sa, într-un sens foarte uman, este o aspirație spre Binele suprem ca identitate etică obiectivă, demistificată de invelisul platonician al Ideii, care își asociază, immanent, Frumosul. Este, credem, cel mai elocvent exemplu de reprezentare a umanismului clasic, de reflectare a unității dintre *Calen* (Binele) și *Agathon* (Frumosul), entitate care va fi conceptualizată unitar în filosofia lui Platon și Aristotel.

Sinteza aspirațiilor patriotice și a idealului civic al kalocagathiei — ca fundament ale clasicismului umanist — poate fi exemplificată de diferite monumente sau statui clasice. Friza Parthenonului, de exemplu, pe lângă valoarea pe care

i-o dă frumusețea plastică, este reprezentativă și prin faptul că sculpturile nu mai reprezintă numai scene mitologice ci și viața poporului athenian. Ca și în alte capodopere se observă cum grecii îi făuresc pe zei după chipul oamenilor, iar zeii sînt cu atît mai frumoși cu cît oamenii sînt mai nobili prin spiritul lor. Toate formele sînt solidare, simetria se îmbină cu echilibrul, legile măsurii, sintezei și armoniei se aplică marmorei, așa cum Binele și Frumosul trebuie să guverneze idealurile civice ale athenienilor. Fastul și ordinea impunătoare dădeau imaginilor marea unei lumi superioare prin spirit.

Ca și în arta plastică, dar cu o mai mare afectivitate, tragedia este și ea produsul și ecoul elenismului clasic. Ca o identitate a contrariilor este semnificativă implicarea în haloul kalocagathiei a zeului Apollon și a lui Dionisos. Tradiția populară se va converti în filosofia clasică în dictonul Metron — Astora (măsura în toate), ca o invitație la temperanță, echilibru și moralitate. Apollon este zeul luminii, misiunea lui este să aducă ordine în univers și, în cadrul acestuia, să asigure fiecărei fapturi locul meritat. Cea mai înaltă atribuție a sa era de a întîrește armonia în cetate și în sufletul omenesc. Apollon era autorizat să pună suferințele în situația de a se măsura pe ele însele, să liniștească tulburările cugetului, să ofere ordinea și armonia, să imprime linia euristică a vieții și a creației. Conștiința de identitatea contrariilor dar și de polaritatea principiară a acestora, grecii i-au atribuit lui Dionisos trăsăturile instinctului pasional care doboară parcă ceea ce Apollon conservă în valorile morale și ale vieții. Există deci doi poli ai sufletului grec: dualitatea, în deplina ei stăpînire a mij-

loacelor de înălțare a ființei umane prin cunoașterea de sine și cunoașterea lumii, precum și dezlănțuirea pasională din natura umană, în baza căreia omul acționează. Întrevedem Binele și Frumosul în tragedie, de pildă, prin aceea că autorii nu au urmărit o damnațiune a omului ci o înălțare și o înnobilitare a lui. Omul, deși uneori învins, e mai puternic decît marile sale insuccese sau decît rezultatul adesea straniu al acțiunilor sale pasionale. Astfel este Medeea lui Euripide, care, părăsită de Iason, pentru a se răzbuna pe acesta își va ucide copiii și o va otrăvi pe noua logodnică a soțului său. Medeea este o faptură pasională. Iubirea ei s-a stins dar a făcut loc unei mari și orgolioase pasiuni a răzbunării. Simbolic prin ea însăși, atitudinea Medeei atrage atenția mai puțin asupra cruzimii sale, cît mai mult asupra comportării lui Iason.

Tragedia clasică are o structură arhitecturală în care deosebit concentrare, proporție și echilibru — ceea ce conferă evenimentelor lumină, înălțare și gravitate (I. Zamfirescu, op. cit.). Așa cum în arta statuară s-au stabilit canoanele frumuseții omenesci, tot așa am putea spune că în arta dramatică s-a configurat măsura sufletului omenesc, puterea de a se realiza pe sine prin suferință, prin iubire, prin coborîrea lui chiar pînă la crimă, dar și prin aspirația continuă spre înălțimi și purități morale.

În Grecia clasică arta a constituit, prin reprezentarea unității dintre Bine și Frumos, la fundamentarea unei filosofii umaniste. Istoricul Elie Faure considera că „Fidias, fără știrea lui fără îndoială, i-a format pe Socrate și pe Platon, materializînd pentru ei, în cel mai limpede, mai veridic și mai uman dintre limbajuri, reprezentările misterioase care dau viață ideilor”. (Elie Faure, *Istoria artei*, vol. I). Este adevărat că în sistemul filosofic platonician Binele și Frumosul sînt entități care nu fac parte din cosmosul real, din sistemul lumii văzute și trăite de om. Ideile (de la Eidos) platoniciene există numai în lumea tranșcen-

dentală a inteligibilelor, dincolo de realitate, iar lucrurile care nu se văd sînt doar copii ale ideilor ce au calitatea de principii fundamentale. De aici atribuirea unui statut depreciativ artiștilor, mai ales în cazul acelor care sculptează sau zidesc, care ar realiza doar o imitație (mimesis), a copiilor după modelele eterne, autentice situate într-o sferă superioară spiritului. Fără a intra în amănunte în ce privește ontologia filosofiei platoniciene, problematica Binelui și Frumosului are, în latura sa fundamentală, semnificația aspirației supreme spre de-finirea generalului, a esenței.

Aristotel va respinge punctul de vedere al lui Platon și va fi preocupat de reabilitarea artei. Frumosul, măsura, virtutea, armonia devin caracteristici imanente și realități obiective. În cetatea în care individul se realizează ca *zoon politicon*, „Binele este mai înalt și mai perfect decît toate și este de dorit ca el să fie atins de individ, el fiind cu atît mai frumos și mai divin pentru un popor” (Aristotel, *Etica nicomahică*). Criteriul situării la mijloc — omenia și temperanța, echitatea și ordinea — este aplicația practică a universalului în acțiune. Mihai Ralea observa că Aristotel „extinde condiția frumosului pe care o aplică lucrurilor din natură dar și asupra operelor de artă și a celor literare”.

Fenomenul de reabilitare a artei la Aristotel este înțeles în analiza raportului artă — natură prin aceea că „arta este creație umană după imaginea creației divine. Deși pe o treaptă inferioară, înțelepciunea lui Fidias e compatibilă cu înțelepciunea filosofului ale cărui demersuri sînt tot de factură divină (Aristotel, *Etica nicomahică*). În teoria aristotelică a imitației vom observa nu reproducerea realității, ci o transfigurare idealizantă pe linia strictă a perfecțiunii tipice posibile. „Oamenii cum sînt ei pictați de Zeuxis, se poate să nu existe, eu atît mai bine, însă, că-s mai frumoși pentru că modelul trebuie depășit” (Aristotel, op. cit.).

(continuare în pag. 15)

Un suflet viu, mistuit de limba maternă

~ Dl. Georges Dumitrescu (George Dumitrescu) s-a născut la 18 martie 1922 în București și a fost, încă de la o vîrstă fragedă, vizitat de două muze — muza poeziei și cea a picturii. Deși ia premii importante, elev fiind, pentru versurile și pentru tablourile sale, dl. George Du-

mitrescu devine, totodată, un valoros medic internist. Este foarte mandru că a obținut, ca adolescent, un premiu al Fundației Regale. În 1969, dl. Dumitrescu emigrează în Elveția, stabilindu-se la Vallorbe, unde-și deschide un cabinet medical particular. Și acum, la 72 de ani, medicul Dumitrescu profesează în propriul său cabinet unde are ca angajați alți patru medici elvețieni. Dăruit cu o putere de muncă extraordinară, Georges Dumitrescu, după orele de program strict și sever (ca medic), pictează și scrie poezii. Scrie poezii în românește. Probabil că și pictura sa tot în românește se dezvoltă. Este foarte cunoscut ca pictor în întreaga Europă. A obținut premii mari în Italia, Spania, Franța și, bineînțeles, Elveția. Este invitat mereu să expună în mari galerii din Italia, în special. Pinzele sale au devenit cărți poștale în Franța, Italia, Elveția și S.U.A. În România, s-a editat un plic poștal cu lucrarea sa „Spațiul mioritic”. Revista „Cronica”, după 25 de ani, îl invită pe G. Dumitrescu în spațiul limbii materne.

Dorin POPA

Descătușarea

De-un sfert de veac s-a incrustat pecinginea în glie,
De cînd o hămesită haită de servile și netrebnice jivine
Din beznă izvorită și tocmită cu simbrie,
S-a prăvălit peste un neam și-a lui ființă,
Semănînd zgură, lacrimi, foamete, teroare și-umilință.
În jarul vetrelor mocnea o născătușă de dreptate,
Înjosoarea neputință a unui neam lovit în soartă
Guri zăvorite, ochi cerniți și brațe-ncătușate
Scrișnet de dinți, pumni înțelești și-a temniței duhoare
Cu-un singur glas o nație robită și ingenuncheată
Cersînd prin rugă fierbinți înaltului, un drum de îndurare.
Cum frigul, foametea și înjosoarea au ieșit din matcă
Ai dărilor urmași și-au luat indemnul sugrumați de desperare
Tîșnind pe la răscruci să-și strige ura și minia adunate
Sătui de stivuite suferinți, noian de răcite umiltoare
Înghesuite-n sumbri ani de mirșavă și hidă silnicie
Nebănuite culmi de uzurpare, pingărire și robie
Cînd vîntul a suflat și răzmerița s-a iscat dintr-o scînteie
Nestăvilit puhoi de dezarmate oști rostogolite din a răstignirii
stîncă
A răbufnit din patru zări descătușînd a furie dogoare-adîncă,
Jertfindu-și trupurile pe baricade pentru-o nobilă idee,
Idea sacrosanctă de dreptate pe al țării liber sfînt pămînt
Lăsată de strămoși de-o veșnicie și înscrisă-n pravile
cu legămînt.

Glie străbună

Îți stăm încremeniți, sfioși și-nfrigați în preajmă
Să-ți smulgem un suris ca vîzduhul
Si destrămîndu-ți ofurile, racila și vrajba
Să-ți smulgem un suris eteric ca vîzduhul
Pribege și răsfațați, azi în pustiu ne jeluim înstrăinarea
Glasul e stîns, dorul mocnit și arșița flămîndă,
Fîrvi, neputincioși și-nfrinți ne plîngem desparerea,
Stîind cît țî-e sortit să-nduri obidă și osîndă
Înăbușit de-al tiraniei jug, grumazul geme de povară
Săcătuit, scîrbit și copleșit de-atîta silă,
Căci pîntre ropote de scrișnet, jîsnicie și ocară,
Nu mai e loc nîcîcum de îndurare, păs sau milă
Al uzurpării scîrnăv și netrebnice val de lavă
În cale-i pustiește, secole de rînduială, datină și trudă,
Presărînd singe, jale, lacrimi, scrum și-otrăvă
Peste-un popor ingenuncheat ce-și plînge soarta crudă
Înneșurată de pecingine și întinată de mirșavă plămăuire
Îți depeni mută anii-n matcă, de pecetea soartei hărăziți,
Străbună PATRIE, mă strădui să culeg din atriții-o lîcărire
Și să ațîț jăratul mocnit al ochilor cerniți —

Imn stingher

Nescotind cruda sentință înscrisă în destin
Și refuzînd să-nscăuneze păcatul strămoșesc;
Ostăce-amințiri ce zăboveau prin lîncede unghere,
Își ieș din matcă rupînd lunga lor tăcere
Și bijbiînd prin nori de piclă deasă se-îmbulzesc
Înaripate de-un elan de răzvrătire,
Urnite din adîncuri de-un slobod vînt hoinar
Cercînd cu-alai de-nerincenate forțe să strămute,
A grănitelor vieții arbitrară îngrădire,
Limanul și abisul trăirilor cernute,
Pecetluită soartă a pietrei de hotar.
Spuze de doruri zac în vetre potolite,
Doinîndu-și elegia pe strunele durerii
Nădăjduînd să curețe avînturi irosite
Rupînd lanțul robiei și mantia tăcerii.
Sovăitor, înfrigorat și-mpovărat de-atîtea forțe răzlețite
Prin închinare rugă fierbinți, crezînd încă-n minuni,
Din roua lacrimilor, zîmbete, aleanuri și tăciuni
Cu-un pumn de colb și doruri o grămadă
Un petic de senin și-o mîină de plămădă,
Avea jînduînd să lepăd pentru-o clipă doar
Povara anilor și-intemnițarea himei,
Simt cum în van mă strădui să-încropesc
Un imn stingher strîgînd deșertăciunea lumii;
Căci la răsplată mă pîndesc sub aripa tăcerii.
Viclene haite, încuibate zvonuri și mute presimțiri
Din negurile-n valuri ce mă împresoară printre lîcăririi
Vestînd triumfător și fără de răgaz, izbînda serii.

George Filip-Liberty (libertatea e chiar numele tău, poate!) stabilit în Canada în anul 1982, fost prin Iași, fost prin Turnu-Severin și prin cite ale locuri va fi fost în hagialic, ne trimite acum un grupaj de versuri din îndepărtatul Québec „amenințîndu-ne” chiar cu niște volume. Le așteptăm și sperăm că publicul „pierdut” în urmă cu 15 ani, îl va „relegitima”.

Ioan HOLBAN

Fericirea

Cînd a fost să plec în lumea largă
Și destinul-n circă să mi-l port
Fericirea mi-a rămas acasă;
Fericirea n-are pașaport.

Mi-am luat cu mine tinerețea,
Multă mi-a rămas prin pușcării,
Nici-un manuscris, nici-o adresă,
Sau din pod — infirmă jucării.

Ca așa-i în țara nimănuia:
Vameșii prin singe-ți scotocesc
Să nu iasă clandestin din țară
Nici-un strop din ce e omenesc.

Poza dragei mi-a fost arestată,
Ca și ochii-mi verzi, dintr-un dosar...
Și toți prinții din agenda virstei
Mi-au rămas în amintire, doar.

La hotarul între EU și LUME
Mă simțeam un astru căzător,
Dar descopeream enigma virstei:
EVRIKA — Înseamnă migrator.

Numai dorul s-a ascuns în mine
Și blestemul de a fi poet.
De aceea umblu printre oameni
Scotocînd prin suflet — indiscret:

Lume bună, unde-i fericirea?
Dorul greu în suflet de ce-l port?
...Fericirea mi-a rămas acasă,
Fericirea n-are pașaport.

Dor

Dor... mi-e dor de glasul mamei
Și de toți ce-mi sint departe.
Dor de plumb în piept mi-apasă
Cînd primesc de-acasă — carte.

Vreau să fiu cu satu-n suflet,
Boii să se scalde-n brumă
Iar tata să rupă-n palme
Piinea neagră — coaptă-n humă.

Toți îmi scriu că-s bune toate
Dar eu știu că plicul minte
Dup-o lacrimă prelinsă
Peste biețele cuvînte.

Așteptam să-mi spună dacă
Și-a găsit tătîcul — scînduri,
Ce face căteaua?, Florea?,
Dar n-au spus... ca-n alte rînduri.

...Eu presimt: maica-i bătrînă
Și-o să urce-n cer ca miine.
Știu că doina nu mai sună
Și că Țara n-are piine.

Umblă slobozi vircolacii
Măsluînd golani cu-argintii,
Și-nvrăjlesc frate cu frate
Veneticii... bată-i sfinții.

Dor... mi-e dor de Maica-Țară,
Doine, fluvii, munți, fecioare;
Arză-l focul pe-âl de bate
Omul cu înstrăinare.

Rotire a timpului

Atita cutezanță de-a fi tulnic
Pe axul vremii arse în rotire,
Ca imnul din amiaza nesfîrșită
E dintre toate cele prea menire.

Pui de șoim în vid se alăptează
Sub tulnicile ce vor defini
Păsări de adevăr urcînd cu timpul
Rotirii din minunea de a fi.

Înmugurirea zodiei pe vetre
Frumoasă ca acest pămînt-altar
Cheamă eroii mari ai neodihnei
Nîgînd din cer în lut și plecînd iar...

Acasă

Acasă... cînd roștim acasă
Visăm o casă din Carpați
Zidită din chirpici și lacrimi
Ce nu ne-a vrut înstrăinați.

Ceahlău-i strajă la hotare
Și-n Crișuri Repezi ne albim
Conștiința ce-a strigat în singe:
Aici — să ne statornicim.

Dar au bătut molieme roșii
Și cei mai buni români s-au frînt.
Din singe căpitanii strigă
Să nu trădăm acest pămînt.

Acolo cîntecele-s mute.
Pe tronul Țării stă Irod.
Hristos se-ascunde prin biserici
Iar glia nu mai are rod.

Bătuți de doine și de jale
Purtăm destinele cu noi
Și neodihna nu ne frînge
Prin arșiți, prin zăpezi și ploii.

Străini, rătăcitori prin lume,
Topiți de drum, flămînzii de dor,
Visăm o Țară-nfloritoare
Și liberă sub Tricolor.

Și-oriunde Domnul ne va duce,
Sub crucea Lui, pe-al vieții drum,
Vom fi cu ROMANIA-n inimi
În veci, de-apururea, acum...

Scrisoare

Oameni buni, eu vin de niciunde
Și nu m-am născut niciodată.
Am crezut că timpul nu ruginește
Și că viața-i... o fată.

Prea uimit de atîta tăcere
am fugit din origini spre timp.
Bănuiam să-mi sădese neodihna
unde-a — pe un colț de Olimp.

Marea mea, cu acorduri de Lună,
am ascuns-o-ntr' un colț de visări
Cînd pe frunte-mi ardeau zodii rare
Și eram descîntat de plecări...

Nu regret c-am trăit într-o floare
Și ca evul parșiv m-a durut,
Dar de ce nu mi-ați spus ce e dorul,
Oameni buni, dacă voi ați știut?

Nu-i acesta poemul din urmă,
Rugăciunea din singe și glas
O voi spune prin circiumi și-altare
Și oriunde voi face popas.

Mă tot pierd cu o arcă-speranță.
Rar îmi cade în drum cite-o stea.
Număr anii: sint mulți. Sparg oglînda
Și visează... c-a venit dragostea.

Dar aş vrea să se-audă pe-acasă
Cum pe rime de doruri suspin,
Blestemat să iubesc neodihna;
fartă-ți măicuță hoinarul: AMIN.

Cutezanță

Unde nu-mi ajunge dorul
De-ndoiăla nu mă tem,
Și-n răscrucă neodihnei
Sap din suflet un poem.

Floarea virstei îmi răsare
Pe al veacului pridvor
Și, prin vreme, se prefăce
În carpatîc Virf cu Dor.

Și, de simt că în cadența
Virstei mi-a slăbit puterea,
Cînt din tulnic peste țară
Și-mi resorb din țărmi puterea.

Poem pentru mama

Mama-și poartă toamnele la vale,
Multe, cite-ncap în șaptezeci.
Vine dintr-o margine de jale
Urcînd demnă-a timpului poteci.

Are riduri mama cit o țară
Care-și pierde pruncii la război
Dar, ne-ncovoiată sub povară,
Nu privește plînsă înapoi.

Calcă românește, cu mindrie.
De la piept i-au supt șase feciori
Dintre care toți au fost să fie
La condei și sapă — muncitori.

Nu se-nchină mama niciodată.
N-a avut ea timp de rugăciuni.
Prea a fost cu riduri scrijelată
Să mai creadă-n sfinți sau în minuni.

...De un timp prin somn se tînguiește,
Strigă după tata și mă tem
Că măicuța mea se primenește
Să se urce-n marele poem.

(continuare în pag. 15)

Pentru Jean Granier criza actuală a filosofiei impune o meditație profundă asupra fundamentului filosofiei, fundamentare care înseamnă reinstaurarea filosofiei în adevărul apariției sale originare întrucât „în vreme ce știința este constantă în privința principiilor unei metode unice, filosofia nu poate progresa fără a critica propria sa metodă. Filosofia nu-și află identitatea decât printr-o reflecție asupra demersurilor meditației. O fundamentare a filosofiei nu poate fi încercată decât cu condiția de a respecta inflexibil distanța între două nivele, cel al gândirii operante și cel al reflecției asupra acestei gândiri; într-un cuvânt este vorba de a urma linia continuității ascunse, singura care poate asigura permanența filosofiei”. În acest demers se descoperă că filosofia este o anumită rânduială a limbajului, logos ce ocupă o poziție mediană între logica pură și limbajul conștiinței naive.

Una din temele majore ale reflecției filosofice a lui Jean Granier este reconstrucția metafizicii, dar nu sub forma urmării succesiunii istorice a discursurilor metafizice, nici a relevării dificultății de a aduce la unison înțelesurile cuvintului „metafizică” la Bergson, Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty sau Sartre, pentru a nu cita decât filosofi din veacul nostru; importantă este degajarea unei linii directe plecând de la ideea de metafizică în esența sa, evitând însă pluralismul de gradul doi marcat de diversitatea și rivalitatea diferitelor interpretări, pentru a putea descoperi *autorul* interogației metafizice, pornind de la întrebările: „Cum poate exercita filosoful acest tip de cunoaștere?” și „Ce rațiune îl ghidează?”. Răspunsul lui J. Granier este: „Dacă autorul oficial al interogației metafizice este filosoful, lui însuși, ra-

țiunea, sentimentul, existența nu-i sunt instigatorii „interogației”, ci elementele auxiliare în serviciul eului. Metafizica este o producție egotistă. Și când acest eu este filosof, el stăpânește resursele și metodele discursului în care dorința metafizică primește elaborarea sa speculativă; metafizica devine o disciplină egotistă”.

rente metafizice, astfel încât interogația metafizică se organizează sub forma unei meditații asupra lui Dumnezeu. De aceea eu numesc metafizică meditația asupra experiențelor religioase în măsura în care aceste experiențe se lasă descifrate după proiectul egotist al transrealului. În viziunea mea, reconstrucția metafizicii nu poate avea în centrul ei de-

experiența religioasă, cu respectul inițial al neutralității față de orice angajament de credință și fără a mobiliza argumentul de autoritate; teologia nu se opune filosofiei ca raport între dogmatică și hermeneutică, întrucât Dogma transcende istoricității, aducându-i teologiei moștenirea adevărilor absolute, a propriilor certitudini, ceea ce permite Teologiei să survoleze „incurcăturile” pe care le întâlnește metafizica în căutarea aventuroasă a indiciilor existențiali. În marginea unei afirmații a teologului dominican Claude Geffré („Nu putem discuta complet Dumnezeu rațiunii de Dumnezeuul Credinței așa cum a căutat să o facă teologia dialectică, Dumnezeu care se revelează în istorie este fundamental oricărei ființe create”), Jean Granier notează: „Metafizica aruncă o punte între filosofie și teologie. Fiecare este liber să o folosească sau nu. Dar putem deja afirma că șansele cele mai mari îi vor recompensa pe cei ce-și asumă frumosul pariu al comunicării loiale”.

Reconstrucția metafizicii este răspunsul dat agresivității modernității, a nihilismului modern care printr-un activism debordant în serviciul științificității și al ideologiilor a sedus spiritul uman și a încercat „deconstrucția” metafizicii. Pentru Jean Granier modernitatea este sinonimă cu aroganța lipsa de vioiciune și eficacitate, cu anularea universală prin mediocritate, cu condamnarea la moarte a filosofiei. Dorința modernității de a transpune în filosofie idealul raționalist al științei, dublind știința cu o ideologie de factură dogmatică Jean Granier îi opune imperativul reconstrucției metafizicii, singura condiție pentru a nu renunța la esența discursului filosofic.

Jean GRANIER: Reconstrucția metafizicii

Bogdan Mihai MANDACHE

Născut la 5 noiembrie 1933 la Paris, Jean Granier face studii de filosofie la École Normale Supérieure (Ulm) și la Sorbonne. După cîțiva ani petrecuți ca profesor de filosofie la liceul Blaise Pascal din Clermont-Ferrand, cercetător la C.N.R.S. și asistent la Universitatea Paris-X, Jean Granier susține teza de doctorat sub îndrumarea lui Paul Ricoeur. Din octombrie 1966 optează pentru Facultatea de Litere și Științe Umane a Universității din Rouen, unde, din 1970, este profesor titular. Este autorul următoarelor lu-

crări: *Le Problème de la Vérité dans la philosophie de Nietzsche*, éd. du Seuil, 1966; *Le discours du monde*, éd. du Seuil, 1977; *Penser la praxis*, P.U.F., 1981; *Le désir du moi*, P.U.F., 1983; *L'Intelligence métaphysique*, Cerf, 1988; *Lucrare premiată de Institutul Franței: La sagesse artiste*, Cerf, 1991. Pentru activitatea didactică și științifică, profesorul Jean Granier a fost distins cu următoarele titluri: „Chevalier des Palmes Académiques” (1975) și „Officier des Palmes Académiques” (1983).

Este important să afirmăm că Dumnezeu a fost dintotdeauna în centrul preocupărilor cunoașterii filosofice, dar este perfect justificat să se afirme că în filosofie cunoașterea divinității a fost marcată de toate vicisitudinile ce au marcat devenirea societății occidentale, ca și faptul că avântul ideologiilor tehnomaterialiste este urmat de restaurarea problematicii divinității în esențialitatea sa riguroasă. Reflecția asupra inferenței metafizice, filosoful francez arată că „numai Dumnezeu poate fi corelat acestei infe-

cit afinitățile electice în Dumnezeu și Eu”.

Sigur, ingeniozitatea metafizică a vremurilor noastre nu mai este dominată de obligația socio-culturală a adeziunii la credința în Dumnezeu. Jean Granier face aluzie la pragul care speră Metafizica de credința sprijinită de teologie; filosofia nu propune decât interpretări, nu rezultate apodictice așa cum face știința; metafizica păstrează statutul de discurs interpretativ avînd ca temă centrală absolutul, calitate în care se ocupă și de

2000-înainte și după (X)

(eseu istorico-transcendental)

Vasile CONSTANTINESCU

Sintetizînd, se poate afirma că actuala etapă istorică în care a ajuns omenirea se caracterizează prin efortul de a instaura pe întreaga planetă un singur tip de societate, post-comunistă și post-capitalistă, pe care am numit-o liberalist-socialistă. Atît fosta țară comunistă cît și fosta țară capitalistă străbat în momentul de față un amplu proces de tranziție spre acel tip de societate pe care rațiunea istorică îl determină la nivelul întregii umanități. Se are în vedere, concret, realizarea unui sistem global care să fie format dintr-un anumit număr de sisteme integrate, iar tot ceea ce se întîmplă acum pune în evidență tocmai acest fenomen al integrării. Pentru început — o integrare sub aspect politic, spre a fi creat cadrul necesar pentru structurarea și funcționarea viitorului sistem global, condiție necesară pentru ca subsistemele să se poată manifesta la modul integrat și din punct de vedere economic. Mecanismul a fost deja pregătit — și funcționează efectiv — sub aspect ideologic, atît la nivel de guverne cît și ca fenomen general de masă, la nivel de state, națiuni, organisme internaționale. Practic, avem de-a face cu un fel de consens general în această privință. Interesele marilor puteri nu mai par a fi divergente, ci lasă impresia unei depline convergențe spre un scop comun, înțeles ca atare — și considerat astfel — ca fiind al tuturor. De fapt — SCOPUL rațiunii istorice; un scop care, deși este al EI, ținînd de transcendent, se prezintă ca și cînd ar fi — și chiar fiind în același timp — la modul immanent al rațiunii umane. Există pe întreaga planetă un psihomental ce face posibil acest curs al istoriei, desfășurarea ei spre un atare SCOP.

Care sînt dar elementele ce fac evidentă această tranziție spre viitorul sistem global avut în vedere de rațiunea istorică spre a pregăti omenirea să intre într-un nou ciclu de dezvoltare, în care se va trece de la actuala civilizație tehnologică informațională — nucleară de grad planetar la o civilizație tehnologică informațională — nucleară de grad I cosmic, proprie mileniului următor? Preocuparea esențială în momentul de față este aceea de a se realiza un program de re-organizare-organizare din perspectiva unor evenimente politico-sociale cu sens integrator. Omenirea e asemenea unui organism care, după un secol de cumplite înclătări sub semnul violenței, al distrugerii — pînă la pragul limită al autodistrugerii — și care a reușit totuși în cele din urmă să depășească principalul conflict, cel ideologic, ce o polariza în forțe opuse, ca sisteme gata oricînd să se confrunte decisiv sub principiul „care pe care”, este acum preocupată să-și vindece rănile și să-și continue existența pe baza unor noi criterii și norme de conviețuire planetară, de ordin pașnic, ceea ce necesită construirea unor noi structuri din care să rezulte un nou sistem. Un conflict general, care ar fi fost devastator, între cele două sisteme ireductibile — comunismul și capitalismul — nu a mai avut loc pentru că au dispărut sistemele ca atare. Nici nu se putea altfel, în

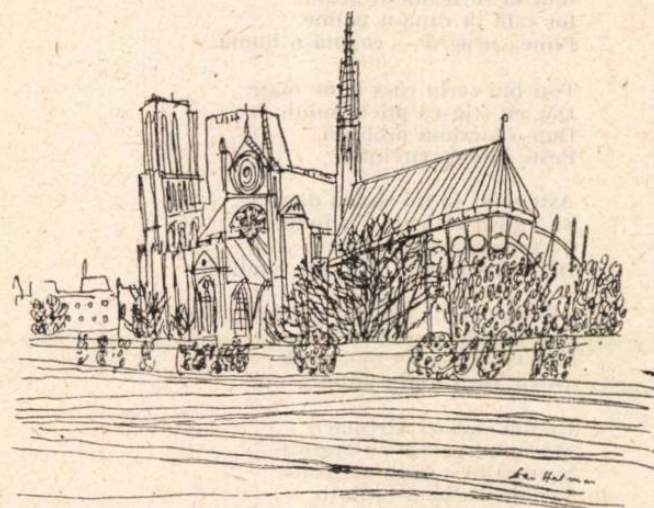
fapt: nu avea cum să rămînă un învingător, căci practic nu ar fi rămas nici unul, încît singura soluție de rezolvare a conflictului a fost desființarea conflictului însuși, ceea ce a presupus auto-desființarea sistemelor, intrarea lor într-o fază de post-sistem (post-capitalismul și post-comunismul), pentru a parcurge apoi împreună, în colaborare, o perioadă de tranziție spre structura unui sistem nou, unic la nivel planetar. Acesta este SCOPUL — un nou sistem în care urmează să se desfășoare istoria — pe care îl are în vedere RAȚIUNEA ISTORICĂ. Și ne aflăm în plin proces de configurare și consolidare a acestui viitor sistem.

Dominanta întregii vieți politice pe planetă în această perioadă este integrarea; o integrare ce urmărește peste tot crearea de subsisteme ca structuri necesare ale sistemului spre care se tinde și care se construiește din mers. Iar acestui obiectiv de ordin politic, fundamental ca importanță, îi sînt subordonate prac-

vînd evoluția ei în viitor). Acestea sînt două din subsistemele marelui sistem planetar în curs de formare. De asemenea, în restul Asiei există China care ea singură este un subsistem. Alt subsistem în zona asiatică este Japonia. E de presupus că celelalte state din Asia se vor structura funcție de aceste două modele. Tot un subsistem trebuie considerat desigur și India. Încă nu e clar cum vor arăta lucrurile în America Latină, în Africa — și mai ales în Orient, în lumea statelor arabe. Probabil că în Africa un rol aparte îl va juca Africa de Sud — unde deja se experimentează un model asemănător cu cel din S.U.A. însă „pe invers”: o republică a negrilor în care să fie armonizate raporturile dintre albi și negri. Fără îndoială că o soluție pozitivă va exista și pentru America Latină. Doar lumea arabă rămîne un posibil — dacă nu cumva chiar sigur — „punct fierbinte” pentru viitorul planetei. Se pare că Orientul Mijlociu, cu străvechiul — și biblic, și istoric — conflict arabo-israelian ar putea să fie un „focar” pentru evenimente conflictuale ce vor marca acest sfîrșit de ciclu al evoluției planetare și intrarea într-un ciclu nou.

Va fi interesant de urmărit, de asemenea, ceea ce se va întîmpla în zona Pacificului — însă aici fiind vorba de evenimente cu sens pozitiv pentru modul cum va evolua istoria. Deși nu se pot spune încă prea multe despre viitoarele configurații din această zonă, un lucru e totuși sigur: aici se va muta centrul de interes al planetei în secolul următor, așa cum de cîteva secole un atare centru l-a constituit zona Atlanticului. De altfel, e util de subliniat o anumită constatare în acest sens, privind modul cum s-au mutat, de-a lungul secolelor și mileniilor — în ultimii 5-6 mii de ani, să zicem — centrele de civilizație pe planetă, cu rol determinant într-o anumită epocă: mai întîi zona văii Nilului, apoi bazinele mărilor Egee și Mediterană, mai tîrziu zona Atlanticului, urmind că în viitor centrul de greutate să fie deținut de zona Pacificului. E ca și cînd toate ar fi fost niște „stații-pilot” în care s-a experimentat un anumit tip de civilizație, de la care s-a trecut apoi la iradierea zonelor din jur pînă la limitele posibile la acea dată, într-un continuu proces de extindere a tipurilor respective de civilizație în planuri regionale tot mai ample — intracontinentale, continentale, transcontinentale, planetare.

Există deja constituit și un cadru organizatoric în măsură să asigure funcționarea acestui ansamblu de noi procese și fenomene specifice actualei perioade de tranziție spre viitorul sistem global al omenirii: Organizația Națiunilor Unite. În momentul de față toate marile acțiuni în care sînt angrenate statele lumii sînt concepute și se desfășoară sub tutela O.N.U.: cazul războiului regional din Golf, care a dus la anihilarea spiritului războinic al Irakului, sau cazul războiului local din Bosnia-Herțegovina, spre a ne referi doar la două situații mai importante. Or, acest nou stil de abordare a fenomenelor și de soluționare a lor își pune decisiv amprenta și asupra factorului militar. Într-un anume fel s-ar putea spune că — cel puțin la nivel planetar general — arma se transformă în contrariul ei ca sens și semnificație: este pe cale de a deveni exclusiv un factor de pacificare; nu mai are rolul unei forțe de atac, de instrument de cucerire, ci acționează ca mijloc de separare a părților în caz de conflicte locale, cu misiunea de a garanta stabilitatea în zonă, de a ocroti populația civilă, de a asigura transportul și distribuția de alimente etc. La această oră în lume există doar conflicte locale — cu caracter interetnic, intertribal, interrasial, interreligios — ce trebuie soluționate doar în cadrul O.N.U. și numai pe cale pașnică, iar în aceste condiții armatei îi revine doar un rol de factor pacificator. Forța armată din lumea de azi este deja o forță aflată sub control mondial — și e de presupus că în viitor acest control va spori și mai mult. (Va urma).

tic toate pirghiile și instrumentele existente — de la factorul economic pînă la cel militar. Instrumente puse să acționeze numai pe cale pașnică, inclusiv factorul militar — fapt cu totul inedit în istorie. Deja se pot vedea viitoarele configurații pentru Europa și Euro-Asia. Post-capitalismul european este pe cale să devină CSE (Comunitatea Statelor Europene, un fel de Statele Unite ale Europei, ceva în genul Statelor Unite ale Americii, unde Istoria a experimentat, la nivel de „stație-pilot”, un model pe care să-l poată generaliza mai tîrziu). Post-comunismul euro-asiatic se re-structurează și el sub o formă asemănătoare: CSI (Comunitatea Statelor Independente, despre care deocamdată e greu de spus în ce structură se va concretiza, dar e de presupus că oricum va avea ceva din experiența modelului american — care e un fel de „micro-planetă” unde au fost testate multe din problemele și soluțiile pentru întreaga planetă pri-

Ce este spiritul?

La fel cum factorul poștal distribuie scrisori și pachete fără a ști ce conțin, și noi ne servim de anumite cuvinte fără a avea întotdeauna o idee clară și precisă a sensului lor. Cuvântul „spirit” este unul dintre acești termeni vagi și decolorați.

Ce este spiritul? În dicționarul Littré, cuvântul spirit ocupă zece pagini și găsim 265 de citate din cei mai iluștri reprezentanți ai limbii franceze, în cadrul cărora termenul este folosit în cele mai diferite sensuri. Dumnezeu și îngerii, dar la fel și elementalii, demonii, fantomele și strigoi, precum și sufletele oamenilor dezincarnați, cu toții sint denumiți ca fiind spirite.

Filosofii opun spiritul materiei și naturii, iar teologii îl opun cărnii — care pentru ei reprezintă ansamblul instinctelor vieții organice. Într-un sens mai general, cuvântul spirit este opus sensibilității și sentimentelor. În anumite exprimări, el devine sinonim cu inteligența sau chiar cu intelectul. Într-un sens mai restrâns, se spune despre unii că au spirit geometric, filosofic, sau au o finețe a spiritului. În sens figurativ, acest termen indică ideea centrală, principiul unei doctrine sau al unei instituții și atunci se vorbește despre spiritul legilor, despre spirit republican, spirit militar, spirit de familie etc.

În exprimările mai obișnuite, de asemenea, se vorbește despre „un spirit larg”, despre prezența de spirit, sau despre un spirit nobil. A-și pierde cineva spiritul înseamnă că persoana aceea a înnebunit; regăsirea spiritului înseamnă trezirea dintr-un leșin sau dintr-o narcoză.

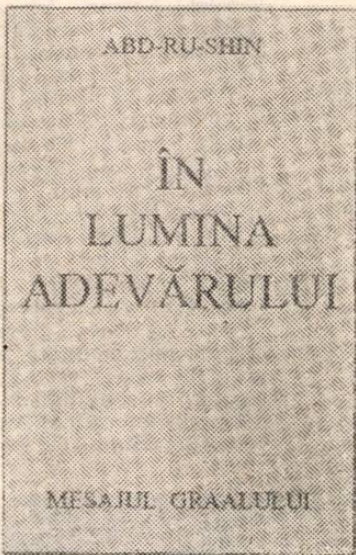
La Buyère (1645—1696), căutând să definească acest termen, scria: „Cuvântul spirit, cind semnifică o calitate a sufletului, este unul din acele cuvinte vagi, cărora toți aceia care le pronunță, le atașează aproape întotdeauna sensuri diferite; el exprimă altceva decât judecată, gust, talent, pătrundere, cunoaștere vastă, finețe, trebuind să fie totuși legat de toate aceste merite: I-am putea defini astfel drept rațiune ingenioasă”.

De unde provine această imprecizie regretabilă? După cum scria Trevor Ravenscroft („La Lance du Destin” — Ed. Albin Michel, Paris), papa Nicolae I ar fi declarat în cursul secolului IX că omul nu mai putea fi considerat ca o trihotomie, adică nu ar fi compus din trei părți: spirit, suflet și corp. Această declarație care nega existența unui spirit omenească individual, reducea ființa omenească numai la suflet și trup. Spiritul renegat și degradat s-a văzut categorisit la nivelul unei simple funcțiuni intelectuale, ce ar face parte din suflet.

Această opțiune a avut consecințe foarte

ABD—RU—SHIN

În lumina adevărului—Mesajul Graalului Spiritul uman (1)

Ernest SCHMITT

(Château — Thierry — France)

Printre toate cărțile cu conținut spiritual această operă ocupă un loc unic.

Ea aduce cunoașterea legilor atotcuprinzătoare ale Creației și îl conduce pe cititor la o înțelegere profundă a sensului existenței.

grave, pe care le mai suferim încă și astăzi. La fel ca o ființă exilată a cărei amintire i se pierde încetul cu încetul în cadrul fostului anturaj, spiritul a fost uitat, deși el este singura realitate cu adevărat vie din ființa umană. Prin ignorarea veritabilei sale semnificații, termenul de spirit a ajuns astfel să servească pentru desemnarea celor mai diverse lucruri. Drept urmare, a devenit o noțiune imprecisă, vagă și lipsită de putere, pe care în prezent o întilnim peste tot. Astfel, nu este de mirare că expresiile care asimilează termenul de spirit doar la activitatea intelectuală sint impregnate de răceala ce caracterizează această funcțiune.

Într-o atare situație în care mulțimea de sensuri atribuite reflectă necunoașterea noastră profundă, Abd-ru-shin a venit să proiecteze lumina cunoașterii. Pentru a trasa o cărare bună de urmat în mărăcinișul concepțiilor noastre false, autorul „Mesajului Graalului” a fost obligat să curețe terenul. Înainte de a ne putea spune ceea ce este cu adevărat spiritul, el s-a văzut constrins — ținând cont de situația confuză — să spună mai întâi tocmai ceea ce nu este spiritul.

El a scris: „Înainte de a aprofunda acest subiect, vreau să vă explic ce este spiritul, singurul element viu din om.”

Spiritul nu este nici șiretenie și nici intelect! Cu atât mai mult, spiritul nu este cunoașterea acumulată. Este o gre-

șeală în a spune că un om are „spirit” dacă el a studiat mult, a citit, a observat și știe să se exprime cu ușurință, sau dacă el strălucește prin scinteieri și răspunsuri „spirituale”.

Spiritul este cu totul altceva. El este o constituție independentă, este ieșit dintr-o lume identică lui-insuși, diferită de mediul căruia îi aparține Pământul și în consecință și trupul. Lumea spiritului se află în planuri mai ridicate: ea formează partea cea mai lejeră a Creației. Această componentă spirituală a omului are datarea — prin constituția sa — de a se reîntoarce în regatul spiritului, din momentul în care toate învelișurile sale materiale s-au detașat de ea. Aspirația care incită la această reîntoarcere se va manifesta începând de la un stadiu bine definit al maturității sale; ea îl va conduce atunci spre afinitatea sa, a cărei forță magnetică îl atrage.

Spiritul nu are nimic comun cu intelectul terestru, ci numai cu acea calitate pe care o denumim sub numele de „sensibilitate”. A fi „spiritual” echivalează deci cu a fi „plin de sensibilitate” și nu de a fi „înalt intelectualizat” (Vol. I, capitolul 19).

Iată-ne așadar, fixați asupra naturii spiritului. Definiția adusă și formulată de Abd-ru-shin nu se înrudește cu nimic cu diferite teorii, ipoteze sau supoziții care sint constituite în știința umană. Autorul

noii revelații tranșează cu deplină autoritate, problemele-cheie pe care noi nu am fost capabili să le rezolvăm. Fiecare din explicațiile sale se inserează în mod natural și logic în descrierea completă a vastei creații. Aceasta ne devine astfel accesibilă, în fine, în structurile și mecanismele sale. Și aceste cunoștințe sint cu atât mai prețioase, cu cât obținerea lor face parte din programul evoluției noastre în cadrul creației.

În lumina acestor certitudini redobândite, putem să apreciem de asemenea și cât de mult ne este împiedicat orice avânt adevărat de situarea noastră echivocă. Noi nu mai știm acum ce este spiritul. Adevăratul nostru eu, partea cea mai vie, cea mai importantă și mai dinamică a fost redusă la o funcțiune intelectuală atunci cind nu era pur și simplu negată.

De unde vine spiritul?

Unde merge el?

„De unde venim noi? Unde mergem?” Acestea sint două întrebări care încadrează viața noastră terestră între cei doi poli — cel al nașterii și cel al morții. Mai degrabă sau mai târziu, ni le punem fiecare dintre noi și nici un om care gîndește nu se poate sustrage de la întregarea respectivă, fără a-și devaloriza propria-i viață.

Ideea care și-o face ființa omenească despre natura sa și despre locul său în ierarhia organismelor vii va avea — în mod inevitabil — repercusiuni asupra existenței sale actuale și asupra acceptării — sau a refuzului — supraviețuirii în lumea de dincolo. În același timp, existența noastră fructificată — sau devalorizată —, are — sau nu are — vreun sens? Aceste două întrebări esențiale, chiar vitale, debusează prin forța lucrurilor — funcție de orientarea ființei omenești și de alegerea sa —, fie asupra unei atitudini de încredere, de convingere că viața are un sens, fie asupra denunțării scandalului suferinței și al absurdității condiției umane.

(Va urma)

NOTE:

— Volumul I al operei „Mesajul Graalului” tradus în limba română se află în librării, sau poate fi comandat ramburs (prețul de 2500 lei incluzînd și transportul).

— Persoanele interesate pot primi informații suplimentare, documentații gratuite și invitații la conferințe, scriind la „Editions Françaises du Graal” — în București, la căsuța poștală C.P. 30—92.

Kalocagathia și mitul prometeic

(urmăre din pag. 12)

Principală implicație a kalocagathiei în teatru, artă plastică sau retorică își află o pertinentă dezvoltare la Aristotel în conceptul de Katarshis, care înseamnă o purificare, o echilibrare a pasiunilor. Dacă în plan individual, sub aspect medical catarzisul ar fi o terapie, în plan social, el își sporește semnificația: înrîurirea societăților este de a purifica, de a educa civilismul.

Vom întrevădea și pentru artele plastice efectul subtil determinat de ordine, proporție, simetrie, măsură. Ordinea (taxisul) este aceea care determină unitatea părților cu întregul compatibilității peste care Frumosul și Binele vor lua varii ipostaze în funcție de armonia naturii și a operelor săvîrșite de artiști.

Cercetătorii moderni, între care R. Bayer, apreciază că la Aristotel Frumosul este unit cu Binele atît în determinarea operelor concrete cît și în sferile cele mai înalte ale Logosului”. (R. Bayer, *Istoria esteticii*, vol. I, Paris, 1923).

Conceptul Kalocagathiei modelează în general o trăsătură kathartica a artei la nivelul simțirii umane. Filosofia greacă, mitologia și gîndirea estetică a înrîurit mereu eforturile artiștilor în redarea frumuseții fizice și a personalității morale a omului; în timp ce egiptenii au construit lucrări de dimensiuni colosale, grecii au dat lucrurilor și omului dimensiuni reale și au creat arhitectura însăși după scara și proporțiile omenești. În timp ce egiptenii au folosit figura umană ca pe o hieroglifă, grecii au umanizat formele și au reprezentat oamenii în relații spirituale, materializînd în plastică, în teatru, în muzică, în întreaga creație, idealul fundamentat prin conceptul kalocagathiei. Grecii antici au avut astfel o contribuție fundamentală în întemeierea clasicismului european.

POETI ROMANI IN DIASPORA

(urmăre din pag. 13)

Nunțile

Cind crăpa coaja pe nucă
și dansa vinu-n pahar,
Nunțile ncepeau în Tară
După datină și har.

Chiuiam cu-o frunză-n buză
și uitam ce tînră sint.
Nu știam că mi se-nchina
Trupul tînră — unui sfînt.

„Autari de printre vremuri
Struneau cobza și vioara.
Masa se-ntindea bogată,
Lungă, lată, cît e țara.

Maica ne puneă ștergare
Și-mpărțea din crezul piinii
Prezicîndu-ne destinul
Cu-n biet gest, firesc, al miinii.

Ce petreceri erau, Doamne.
Mirii, rupți ca din poveste,
Indemnau voioși mesenii.
Luați oameni buni, că este...

Cînta neamul meu din frunză,
Frunză verde... cum mi-e Tară,
Și plecau recruți, de-acasă,
Să întîmpine ocara.

Dar de cînd am scris poemul
Zei buni s-au tras pe roată
Și ne-au pingărit muscalii;
...Nunțile de altădată.

PRIMIM LA REDACȚIE

SPECIALIȘTI ȘI PSEUDO-INTELECTUALII

Gabriel Gachelin, specialist francez în biologie moleculară la Institutul Pasteur din Paris, scria prin 1990 că sint cel puțin două progrese remarcabile ale acestei specialități în perioada 1970—1990:

1. — obținerea de anticorpi monoclonali;
2. — tehnicile de biologie moleculară (chirurgie genetică, inginerie genetică, „transplantul de gene...”) dezvoltate mai ales după 1978.

Și, mai zice acest specialist că pătrunderea unor asemenea tehnici n-a fost imediat înțeleasă și nici total benefică pentru cercetările biologice, deoarece se pierde repede noțiunea de sistem biologic, deci de organism. Nu mai pare necesar a se ști deosebirea dintre iepure și șoarece (ambele animale de laborator și experiență), pentru a se studia genele lor, care sint macromolecule de Acid dezoxiribonucleic din nucleul celular care determină însușirile ereditare (ale organismului), gene care pot fi acum extrase și transplantate după voie, adică, am zice noi, „înginerizate”. Mai mult — spune Gachelin — sensul de biologie este esențial și greu de însușit (priceput, înțeles), în timp ce tehnicile geneticii moleculare se învață destul de repede (sur le tas), adică prin „calificare la locul de muncă”.

Sint totuși de acord cu acest savant francez și doresc să arăt că două idei mai vechi se „valorifică” în acest context.

1. Definiția specialistului (lato sensu), dată de un mare om de cultură: „Specialistul este un om care știe din ce în ce mai multe despre din ce în ce mai puține, pînă ajunge să știe totul despre nimic”.

Magistrală și genială definiție. Dar mai ales veridică. Cine NU știe? A nu ști deosebirea dintre un șoarece și un iepure este o probă de ignoranță, iar — în același timp — a lucra bine cu genele lor scoase din nucleul celular, a le „îngineriza” după voie, este o performanță care se bazează mai ales pe reflexe condiționale și stereotipuri dina-

mice, ca și fotbalul care după Fănuș Neagu este „...cultura creierului mic!”. Intelectul (ca să nu mai spunem de sentiment) face stricte distincții între șoarece și iepure (de exemplu), văzînd în ei și altceva decît o grămadă de macromolecule biologice.

2. Afirmarea unui „profesor” de pe la facultatea de biologie din Iași care, prin 1978—1979, într-un cadru festiv creat de pseudo-intelectualul „biolog” Corneliu Zolyneack, a spus, fără reticență sau rușine, următoarele: — „Dacă azi facem chirurgie genetică la nivel de gene și ADN, atunci mîine vom face chirurgie genetică la nivel atomic și — de ce NU — la nivel sub-atomic”.

Ce dovadă mai clară de ignoranță generalizată și dezlănțuită în privința cunoașterii genei, atomului și particulelor subatomice? Căci „chirurgie genetică” la nivel atomic și subatomic înseamnă exact transformarea atomilor unui în alții, de exemplu a fierului în aur! Asta-i egal cu „descoperirea” pietrei filozofale a alchimistilor, ceea ce genele NU pot fi. Și, totodată, genele NU pot acționa asupra atomilor, și cu atît mai puțin asupra particulelor subatomice. Dar bazaconia a spus-o un „genetician” printre geneticieni. Numai că „geneticianul” era „doctorizat” la Universitatea „A. A. Jdanov” din „Lenin-grad”, ceea ce îi dădea o „forță de izbire” incomensurabilă. De aceea „geneticianul” de care vorbim făcea urît cînd era contrazis, și „lumea” a tăcut și înghițit.

Se vede că, pentru „specialiștii” secolului XXI, este „non-importantă” chiar și deosebirea dintre genă (o macromoleculă) și atom, care are în natură cu totul alte funcții, esențialmente deosebite de funcțiile genei. Ce importanță să mai aibă, deci, deosebirea dintre iepure și șoarece?

Ei! Cu astfel de „profesori universitari”, vai... ce mari „progrese științifice” ne mai așteaptă!

Prof. Neculai POPOVICI

P.S. Desigur că Gabriel Gachelin NU are nici o vinovăție în legătură cu elucubrările — atîta de vechi — ale „profesorului universitar” ieșean.

Sinceritate

Cel mai frumos
poem de dragoste
este
să trăiești
în necuprinsul
iubirii.

Divinitate

Poezia
nu e decît
o filfiire
a miracolului,
divinitate
în banalitatea
cotidiană.

...Acest miracol

A fi —
etern miracol
în care viața
palpita
avidă de dorință

Artistul
e întruparea
acestui miracol
câci el a creat
viața
după magia
inimii

Magie,
miracol,
a exista ;

Iar scena
va rămîne
veșnic
deschisă

Și miinile noastre
vor aplauda
fără întrerupere
artistul,
etern creator.

Geneză

Mai stăruie încă
în aerul dimineții
cîteva mingieri
al căror parfum
îmbracă veșmintul
noptii
pe care tu și cu mine
am creat-o
după chipul și asemănarea
iubirii noastre

Numai poetul...

Numai poetul
a încrustat
lumina surisului
în veșnicia
sufletului.

Lăsați-mi poezia

Lăsați-mi poezia
Chiar dacă nu-i decît un vis
Astfel aș avea măcar
O iluzie a adevărului
Să-mi limpezească pleoapa.

Insingurare

Marea face dragoste
valurile ei își înlanțuie
tangajul coapselor

Cît de mult o invidiez
atît de singură
în fața unduirilor ei.

Realitate

Soarele
mi s-a stins
în adîncul
fiecărui rid

Zilele frumoase
au incremenit
în speranțe
nedesluite

Și-n seara asta
nu-mi rămîne
decît curajul
de a scrie.

Noapte

Visez
la o noapte
alături de tine,
noapte
care să se nască
în adîncul
trupurilor noastre.

Îndrăzneală

Ne înluminează
îndrăzneala
de a iubi

Cine să o neghe

Atîta vreme
cît ne însingură
îndrăzneala
de a exista ?!

Poate cunoști...

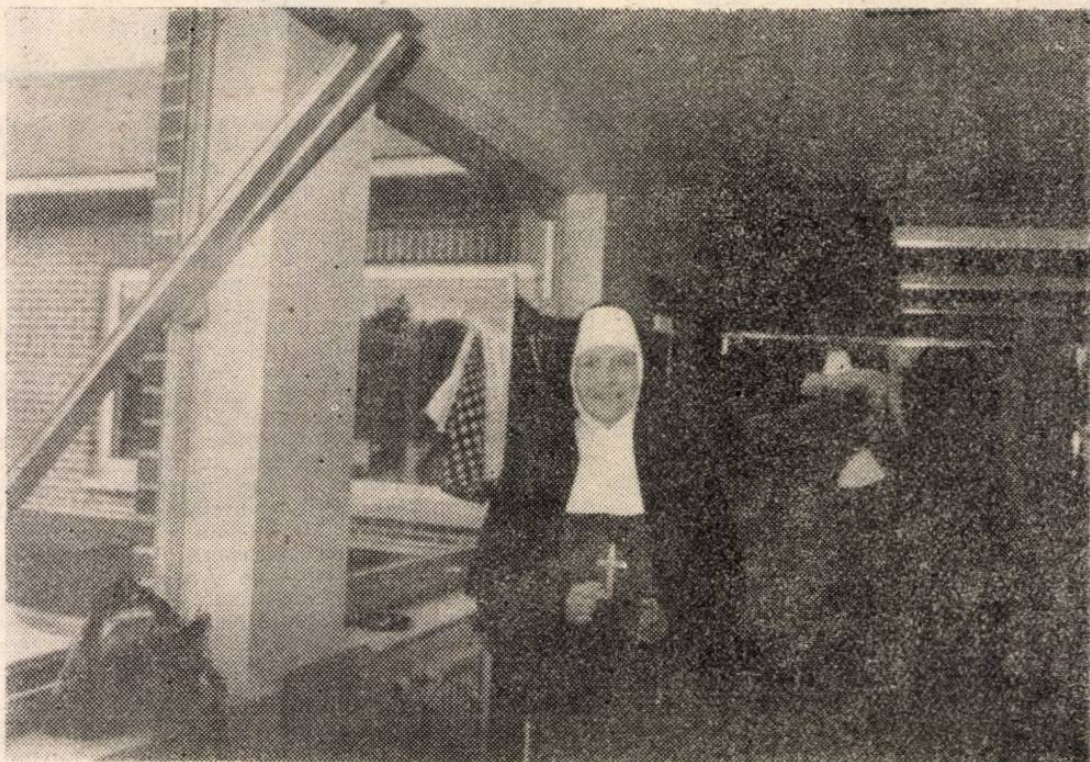
Poate cunoști
adîncul
vîntului
ce poartă
cu sine
vlaga tinereții

Culege febril
fructul
iubirii sale.

Certitudine

Certitudine
a gestului iubirii
care străbate
universul
corpului tău,
dincolo de
timp
și dincolo
de absență.

Scriitoare ce innobilează poezia feminină din Belgia, astrologă „de calibrul”, cunoscută în întreg spațiul occidental, rafinată colecționară de artă (originale semnate de Roger Somville și Hergé pot fi admirate la tot pasul în casa ei cu cinci etaje din Molenbeek), actriță subtilă de teatru și film (domenii în care s-a făcut cunoscută și ca realizatoare și producătoare), percutant critic literar, de artă și de film (calitate ce i-a permis să se bucure de prietenia și prețuirea unor „nume sonore” ale vieții literar-artistice occidentale: Paul Eluard, Aragon, Gérard Philippe, Françoise Arnould, Elsa Triolet, Adamo, Jean Rochefort, Georges Moustaki, Robert Wise, Alain Delon, Fernand Reynaud, Roman Polanski etc.), grafișiană preocupată în lucrările sale de redimensionarea artistică a spațiului natal, a cotidianului, *Alice Galloy* este o răsfatată a presei culturale din Belgia și Franța (țară în care și-a publicat cea mai mare parte a volumelor de versuri, proză, eseuri, cronici), constituind o adevărată legendă vie pentru iubitorii de frumos și pentru amatorii de senzații din Occident. Totuși, după opinia noastră, ea nu s-a bucurat prea mult de o critică literară obiectivă, care să se preocupe exclusiv de poezia ei (*Alice Galloy* este înainte de toate o poetă autentică, profundă, tulburătoare), titluri ca „*Alice Galloy, astrologul-scriitor cu pasisprezece pisici*”, „*300 de lucrări de Alice Galloy la Kinepolis*”, „*Poetesa cu cincisprezece pisici*”, „*Hărțile lui Alice Galloy*”, „*Expoziție a operelor complete ale lui Alice Galloy*”, „*Romeo și Alice*”, dovedind că mulți dintre cei preocupați de fascinanta personalitate a creatoarei s-au lăsat seduși mai mult de aura de mister ce o înconjoară pe Alice Galloy, de aspectul spectacular al activității sale, decît de profunzimea operei poetice, de epicureismul rafinat, de tumultuoasele sentimente ce se regăsesc în versurile risipite cu generozitate prin reviste, adunate însă cu grijă

Alice Galloy în pauza unei filmări

Neant

Să nu mai știi
să nu mai înțelegi
și să închizi
ușa
insomniei
cuvintelor.

Goală, frumoasa mea

Goală, frumoasa mea
superb alean
al destinului
cu spînzarea-ți de aur cambrată

Tu vibrînd
cu pupa-n furtuni
stele îți limpezesce părul
vîntul îți caută sinii
oh, cît te iubesc
poezie !

în vreo 15 volume, din care și noi am lecturat cîteva: *Le Soleil Enrhumé*, 1971; *Le Trident de Neptune*, 1972; *La Lune Vagabonde*, 1972; *Vénus, la fugitive*, 1972; *Je Feraî Rire la Vie*, 1973; *Le Train Part à l'Heure Vingt-Cinq*, 1972; *Mars, Mon Fier Amant*, 1973; *Mercure, ce Vert Magicien*, 1974; *Uranus, l'Oiseau Blanc*, 1974). Numeroasele discuri înregistrate (*La Petite Cosmogonie*, *Poème à un Homme Seul*, *Le Magicien*) și prestigioasele premii primite de-a lungul unei prodigioase activități (între ele: Prix Odyssée — 1973, pentru ansamblul operei; Grand Prix des Muses — 1972; Prix Sylaruss de la Nouvelle — Italia, 1972; Premier Prix International de Poésie — Paris, 1975; Coupe et Médaille d'Or de l'Académie Internationale de Luce — Paris, 1974; Grand Prix de l'Association „Poésie Vivante en Wallonie” — Bruxelles, 1975), vin să completeze imaginea unei creatoare de excepție, aflată aproape de capătul unui drum artistic de învîdat.

Alice Galloy obișnuiește să-și rostească oarecum sfidător maxima preferată, ce i-a călăuzit pașii: „orice s-ar întîmpla, păstrează-ți optimismul și nu te lăsa dominat de nici un eveniment!”. Și totuși întreaga-i existență a fost marcată de un eveniment tragic, ale cărui urmări se repercutează chiar și astăzi în creația scriitoarei: pierderea celui care pentru scurtă vreme i-a fost soț, scriitorul și filosoful Rodolphe Galloy. Părăsind Școala Militară Regală, pentru a intra ca ofițer în Mișcarea Belgiană de Rezistență, Rodolphe Galloy avea să fie arestat de naziști la 17 aprilie 1944. Deportat în Germania, va fi ucis în lagărul de exterminare de la Flossenbürg, lăsînd-o pe Alice văduvă la numai 21 de ani. Văduvă ce avea de crescut un copil, Christian, născut la 9 mai 1944, pe care tatăl său nu l-a văzut niciodată. Nu e de mirare că primele versuri publicate de Alice Galloy (editate în 1950) sînt de o cutremurătoare tristețe, nevoia de a-și mărturisi durerea, găsindu-și expresia în „cîntece de moarte și de neuitare, cîntece de pace”.

Apoi, optimismul latent, vitalitatea nativă a acestei creatoare de ardentă vibrație își regăsesc locul în poezia sa, astfel încît în 1972, volumul *Vénus la fugitive*, va marca o desprindere de suferința trecutului.

Pagină realizată de Valeriu STANCU

Redactor șef : IOAN HOLBAN
Secretar general de redacție : MARIANA STANCU

Redacția : ● Vasile CONSTANTINESCU ● Bogdan Mihai MAN-
DACHE ● Ștefan OPREA ● Valeriu STANCU ● Nicolae
TURTUREANU ●

Secretariat tehnic : Adela GACEA ● Angelica MORARU ●
Cătălin NICOLAU ● Marieta VICTOR ●
Contabil șef : Nicolae VECHIU

Correspondenți din străinătate : Paolo GIANFELICI (Italia) ● Horst
FASSEL (Germania) ● Vania ATUDOREI (Canada) ● Alain FER-
RATON (Belgia) ●

Număr tipărit prin autofinanțare și cu
sprijinul Fundației Soros pentru o Socie-
tate Deschisă.

Tiparul : S.C. „Dosoftei” S.A., str. Sf. Lazăr
49 Iași, 6600.

Redacția și administrația : str. V. Alecsandri
nr. 8, Iași, 6600.

Telefoane. Redactor șef : 032/146433; Redac-
ția și secretariat redacție; Contabil șef și
Difuzare : 032/113923.

Poziția în Catalogul Presei Interne 3031.

Cititorii din străinătate se pot abona și
direct la redacție — în dolari S.U.A. sau
echivalent în alte monede convertibile. Zona
europeană : 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona
americană și australiană : 108 dolari S.U.A.
(1 an). În abonament este inclus și serviciul
de expediere efectuat de redacție. Cont în
lei 45.10.09.72 deschis la B.C. Iași.